آتم وشواس

ڪھاڻيون

Aatam Vishwas

(Short Stories)

سندري اُتمچنداڻي

Sundri Uttamchandani

www.sundriuttam.com

www.sindhisangat.com

Download free Sindhi movies from

www.sindhisangat.tv

فهرست

- روسامو
- منهنجا مارو ڪٿي؟
- آخرين فيصلو
- ننڍڙڪي
- پئڪنگ گول
- قرباني
- آتم وشواس
- پيد ياو جو پوت
- هرجس ۽ چيتن
- سنڌيءَ جي سڪ
- پوساٽ
- طلاق کان طلاق تائين
- ولر کان وچڙيل

روسامو

ڪڪي دريءَ جي ٿڌين سيخن تي مٿو رکي ويٺي هئي. نظر سندس اڇن ڪبوترائن بادلن تي ڪتل هئي. ريشمي ساڙهيءَ جا ڇڻ ڇيلهه وٽان نڪري پري پکڙجي ويا هئا، عين ان پريشان جهرڻي جيان جو جبل ۾ پاڻ نه سمائي سگهيو هجي.

ماءُ پير جي آڱوٺي ۾ اڱٺ وجهي ڪيتري دير کان مڙهڻ بند ڪري ڪڪيءَ جي سرير ۾ نگاهن کي ڏسي رهي هئي. رکي رکي ايرنڊڙ شرميلي راڳ کي ٻڌي رهي هئي...

جيوت جو وسريل باب سندس اڳيان کلي پيو. اڌ صدي اڳ جي جيون کي تصور پنهنجي پرن تي کڻي اچي وايومنڊل ۾ پري ڇڏيو. اهڙي تڙف، اهڙي دري، اهڙيئي ٿڌيون سيخون، اهڙوئي انتظار. سڄڻ جو خط نه آيو هو. جڏهين پرين پرديس کان آيو هو تڏهن چاچين پينرن، پاڄاين فقط گالهيون ئي ڪيون هيون ڪڪيءَ جي ماءُ جون ۾ نتيجي ۾ مليو هو اشوڪ واٽڪا ۾ ويٺل سيتا جي اڃاٽ من جو انتظار. ورهيه گذري ويا، مندون موٽي ويئون. سڄڻ نه پاڻ آيو نه خط موڪليائين. ان وچ ۾ ڪڪيءَ ٻه اچي وهياتري ٿي، مگر آسمان جا تارا روز ساڳي هيٺاهين ساڳي ملوڪڙي کڻي نڪرندا هئا. چندرما جي پيلاڻ پسي ڪڪيءَ ماءُ جا چپ هڏبا ٿيندا ويا. ڪڏهين چندر سان ڳالهيون ڪندي پڇندي هئي، "ڏوهه ڪهڙو ڪيم ٻس اهڙي نه، جو ڪڏهن قاعدي ٻڌو ڪين ڪليم، قاعدي ٻڌو پير نه رکيم زمين مٿان! سس نران جو روئڻو نه رنم. منهنجي پيار سان پُر سيني منجهه پلا شڪايتن جي جڳهه ئي ڪٿي هئي؟ مون نه سڄڻ کي اهي سک جا ڇهه مهنا فقط پريت جا جام پري پري پيئارڻ تي چاهيان. ڪڏهين نه ساڪيون ياد ڪيون هيم، ڪڏهين نه ڏوهيڙا ياد ڪيا هئم، پلا پرديسي پريتم کي انهن ڪانسواءِ ٻه ڪجهه ٻڌائڻ ضروري هو؟ مگر هاءِ ڙي پريت جا گل! تنهنجي جوين تي پهرو ڏيڻ لاءِ حرفت جو ڪوٽ ٻه اڏڻ ڪپندو هوم. ڏس نيٺ سڄڻ سڪائي ويو نه مونکي! ڪومائي ڇڏيائين نه من ڪنول!؟"

ڪڪيءَ جي ماءُ ڪان سرد آهه نڪري ويئي. ماءُ ڪڪيءَ جي ويجهو اچي ويني وري اڳٺ مڙهڻ چالو ڪري ڇڏيائين. ٿوري وقت ڪانپوءِ جڏهين سندس من قلبوءَ ڪان نڪري ويو، تڏهين سڏ ڪيائين "ڪڪي"

ڪڪيءَ ڪان ڇرڪ نڪري ويو. ماءُ خود ڏڪي ويئي، "ڇو ڪڪي ڊڄي ڇو ويئينءَ؟"

ڪڪيءَ ورن ورن ٿيندي چيو، "ڪئين‌ٿي شايد ڪنهن خواب ۾ ڪوهجي ويئي هئس. لڳم ڪنهن اڪيليءَ واديءَ ۾ ويني آهيان جنهن ۾ جهرنا پيا وهن... آس پاس ڪئين جهنگلي گاهه ۾ گل‌بينا آهن، جن مان عجيب دل سسڪيندڙ سڳنڌ پيئي نڪري. هوا پيئي وڻن جي پنن مٿان ڇن ڇن ڪندي لنگهي. منهنجا وار پيا اڏامن، ڪپڙا پيا ڏامن، تن ڪان وڏيڪ من پي ان اداس وادي ڪان پري اڏي وڃڻ لاءِ آمادو ٿئي... اڙي تون ته روئين ويني امي!"

هيٺان آواز آيو: "ڪڪيءَ ماءُ! ستسنگ ۾ ڪانه هلندينءَ ڇا؟"

ڪڪيءَ ماءُ "ها ها" ڪندي اٿي پير مان اڌ مڙهيل اڳٺ لاهي رکيو. پڇيائين "ڪڪي، مان يلي وڃان؟ تون پاڙي واري ليلان وٽ وڃي من وندرائيندينءَ؟"

رات جو جڏهين ڪڪي ساهيڙين سان ساڪيون لاڏا ڳائي گهر موٽي ته ڏٺائين ماءُ گهٽو اڳ پهچي ويئي هئي. ڪڪيءَ، ماءُ طرف ڏنوءَ ڪين، الئجي ڪيئن ڪيس لڳو ته سندس ڇاتيءَ تي ڪوئي ڪٽرتا جو سينور چنبڙي پيو آهي. مونکي هيتري دک ۾ ڏسي امي ٽڪاٽي ۾ هلي ويئي نه!"

ماءُ چيو، "ڪڪي! ڪچٽي اهڙي رڏي اٿمانءَ جو رکي ڪچٽي پاڙ سانڀ پيئي وٽنڊءِ" ڪچٽيءَ جي پلاهه جهڙي سڳنڌ ته ڪڪيءَ جي نڪ ۾ڀ گهڙي ويئي هئي، مگر ڪڪيءَ جي سينور ڪيس اندرين تنتن ڪي ڇهڻئي نه ڏنو.

ماءُ ٿالهي پيلئي ڏڌ ڪٽوري رکي انب وڍڻ ويني. ڪڪيءَ پنهنجي چوٽيءَ ڪي پنيان زور سان ڇڪيندي چيو، "تو ته چيو رکي ڪچٽي ڪلئبي!"

"رکي ڇو ڪلئبي ڊول پٽ ڪي ڪير ڪارئيندو رکي ڪچٽي!"

ڪڪيءَ ڪي ماءُ جا هي اکر ڪوڙي دوا وانگر لڳا. ڪنهن طرح گراهي ڪٽي،

ٻاڙي وارين جي اوپاري لهواري هڪٻئي سان ڪريٻئي ماءُ ٿيئر سمهي رهيون.

ڪيتري رات ٿڪيٽئين ٻئي پاسا ورائيندي رهيون. آخر هڪ ڪي جوانيءَ جي نشيءَ ڪيٻداپي جي ٿڪ، ننڊ جي گود ۾ اڇليئي ڇڏيو.

صبح جا ڪرٽا ڪڪيءَ جي من تان جميل سينور لاهڻ جي ڪوشش ڪري ٿڪي ويا، مگر من نہ ٿهي نہ ٿهيو. منجهند گذري شام اچي ٿي، پوءِ ٻنهي ماءُ ڌيءُ فقط ٿورا اکرئي پاڻ ۾ مس ڳالهايا.

سانجهيءَ تاٽي آسمان ننڍن ننڍن ٻادلن سان جهرمر ڪيو ويٺو هو. هڪ ٻن ڪڪرين ٿوريءَ وسڻ ڪئي هئي. زمين مان پسيل مٽيءَ جي سڳنڌ ٻئي نڪتي، پري ڪنهن وڻ هيٺان هڪڙو چوڪروٻنسري وڄائي رهيو هو.

ڪڪيءَ جو منٻانولو ٿي ويو. وئي جوٻُڪر ويڙهي چوٽ تي هلي ويئي. اداس، پري پري پکڙيل آڪاس هيٺان، چپ چاپ پٽ ۾ ليٽي پيئي. گرم پٽ مٿان هلڪيءَ وَسَ سبب پريشان ڪندڙ هڪ غبار نڪتو هو. ڪڪيءَ انجي سڳنڌ جو پورو پورو ذوق وٺڻ لاءِ اکيون پوري ڇڏيون. غبار من جي پريشان وادين جي سڄ سان ٿڪرجي، رجي، پاٽي ٿي پيو ۽ ڪڪيءَ جي اکين جي ڪنڊن وٽان قطرا ڪرڻ لڳا. اوچتو ڪنهن اچي سندس اکين تي هٿ رکيا. ڪڪيءَ پنهنجي هٿن سان اکيونٻند ڪندڙ جونٻانهون ڇهي ڏٺيون... هاءِ مردانيونٻانهون! ڪڪي ڇرڪ پري اٿي ويٺي. مورت جا سندس سامهون هئي، انکي ڏسي ولڪڙي ٿي ويئي. ڪيتري دير چپ ويٺي رهي. پريان مندرن جا گهنڊ وڄي رهيا هئا.

شيام پڇيو، ”سچ، تو ڏاڍو ياد ڪيو مونکي؟“ ڪڪيءَ پنهنجو ڪنڌ ڪٽي پٽيءَ جي گود ۾ رکيو. شيام سندس وار سهلايا تہ ڪڪي جُهڙي پيئي. ڏينهن، رات ڪي پنهنجي وجود مٿان خوشيءَ سان وکوڙجڻ ڏنو. شيام شيامئي نہ رهيو. راڌا جيان سندس اکڙين جل هاري ڇڏيو.

ڪنهن ڪُڏ جيٻتيٻاري ڇڏي. ڪڪي شيام جي کيسي مان چٺي ڪڍي ورتي. ڪنهن لکي آهي هيءَ چٺي! ڏڏندڙ هٿن وارا، چڪن سان پريل، اکر ڏسي ڪڪيءَ جو من پرجي آيو. تڪڙو تڪڙو پڙهڻ لڳي، ”سڄڻ پٽ! ناني پٽنٻرلبر ئي ٿيندا آهن. پوءِ ماءُ کي دکي ڏسي تنهنجي دل تہ دکندي نہ! ڇو؟ اڄ سومر جو

ورت وات ۾ اتم، ڪوڙ نہ لکنديس. ڪڪي تو لاءِ ڏاڍي پريشان آهي. دريءَ جي سيخن تي مٿو رکي ڪڪرن کي الاڄي ڇا ڇا وينيءِ ٿلڪي جهيٽو جهيٽو پيئي ڳڪي من اٿس ڏاڍو پريل. ور ور ڪيو اکيون ٿميوهہ پونس ٿيون. ڏوهہ سندس کهڙو آهي، سو تہ مان ڇئي نٿي سگهان، پر کهڙيءِ ڏوهہ جي سزا تي رسڻ تو جهڙي رانجهن کي ڪين سونهندو. عمر منهنجي تہ ڪٽيندي سکندي گذري. سس، نران ڪڪيءَ جي پيءُ جا ڪن پري چڏيا. مون تہ سندن ڏکہ سور ساڻس ڪين رنا، شايد جن دکيءَ کي ڏکويو، تن سمجهو متان مان ڪجهہ سجڻ سان چلي وجهان، تنهن کان اڳڻئي سندس ڪن پري، مونکان پري ڪري ڇڏيائيونس. منٺار! مون جيڪي پوڳيو آهي سو مان ٿي ڄاڻان. وري نہ شل ڪا آندي جهڪي اهڙو ڪشٽ ڏسي. جلدي پنهنجي ڪنوار کي ڪو پيار پريو خط لکہ. مان اکين سان اها ڇتي ڏسان تہ من تي ڪو ٺار پوپم.

تنهنجي پريم پري ماتا. (”امي اي اي“ چوندي ڪڪي ايڏي تہ ٻيلہ ۾ ڊڳهي ڪيڪ ڪئي جو شيامڻئي وڪڙو ٿي ويو. ڪڪي ڊڪي ڏاکڻ ڏانهن ٿئي ويئي جو شيامٻانهون پڪڙي پڇيس، ”مونکي ڇڏي ڪيڏانهن؟“ ڪڪيءَ ٿمندڙ اکيون اگهي چيو ”اميءَ کان جو رني آهيان، سو پرچڻي نہ اچانس؟“

چوندي چوندي ڪڪيٻہ ڏاکا ٽپندي هلي ويئي.

منهنجا مارو ڪتي

سنڌونگر آهي، سنڌين جو تيرٿ آستان...

پوئين صبح جو ڀڳت جو آوازمبي گهر پکيءَ جي ڪوڪ جيان پڪاري پيو: "منهنجا مارو ڪتيءِ ملير ڪتي...

آٽي هاءِ وڏو، تقدير ڪتي..."

ٽڪريءَ تي پکڙيلمبئرڪن نما گهرن ۾ وڏڙيون جاڳي پيئون آهن...

"امڙ تون سڏڪا ڇو پيئي پرين؟"

"پٽ! هي ڀڳت وارا ڪيڏو ٿا ياد ڏيارين سنڌ جي... منهنجا مارو ڪتي..."

"اڙي منهنجي امڙ ڇا پيئي ڪرين... سمجهه ڪٽي هيءَ تنهنجي سنڌ آهي... ڇڻ ڊومٽواهه تي ڀڳت پيئي پوي... تون ويٺي ماوئيءَ جون پڪارونبڌين..."

"هئو پٽ!مڪين نہ جتي سنڌي تتي سنڌ آهي... پر ڇا ڪريان من نٿو جهلجي..."

"اڙي وري پيئي ڦتڪين... هان وٺ پاڻي پيءُ نہ..."

"پپا! ممي ڪيون لوتي (روتي) هيءَ؟"

"اڙي گل پٽ جاڳي آهين! تون مما سان سنڌيءَ ۾ نٿي ڳالهائين انڪري ٿي روئي..."

"نہ مما! هاڻي مان توچا چنڌيءَ ۾بات ڪندچ"ٻالڪيءَ طوطلي زبان ۾ چيو)

"ها پٽ، چو نہ سنڌيءَ ۾ ڳالهائيندينءَ. سنڌين جيٻچڙي جو آهين."

"ها مما مان چنديءَ (سنڌي) ۾ ڳالهيندچ."

"امڙ تون پاڻي پيءُ. گليٻار! گاليندچ نہ چئہ، ڳالهائيندس چئہ."

"واه ڀڳوان.. ڪيڏو سيتل جل آهي سنڌونگر جو. جهڙي سنڌو درياهہ جي ڏات!"

"ڏس امڙ سنڌو ندي نہ ساڳي هئي پر گدوبندر وٽ انڪي وڏو درياهہ چوندا هئا..."

”هائو بابا! پر لڪ ملڻ لڏون تہ مالپوري مٺ نہ پائيندس.“

”اڙي لڏون پُٽي! تون هيڏو سويل ڇو اٿي آهين؟“

”پپا مان بہ ملي مما کان آکاڻي ٻڌڻ؟“

”ٺيڪ آ مٺي متيري! اڄ تہ سوڙ ۾ سيءَ کان سوگهو ڪري آکاڻي ٻڌايانءِ. پر تون آهين صفا وسرالي وينو. آکاڻي تہ پلي ٻڌ پر ياد ڪر نہ. مان ٻئي ڏينهن پڇانءِ. کهڙي آکاڻي ڪلهہ ٻڌءِ تہ بس چوندينءَ وسري ويئي.“

”نہ مما. ڇپاني جرور ٻڌائيندي.“

”وري ٻڌائيندي ٻہ ٻڌائيندس ڇڏ.“

”امڙ گلي ڏيءَ جو ڏوهہ ناهي، سڄو ڏينهن جن پاڙي جي ٻارن سان راند ٿي ڪري، سي هنديءَ ۾ ٿا ڳالهائين.“

”مٺا پٽ، اهي ٿيا پاڙي جا ٻار. پر اسانجي گلي جيڪڏهن گهر ۾ سنڌي نہ سکندي تہ ڪٿي سکندي ”ڪچيءَ ڪنا نہ وريا تہ پڪيءَ ڪيئن ورندا.“

”ڳالهہ تہ برابر آهي ٻہ ، ڏ ج جهڙا اکر ٻين ٻولين ۾ تہ آهن ئي ڪين ٻار مڇ جو وار...“

”ٻئي ملي مما! ڪٿي، ڪٿي، ڪٿي... پپا سان ڪٿي.“

”صدقي وڃانءِ، تون وري ڪٽي ڇو ٿي ڪرينس؟“

”پپا مونکي چا چئي پيو... مڇ جو وال (وار).“

”نہ پٽ تون تہ آهين منهنجي لڏون، منهنجي ٻوندي، مٺي جهڙي ماکي... تون ڪيئن مڇ جو وار ٿيندينءَ؟“

”نہ بابا تون تہ آهين جڳ جي ڏاڏي... تون ڪيئن مڇ جو وار ٿيندينءَ... معاف ڪر بابا... هاڻي ٻڌي ڪر.“ پيءُ ٻہ آڱريون وڌايون..

”ڇڏيس رسڻيءَ کي. منهن تہ ڪيڏو ڪٺي سڄايو اٿس! پهرين مونکي تہ ٻڌاءِ تہ جيڪي سنڌ ۾ درازن ڏي وڃڻا آهن تن مونکي وٺي هلڻ جي پڪ ڏني؟“

”امڙ توکي ٿيو ڇاهي... ڄڻ نپنيءَ سنڌ ۾، اتي درازن تي وڃي سچل سائينءَ کي پوڄيئه، ڀٽ شاهه جون وري زيارتون ڪيئي اڄا سک ڪانه پوري ٿي اٿيئي؟ هاڻي ڇڱو ڀلائين اٿيئي ته هيڏيءَ وڏيءَ عمر ۾ سنڌونگر جي سنتن درويشن جي پوڄيءَ ڪيئي سنڌ ڪري سمجهڻ ڏين ويني نه ڀڳت جو آواز...“

ڀڳتمڻ سچ ٿو چوي..”ديسي دوست مٽي ڏاريا سيڻ ڪرڻ - آهي موت ڪان وڌ پنهنجو ملڪ ڇڏڻ...“

”چوان ٿو سنڌونگر ڪيئي هاڻي پنهنجي سنڌ ڪري ڪٿي سمجهه“

”موڪڏس اڄا ته سرڪار سنڌونگر نالوڻ نٿي قبول ڪري. ڪلياڻ، ڪليان ۽ الهاسنگر وينا چون... سنڌي جا ساڳيا راڳ اڄ روئارين ٿا مونکي“

”وئاريندڙ راڳ ته تونڻ ڳائيندي هئينءَ:

چوبند ڪييءبند ڪاري هت منهنجا نيڻ رڙن...“

”اڄڻ وڃڻ جون راهونئيبند ٿي ويئون آهن، ڪيئن نه نيڻ رڙندا“

”تون ته امڙ ڪلندي روئي ٿي پوين“

”ڇڏ ماريا، تون ته اڄا ننڍو هئين، جڏهن سنڌ ڇڏيسين. مونکي ته سيني مٿن ملائن اوڙن پاڙن جون يادگيريون ٿيون ستائين....“

”امڙ، هاڻي ته سدا وَسي سنڌونگر، تيرٿ تروڻ اهوئي اٿيئي. سنڌو جي يادن جو البم اهوئي اٿيئي...“

”پرڀچا تونڻ ته ڏاڍو اداس ٿو لڳين. ماڻڻ ڏسان ويني هن پوئين صبح جي مهل وري وري پيپولڀاسيون ڏين“

”امڙ اداس ٿيڻ جو سبب آهي نه. سنڌيڀولي جيڪلئي سک ميلاپ جو ڏاڳو وڃي رهي آهي، ان تي اڄي گرهه چاري ويني آهي. وڏن شهرن مان سنڌي اسڪول ڪجندا پيا وڃن، ننڍن شهرن ۾ڻ ڪانوينٽن جو زور آهي. ڇا ڪجي...؟“

”هت منهنجي سنڌي تخم کي اڄي ڪيڙو لڳو آهي. ڏس، تنهنجي راڻيڻ ته ڪانوينٽ جي پڙهيل آهي نه“

”پر هاڻي تہ هنن ٻنهي کي تو وٽ ڇڏيو آهي تہ وڃي سنڌي سيکاريس.“

”هڪ ٻہ ٻيا جوان ميم صاحبان ڪري نوڪري ۾ گهمي ڦري، مان پيرسن(ٻڌي) ڪريانس ڏيءُ جي چاڪري.“

”اهو تہ وڃهہ مليو اٿيئي، پوٽيءَ کي سنڌيءَ جي ستي پيئاري جيون سڦلو ڪرين.“

”نريو ملڪ! پٽ، هي اڄ ڪانوينٽن جا پڙهيل ٻچا هڪٻئي کي سنڌي سمجهي سڃاڻندا؟ سنڌي آهن جوڳارو اٿو. هڪٻئي کان پاسو ڪري هلڻ وارا آهن.“

”امڙ! ڏس تون آهين اسانجي سدا جوان سنڌياڻي ماءُ! تون ننهن جي ڳالهہ کي ٻڌين وانگر ٻي سمجهيءَ سان نہ ٻڌ.“

”ماريا ڏاڍو چرچڪي آهين. هاڻي مان آهيان سدا جوان! هڪ پير مسڻ ۾ وڃي پهتو اٿم... ڀلا ڪهڙي ٻي سمجهي ڪئي اٿم ننهن لاءِ؟ ڳالهہ ڪر.“

”امڙ هوءَ چوي ٿي ڪاليج ۾ مونکي ٻين جاتين اڳيان شرمندو ٿيڻو پوندو هو. سنڌين جون خاص ريتيون، رسمون، رواج، ڳالهڻ، وهنوار جوسهڻو سنڌي ڍنگ نہ ايندو هو. انڪري ڏيءُ کي تو وٽ موڪليو اٿس تہ تون روز انهيءَ نڪر جي ناڪر ۾ سنڌي ساهہ پريندينءَ... پر تو چيو تہ جوان ميم صاحبان گهمي ڦري ۾ تون ٻڌي چاڪري ڪرين.“

”اڇا! هيءَ تہ وڏي زوراوري آهي. پر ٻچا ڳالهہ هاڻ مونکي سمجهہ ۾ ملئي آهي. گلڙيءَ کي ڏسج ڪهڙي ٿي پڪي سنڌياڻي ٻڻايانس. ڏس هيءَ تہ سمهي پيئي. چوڪري ڏاڍي نٽ ڪٽ آهي. چي: مونکي پيا مڇ جا وار چوي پيو... گهوري وڃان پنهنجي ننڍڙي سنڌياڻيءَ تان.. جان سان ٿي لڳايانس تہ لحظائي لهيو وڃنم... ڏس وري وينو ڳڻيئي پڳت:

”جن جو ملڪ ويو تن جو ڪهڙو جيئڻ،
ايندي ساهہ سڙيل کي سـڌيـر ڪـتـي؟
منهنجا مـارو ڪـتي ۾ مـلـيـر ڪـتي؟“

(نئين دنيا – 1997 تان)

آخرين فيصلو

ارڙهن مومبتيون هڪ ڦوڪ سان وسائڻ آسان ڳالهه ته ڪانه هئي ۽ مشڪل حل ٿينديئي، حاضرين سڪين سگن ڪان اوچتو تاڙيون نه وڄن سوبه ته ممڪن نه هو. سارو وايومنڊل ريڊيو جي انگريزي ڌنن سان پرجي پرجي تاڙين سان ڦهڪجي مهڪجي جهومي اٿيو. سيتا پنهنجي ارڙهن سالن جي سکيءَ ڪي پنيءَ تي ڌڪ هڻي چيو، ”ڪمال ڪي سري؟ سريءَ ڪي پنيءَ تي ڌڪ هڻي چيو، ”ڪمال ڪيءِ سري؟“ سريءَ ڪيس پاڪر پائي ڳل چمي ڪٽي ڪيڪ ٽڪر وات ۾ وڌو. سيتا ڳل مهٿيندي جو مٿي نظر ڪئين، اوهه! سرلا جو مگيتر نلي پريم جي هار هاران ڪري رهيو هو سرلا تي. سيتا محسوس ڪيو، سندس ٿيٿيهن سالن جي ارمانن مٿان ڌنل ٿاڪا ملئين اڊڙي پيا هئا جڻن ڪنهن غريبڙيءَ جي جوان جسم تي پراٽي ڪپڙي جا ڳنڍ. آيل مهمانن ڪيترا چرچا ڪيا. هر چرچي تي سيتا ايترو کلي جيترو ڪير نه کليو. مگر ان کل هيٺان جيڪو جهوريندڙ رودن هو، اهو سرلا جي وڏوا ماءُ ڪي ملئين ٿي لڳو جڻن مرٽينگ پراٽيءَ جي آخرين سرهائيءَ واري ڦڙتي!

هئه مئه ٿڙي ته پتليءَ چيو، ”سيتا! تون اڄ هتيئي ٽڪي پئه“ سيتا جي انگ انگ مان پيار جو نشو ٿي ٽپڪيو. لهرائي چيائين، ”توهين ٽڪجي پيا آهيو نه ديدي؟“

”نه مئي، انڪري نه ٿي چوان تو ته مونکي اڄ ٽڪجڻ ڏنوئي ڪينهي، چوري! الاجي ڪهڙا اهي پاڳه وارا هوندا جن جي گهر ۾ ويندينءَ.“

”پاڳه وارا!!“ سيتا چوطرف پڪڙيل ڪاڏي پيتي جي شين، پتين تي لهرائيندڙ ڦوڪڻن، جهاڙ ۾ لڏندڙ پني جي فانوسن،ململ پينٽس سبب چمڪندڙ پتين طرف ڏنو ۽ کلي کلي اوچتو روئي پيئي.

پتليءَ چيو، ”الاجي روئين ٿي ڪي الاجي کلين ٿي.“

سيتا سندس پر ۾ ويهي منهن ڪٽي سندس ڪلهي وٽ رکيو. پتليءَ دل جي

هن ڪيفيت کي خوب ڄاتو ٿي. گگن تيءِ ٻادلن جو نچڻ ڪڏڻ ڏسي وڃ پهرين ته وراکو آٽيو چڏي پر اها ورهٽي ڪڏهن ڇاتيءَ تان پلڪ لاهي، نچي نچي ساٽي ٿيندي آهي. تڏهن ساري ڪائنات سندس رودن ڏسي غمزده ٿي پوندي آهي.

پتليءَ سندس مٿو چمي چيو، ”سيتا ڌيءَ، ڏسج ويهي، سڀين ڪيئن ٿو نندين کي چندي. هڪ ڏينهن تنهنجو اهو پاڳ ورندو جو ڏسندڙ ڏسندڪي رهجي ويندا!!“

سيتا ڳوڙهن تر اکين سا کلي روئندي رهي هئي ۽ ڏسي رهي هئي پتليءَ کي، جا کلڻ حد ۾ حد ڏهه سال وڏي هوندي. سيتا جي ان روئندي کلڻ وارين نگاهن ۾ هڪ سوال هو. ”ڇا! ديدي پڪو جيئري تي جيئري شادي ڪئيءِ بس ان لاءِ ته منهنجي راهه ۾ سندس ڪرم هڪ مٽسبٽجي پئجي رهي؟ ڀلا اهو ڪٿي جو انصاف آهي؟ جو هڪ جو ڪيوهيو ڪوئي لوڙي!“

پتليءَ چيو، ”تون جيڪي زبان سان نه ٿي چوين، سو مان سيمبڏان پيئي پر مني هنبي... سمجهه دنيا اڳيان منهنجو ته وسئي ڪونه ٿو هلي..“

اوچتو سرلا ڪنن ۾ جهومڪ لوڏڪيندي چيو، ”ممي هي ڏس ڪيئن ٿا لڳن؟“

”ڪنهنجي پريزنٽ مان نڪتا؟“

”ڪنهنجيءِ به“ سرلا ڳاڙهي ٿي ويئي. مرڪ سندس ڳلن وارين ڪڏن ۾ ٽاڪجي پيئي ۽ هوءَ هيرن جا جهومڪ لڏڪيندي وڃي آرسي وٽ بيٺي.

پتليءَ ڪيس ڄاڻي واڻي نظرانداز ڪري ڇڏيو. سيتا کي چيائين، ”ارڙهن سال ٻه ڪا عمر آهي شاديءَ لاءِ؟ هيءَ وهي ته اصل ڇري وهي آهي، رڳو مٽيا، ڪپڙا ۽ تيل قليل پيا وٽن؟ سچي وهي ته سچ پچ پوءِ آهي جڏهين چوڪر گهوٽ کي پنهنجو ويجهي ۾ ويجهو مٽ سمجهندي آهي. هنجي پيار کي پلڪيءِ بيا سب دکه مئي پلجي ويندي آهي.“

سيتا انهن ئي ساڳين سمجهدار وڏين اکين سان پتليءَ طرف ڏسندي مرڪندي رهي. طوفان موٽ ڪاڏي هئي پر ڪڪ پن اجلبه رڙهيا پئي.

پتليءَ چيو، ”ڪرم جي ٿي ڳالهه ڪرين ته منهنجي ڏيروٽ جي جو زوال مري ويئي آهي ته ڇئيه اهو ڪرم هيترا معصوم چو ٿا پوڳين؟“

منوءَ جي شڪل سيتا جي اکين ۾ لهي ويئي. هيترو ناھوڪو جوان پر اف سندس ٽنبارن جي پيءُ هجڻ جو گرهڻ!

سيتا چيو، "ديدي اڄ ٿورو ڪلي ڳالهايان ٿي تہ ٻي لڳي تہ نہ سمجهندا؟"

"نہ مٺي مون ڪهڙو ڪڏهن توکان پاڻ لڪايو آهي؟ تون آهين ئي اهڙي سگهڙ جو ڪنهن جي بہ دل ٺڪين ۽ دل جي هر پيڊ ٺڪين پهچيو وڃين."

سيتا هٿ ڪٽي پتليءَ جي هٿ مٿان رکيو ۽ آهستي ڌيمي چيائين، "ديدي توهانجي منوءَ کي ٽنبارن جي پيءُ ٿيڻ جو گرهڻ لڳل آهي ۽ مونکي ٻن زالن واري پاءُ جي پيڻ هجڻ جو گرهڻ لڳل آهي."

پتلي انهن ٻن گرهڻن جي پيڊ کي سمجهي خوشيءَ مان سيتا جا ڪلها پڪڙي چيو، "سچ!"

"ها سچ!"

پتلي ان رات ڪيتري خوش هئي، سو شايد سندس ڏيءَ سرلا کان وڌ ڪوئي نہ ٻڌائي سگهندو. ڪيتري رات گذري ويئي ماءُ ڌيئر فقط سيتا جون ئي ڳالهيون ڪنديون رهيون.

ماءُ چيو، "سيتا کي جيڪو ٻارن سان موه آهي، سو مون ڪنهن بہ ڪنواريءَ ڇوڪريءَ ۾ نہ ڏٺو آهي."

ڏيءُ چيو، "ماما ٻہ ٻچا تہ خوش ٿي ويندو."

پري کان پيئن جي ڪنجهن ۽ دهلڙيءَ جي آواز سان گڏ فتوا ڪئي، ٻہ ٻول سياور رامچندر کي جئہ.

ماءُ چيو، "اسانجو منو ڪو سيتا کان وڏو ٿورو ئي آهي، فقط ڏيڍ سال جو فرق آهي."

"اسان سنڌين ۾ اها مصيبت ڪاڏي ڏيتي ليتي نہ هجي ها تہ سيتا وري هيڏي عمر ٺڪين ٿوريئي ويٺي هجي ها."

"ها تڏهن وري ڇا؟ گهٽ ۾ گهٽ ٻہ ٽن ٻارن جي ماءُ تہ هجيئي هجي ها."

ٿورو ترسي چيائين، "وقتي نہ بہ هجي ها، سيتا هر ڳالهہ ۾ سياڻي آهي. منوءَ

جي زال ۾ سونهن سا هئي.باقي سياٽپ جو هوس پرڻ جهليل، پر مري ويل پراڻيءَ جي نندلب نہ ڪجي ويچاري سرڳ ماڻب ويئي هنن.لبهمن لاءِ واجهائيندي هوندي“.

”اڙي هنکي هئي مڙيئي پرواھ؟ اچي مٽيءَ جي چڪي تہ هئي. شڪ ناهي تہ هيئرب سرڳ ۾ نندون پيئي ڪندي هجي“.

پتلي کلڻ لڳي، ”تڏهن توکي خبر آهي تہ ڇوڪريءَ کي شاديءَ ڪانپوءِ هر فرض ۾ پورو رهڻ گهرجي!“

سرلا ماٿ ۾ ڇت جي پنکي منجھ نظر کپائي ڇڏي. پتليءَ نديڙيبتيءَ جي جهڪيءَ روشني ۾ب.لئين محسوس ڪيو تہ هوءَ ڏيءَ جي ڳلن ۾ آيل لالاڻيءَ کي ڏسي پيئي سگهي، کلي چيائين. ”تو تہ منهنجي ڳٽيءئي لاهي ڇڏي. مان تہ سمجهندي آهيان تون هيڏي لاڏ ڪوڏ ۾ پلي آهين سو الاجي ڪيئن گذاريندينءَ. اڄوڪو ڏينهن شايد آهيءئي خوش خبرن جو!“

منو سيتا کي ڪڏهن نہ ڏٺو هو.لئين تہ هنب ڪونہ چيو پر چيائين، ”اڳي مون انهيءَ نظر سان نہ ڏٺو.تمانس جنهن سان هاڻ ڪيس ڏسڻو پوندو“.

پتليءَ جڏهين ڪيس سيتا جي اڳيان وهاري چيس ”هلي ڏس ويهي سيتا کي جنهنب نظر سان وٽيئي... مان وچي ٿي چانھ ناهي اڃانو“.

سيتا ڪجھ گهبرائي، پر پتليءَ جي هلي وڃڻ سان هڪ طرح جي آزاديب محسوس ڪيائين. ان آزاديءَ جي خيال تي من ۾ شرمائيب ڏاڍو. پلا: پتلي هيڏو پنهنجي هونديب منوءَ کان گهٽ پنهنجي ڪيئن ٿي!“

منوءَ چيو. ”توهانجي سياءَ جي واڪاڻ جيڪا پاپيءَ ڪئي آهي انکان مونکيب رتيون وڌيڪئي وشواس اچي ويو آهي“.

”ڇگي ڳالھ ڇئبي“ اکرن چوندي سيتا هٽڪي ضرور پر پنهنجيبرڊباريءَ ۾ ويسھ اچي ويس.

”منهنجلبار توهانکي پلئي سيڪجھ پلجي ويندا، ليڪن.لئين نہ سمجهجو تہ يڪدم ڪو مان توهان تي هنن جومبوج وجهندس. پهرين ٿي مهنا سينگاپور ۽

هانگ ڪانگ گھمي ايندا سين“.

سيتا جي من جي مور ميءَ جو ڊڪ پريو. ڪيس ساري بدن تي ٽئلان ۾ سلڪ جون ساڙهيون ترڪنديون محسوس ٿيون. هوائي جهاز مان انهن جا پلئه هيٺ جهان کي ٽاٽا ڪندا محسوس ٿيا. پر من کي چموٽو وجهي جهلي ڇڏيائين. ”پلا خوشي ڪڏهين ڪنهنکي ملي آهي!“

هن پنهنجو هٿ اڳيان پيل ميز تي سڌو ڪري رکيو. اجو هٿ ڪاري شيشي مثان بهڪيو پئي، سيتا جي من مور ناچ بند ڪري چيو پلا هن هٿ جي سونهن جي ته ڪجهه ساک ڪر منو!

ليڪن منو مٿي پنيان پنهي هٿن جي آگرين کي ڦاسائي، پري ڏسندي ڏاڍو ويچار سان چيو، ”سچ ته سيتا، مان به ڪوئي گهرگهلو ماڻهو ناهيان. مان شايد هوڻ وري شادي اصل نه ڪريان ها، پر ٻارن جو خيال ايندو ٿو سوچيان ته مونکي بس نااميدي ويڙهي ٿي وڃي.“

سيتا جي من جو مور پنهنجي پيرن ۾ ڏسڻ لڳو جهراليون سندس جيءَ کي ويڙهي ويئون.

”مان توهانکي وشواس ٿي ڏياريان، ته مان توهانجي ٻارن کي ڪڏهن خواب ۾ به محسوس ٿيڻ نه ڏيندس ته مان کو سندن ماٽيجي...“ وڌيڪ سندس ڪنوارن چپن مان نه نڪري سگھيو.

”بس بس مونکي اهائي خاطري کپندي هئي. وڌيڪ مونکي ڪجهه نه گهرجي. مون توکي ٻڌايو ته مان شاديءَ انڪري ٿو ڪريان جيئن ٻار نه دکي ٿين.“ منو اٿي کڙو ٿيو... سيتا جي من مور اکين مان موتي ڪيرائي وڌا.

منو واري ڪرسي خالي پيئي هئي، منو رنڊٽي ۾ پتليءَ کي خوشخبري ٻڌائڻ لاءِ هليو ويو هو. سيتا اڪيلي وڏي ڪمري ۾ ٻتين جي لڪين روشنين هيٺان وينل پنهنجي وجود جو تصور ڪيو ۽ نظر مٿي ڪنيائين ته سامهون وڏيءَ آرسيءَ ۾ پنهنجو گول مکڙي وارو سندر آڪار ڏٺائين. آرسيءَ اندران مومل جي جهکي پکار سندس ڪنن ۾ پهچي ويئي، هوءَ ڪاک محل ۾ ويٺي پکاري رهي هئي، اهڙي انسان لاءِ جو اچي سرير مٿان سونهن جي پوش جو طلسم ڊاهي ڦٽائي،

سندس آتما جي تهه تائين پهچي سگهي. مگر ”اف“ چئي ڏکهو نراس ساهه لاهيندي سيتا محسوس ڪيو، چڪوريءَ اڄ لڳڻ مهل اپ ڪي پاڻي جاڻي منجهس چهنب هڻين ته سهين پر پاڻي هو ڪٿي!

گهر ۾ جڏهن بن استرين جي پتيءَ پاءُ صاحب پنهنجي پيڻ سيتا کي سمجهايو هو ته، ”چري نه ٿي، پنهنجو بليدان نه ڪر. ٽيهار تو لاءِ اڳ ۾ مئي رکيا هجن ته آيا ٿي ان گهر ۾ گهڙندينءَ ٻيو ڪنوار ٿي ته ڪانه گهڙندينءَ.“

ان مهل سيتا ڪڙڪ ٿي چيو هو، ”پاءُ توبه ته پنهنجي شاديءَ ۾ مونکان صلاح نه ورتي هئي، پوءِ صلاح ڏيڻ جي فراخدلي چا لاءِ؟“

مگر هينئر سيتا محسوس ڪيو پاڻ جا چهنب چوڳي جي ڪوج ۾ شيشي تي هڻين هڻڪين اها چنهنب خود سور ڪرڻ ڪي رهي هئي.

ساري راتبستري تي زخميل تتر جيان ڦتڪي ڦتڪي صبح جو سويل شو تي لوٽي وجهي، سيتا، پتليءَ جو درد اچي ڪڙڪايو، ”ديدي هڪ ڳالهه چوڻ ملئي آهيان ٻڌو ديدي! مونکي توهانجي منوءَ جون سڀ ڳالهيون وٽيون پر هڪ شرط منهنجوبه مڃڪجوس، هو شادي ته فقطٻارن لاءِ ٿو ڪري، ته پوءِ چو نه سندس نديڙي ڇهن مهنن جيٻار کي پالي، پنجن سالن جو ڪريان. تيستائين هو مونکي ڇهيبه نه.“

پتليءَ جي هٿ مان چانهه جو ڪپ ٺڙڪي ويو. ٺورو سوچي چيائين، ”چڏ اهي ٻاراڻيون ڳالهيون!“

”ٻاراڻيون ڳالهيون ناهن ديدي، اهو منهنجو آخرين فيصلو آهي.“

”آخرين فيصلو؟ چري نه ٿيءُ.“

”ديدي سومان جي اهائي تقاضا آهي.“

”ناري ۽ سومان!... انلاءِ هيءَ دنيا قلبل ناهي سيتا! انلاءِ هڪبي دنيا رچڻي پوندين.“

”پر منهنجو هيءُ فيصلو سندس ڪنن تي ضرور پهچڻ کپي.“

”سو ته تون چئي آهين. چڱو چيچلاءِ ينديسانس. سندس هيءَ مٽي جي ڦيري،

هي ننڍ ڦٽڻ، هي ٿڏي پٽ تي سمهڻ سيپٻارن لاءِ لڳو اٿس؟ ماڻهو چڱوئي پڄنديسانس پر پڳوان جي نالي، تون اهو آخرين فيصلو رڳو لفظن تائين محدود رکج، سمجهه." چوندي ڳل ۾ چموٽو ڀڪي ڪڍيائينس.

نڏٽڪي. . .

امان چوندي هئي، ”تو جهڙي ڏياڻي پٽ کان ته سڌي سنواڻي ڏيءَ چڱي“. سنگتيءَ چيو، ”ٻه ٽي ڏينهن ڪلياڻ ڪئمپ ۾ هلي ٽڪ ته هوا جو ٻيو رخ به ڏسين“ هن دوست جو مردانو سياڻپ به وڻيم ته صلاحون به وڻيم. دوست آفيس مان موٽيو ته ساڻس گڏجي اچي وي – ٽيءَ تان ٽرين ۾ چڙهيس. ڪلياڻ اسٽيشن پهچي بس ڪنئيسين ڪئمپ لاءِ. بس ته هئي جهڙي ڪُدام جي، باقي منجهس ڳالهائڻ به ته جڻ سچي گيهه جي لولي کاڌءِ. ڊرائيور کان وٺي ڪوليءَ تائين سڀ سنڌي.

بس مان لهي بزار لنگهياسين. سيروءَ جو چونڪ ڏس، ڳپا گيهه لڳي پيئي آهي. طرح طرح جا دڪان ڪليل پر ٻولي هر طرف اها ڪڙي ٽڙي سنڌي. اسانجي چرچ گيٽ واري گهر ۾ ته ڏس ڏاڏي به ڪوشش ڪندي ته پوٽن سان هنديءَ ۾ ڳالهائي، اڌ پڙهيل ماءُ به پيئي ڪوشش ڪندي انگريزيءَ ۾ ڳالهائڻ جي. پيءُ به جڻ ماستري پيو ڪندو. گهر منجهه ويندو، انگريزي جهاريندو، جڻ مشين منجهان ڪافي پيسجي پيئي نڪري. انڪري سڄي گهر ۾ ذرا گهٽيندڙ هٻس پيئي ايندي آهي. هتي ته جڻ ٻنل برسات پڳل زمين جي خوشبوءِ پئي ملئي.

جلائين بزار جو رستو پورو ٿيو، تائين اونده، سسئيءَ وارا آڏا چڪڻ چاڙهه، شروع ٿي ويا. شاعر ان لاءِ چڱو گفتو ڦينڪيو آهي. ”ڪڏون ڪوٻا واٽ تي ٻتي نڪا لڪئمپ“ پر دوست آهي ڳالهيرمل سو رستو جلدي طئه ٿي ويو.

رات جو ڪلئي ميڙاڪو ڪري پٽ ۾ مئي ڳالهيون ڪرڻ ويهي رهياسين. دوست منهنجو ته پنو مڙس آهي ٿئي، پر سندس ماءُ ۾ پيئنر به گهٽ مردانيون ڪونه آهن. ڪلياڻ ڪئمپ جي چوراڪاريءَ جون الاهي ڳالهيون ٻڌائي ويئون، پوءِ به سمهڻ مهل صفحي جا سپ در ڪليل. ماءُ رڳو ٽارچ ۾ لٺ مٿن کان رکي سمهي دوست جي پاءُ جون ٻانهون ٿئي مدرگرن کان ٿلهيون ٿي نظر آيون ۾ مان به پلا چو پنتي پوان ٻي ڊپو ٿي ٻاهر پڌر ۾ سمهي پيس.

اجا ننڍڙي ڪانڌ مڪي ھئي، جو دوست جي اما جي رڙ ٻڌڻ ۾ مڪي. ”ناس ٿيا، ٻيھ تہ خفا خون ٿي ڪريان.“

مان تہ ٻاهون ڪنجي اٿيس. دوست ڪي تہ پوين صبح هو. اندر ڪمري ۾ ويس. اما ڪان پڇيم، ”ڪاڏي ويو چور؟“

چيءِ، ”مٿو سنان جاءِ ڏانھن ويو. ڏمڪي ڏيئي ويو اٿم.“

مانڀ اما واري لٺ ڪٽي تيار ٿي ٻيئنس سنان جاءِ جي ٻاهران. اوسي پاسي جا ٻ تي جٽا جيڪي ميدان ۾ سٽل ھئا سي ٻ اتي آيا. اما ٿارچ جهلي ٻيٺي. ”نڪري اچ ٻاهر گيدي.“ مون لٺ تي مٺ سوگهي ڪندي رڙ ڪئي. ڪوٺيءَ جو ٻيڪڙيل در ڏيري ڏيري کلڻ لڳو. مون اندران نڪرندڙ هستيءَ مٿان نڪاءُ ڪرڻ ڪي لٺ. ٺھڪڙو ٻڌجي ويو. ارمان سان چيم، ”ھيءُ تہ سوئر آهي پوءِ اما، توڪي ڏمڪي ڪنھن ڏني.“

”ڏنو هوندم ڪو ڪاب (خواب).“

صبح جو اٿيس تہ اسن جا پٽ چڙهي چڪا ھئا. ڪئمپ جو پاڻي ياءِ پيو هو يا راتوڪين چورين ڏاڙن جي ڳالھين وارا وڪڙ پئي پيٽ ۾ پيا جو اٺڻ شرط پڪخاني جو خيال ٿيو. ليڪن اتي ”ڪيو“ لڳي پيئي ھئي. نيٺ وارو مليم. اجا ڦڏي تاڙي پڪي وينس مس تہ ٻاهران در ڪي هلڪو ڏڪو آيو. مان لڄ جو ماريو پگھرجي ويس ٻ تي منٽ گذريا تہ وري در ڪي زور سان ڏڪو آيو. مون سوچيو، اهڙو ڪھڙو ٻدتميز تي ٿو سگھي. در ڪي ٻاهر ڏڪو ڏنم تہ وري ڪنھن ڏڪو ڏنو. ڏاڍو غصو آيم. جئن تئن ڪري آزاد تي جانئي زوم سان در جلبئي طاق ڪولي چڏيم تانئي ”فون فون“ ڪندو هڪ سوئر اندر گھڙي آيو. ٽپ ڏيئي ٻاهر نڪري آيس. پنيان نهاري غصي مان چيم، ”ٻدتميز“ ۽ ٿورو پريانڀ ٻيٺي دوست جي پيڻ ڪل ۾ ٻيٺي ٿيندي تي ويئي. ويندي ويندي ٻڌم، ساهيڙيءَ ڪي تي چوي، ”ٻامبي جا ماڻھو ٻ عجيب آهن. سوئرن سان پيا ڳالھائين.“ منھنجون تہ ٻ ويئون چھ ٻ ويئون.

دڪي تي چڙهي ڪمري اندر نظر ڪيم. من دوست حضرت جاڳيو هجي تہ هٿ تي پاڻي وٺانس. پر هنڪي تہ ماٺس اجا منا سڏ ڪري رهي هئي. ”پٽ راجڪپور

... دليپ ڪمار... اشوڪ ڪمار" ۽ هو صاحب وهاڻو چڪي متسڀانهون وڪوڙي چوڻ لڳو. "آرتوار ڏينهن‌به نٿي آرام ڪرڻ ڏين." سور ڳهٽ ڪري دوست جي پيڻ ڪاڻ‌ئي هٿن تي پاٽي ورتم. انگوشي سان هٿ اگهندو اندر آيس ته ڏٺم دوست مهاشيہ ڪٽ تي اٿي وينو هو. پڇيم. "دوست راجڪپور، دليپ ڪمار اشوڪ ڪمار. آل ڪمبڪين (ٽرنگومرڪب) جو ڪهڙو حال آهي؟" دوست ذرا ناراضپي سان چيو. "ڪلياڻ جي ڪشالي پري زندگيءَ ڪي جيڪي‌مڪڪٽر هلڪو ڪن ٿا. پوءِ ٿن ڪلاڪن لاءِ‌ئي سهين. ته اهي‌ئي مڪرن لاءِ ملڪ جا هيرا آهن."

مان سنان لاءِ تي روانو ٿيس ته ننڍي پيڻ ڪي تيل وٺڻ لاءِ ڊوڙايو ٿي ويو. منهنجي گهر ان طرح. مهل سر تيل نه هجي ته مان جيڪر گهرئي مٿي تي ڪٽي چڏيان. پر پرڪئي گهر ۾ منيہہ ماٺ ته منيہہ ماٺ. اٽڪل ڪري چيم. "هڪ ڏينهن تيل نہ مکڻ ۾ چاهي؟"

ماءُ چيو. "هڪو چاهي؟ آ ته انين ڏينهن مس اگر مکيندي آهيان."

مون اجا سامت جو ساهہ مس ڪنيو ته دوست حضرت چيو. "آفيس ۾ نوڪري ڪندي هجين ته ڏينهن ۾ٻہ پيرا تيل مکٹو پويئي. مونکان الاجي ڪيئن نکري ويو. "پوءِ تمبرل ڪريم مکٹي پويس." ۽ دوست ڪاڻہ نکري ويئي پڳل ڪل. ماءُ جي مٿي تي تري مهٽي چيڪين. ٻڌين تي‌ٻرل ڪريم مکٹي پويئي. ڏٺي اٿيئي ڪڏهين‌مبرل ڪريم؟" ۽ سندس ڪل جي گهري گهري آواز ۾ مونکي مڪين محسوس ٿيو چڻ وڏي ڪنگهہ جو مريض سخت ڪنگهہ سان چاتيءَ ڪي پيو رهڙي. ماءُ خنڪيءَ سان چيو. "چو نہ ڏٺي اٿم ماريا. تون نٿو نٽ شٽ ڪرين تمبس چا؟ ڪلياڻ جا ماٿهو ڪي تو جهڙا ٿوريئي آهن." دوست جي وري‌ٻہ ساڳي ڪل گونجڻ لڳي. خبر ناهي چو مونکي چاتيءَ ۾ ڪنهن هنڌ سور ٿيڻ لڳو. دوست اٿي رنگارنگي ڪاغذ جي ڪوندي ڪٽي منجهس لڳايل پني جي گلن تان مٽي جهاڙي چيو. "مونکي اهي ماٿهو ههڙا لڳندا آهن، اما."

ماءُ چيو. "چڱو پٽ. هاڻي نيرن ته ڪڪي وٺو." چوندي چارمبيدا آمليٽ ۽ٻہ سپڪ لوليون ڪٽي‌مڪي. هن گهر جي مسڪينيءَ اڳيان هيءَ شاهاڻي نيرن ٺلبتي هئي. اما جي خبري سرير اندر لڪل اميراڻيءَ دل جي.

ڪجهہ وقت دوست سان ڪتابن تيبحث ٿيندو رهيو. پر جيئن جيئن ڏينهن چڙهندو ٿي ويو تيئن تيئن مانکي آرام ٿيندو ٿي ويس. چت جا پترا خبر ناهي چو ڪٽجي مهمان نوازي نہ سکيا هئا.

شام جو ٽڪريءَ تي ٿڌي هوا کائڻ جو پروگرامبڻيو. ڪافي رستو طئہ ڪرڻ کانپوءِ اسين لنگهي رهيا هئاسون جو هڪ پوليس واري کي تڪڙو تڪڙو پر سخت پريشانيءَ ۾ چپ چپ ويندو ڏٺم. هليوهلئين تي جڻ پيرن سان زمين کي ڇهڻبہ نٿي چاهيائين، متان آواز نہ ٿئي. دوست جي ڪن ۾ چيم، "آهي پوليس وارو، پر چال چوراٽي..." دوست ڳالهہ پوري ڪرڻ نہ ڏني ۽ ٿمجيبيهي رهيو. اما سري رام چئيبدن ڏڪايو. مونکان چرڪ نڪري ويو چو جو ڏينهن ڏني جو انسان جي نڪ سامهون پل جي هڪ پلئي وٽ کي خبيث هڪ جوان جي پيٽ ۾ چرو گهمائي ويا هئا. جوان جا آندا نڪري اچيباهر پيا هئا. خون ۾ لٿ پٿ، ڦٿڪي رهيو هو ۽ خلق پري کان سيسراٽ پري رهي هئي

مون تڪڙ ۾ قدم وڌائيندي چيو، "آندا جلدي اندر وجهي چڏجن تہ شايدبچي..." مگر پنيانبنهي کلهن تي جڻ رڪ جا چنبا اچي پيا. دوست ۽ ماٹس هڪئي وقت چيو، "ڪلياڻ ڪئمپ آهي، راهہ گناهبک ٿيٽو اٿئي چا؟" مونکيلڳئين لڳو، هتي خون ٿيل پراٽي وچرندڙ مرض کانبہ پيانڪ چيز آهيبن هتن هونديبہ ڪجهہ نہ ڪري سگهڻ جي پيڙا کان وياڪل ٿي چيم، "چوندا آهن، مارڻ واري کان بچائڻ وارو ويجهو ٿيندو آهي"

دوست جي اهڙي درد پري مرڪ ۽ چيائين، "ڪئمپ جا شرنار ٿي سنڌي، اڳين پهاڪن کي خون سان ڌوئيڻئون رنگ پيا ڏين."

"چا مطلب"

ان مهل ڪيترائي پوليس وارا اچي پهتا. خون ٿيل جي جان تڙقي تڙقي زمين تي ليٽي چڪي هئي. پوليس فوٽيءَ کي ڪٽي ويئي. ڪن پل ۾ کيل ٿي گذريو.

دوست ڊگهو ساهہ کڻي چيو، بس پيلو ٿي وئين؟ اها هتي جي روزمره جي ڳالهہ آهي.

منهنجو دم گهٽجڻ لڳو. بس پوءِ نڪو داد نڪو فرياد"

”داد ڪنهنجو؟فرياد ڪير ڪري. ڪنهن لڏپلاڻ وقت ٻڌو؟ نڌڻڪا گهوڙا.. کهڙو پهاڪو ڏيندي آهين، اما؟“

”غيباڻا هسوار.“ اما پهاڪا ته پورو ڪيو پر گهٽجي گهٽجي، ڪنهن چيندڙ سور کي پيئندي پيئندي. مونکي لڳو ڄڻ ساري سنڌونگري، نڌڻڪي ٿي ڇڏي، سامهون بيٺي هئي

اسين ٽڪيءَ جي ترائيءَ وٽ پهچي چڪا هئاسين. چوگرد ڦهليل ويران ماٿري سڄيءَ ڪئمپ کي ڄڻ گود ۾ کڻي ويٺي هئي. ڪئمپ جي ڪن ڪن گهرن ۾ ٻتيون ٽمڪڻ لڳيون. اسين ٿيئي ڄڻا ٽڪريءَ تي مٿي چڙهي وياسين ۽ چپ چاپ ويهي رهياسين. ڪيتري وقت کان پوءِ ڄاڻ ٿي ته هيترو وقت اسين ٿيئي ماٺ ٿي ويا هئاسين. هاڻي سامهون وارين ٻتين ۾ الاهي ٻتيون ٽمڪي رهيون هيون. مون ماٺ کي ٽوڙيندي چيو، ”دوست، اڄ هن سامهون واريءَ ستارن جي ٻيٽاريءَ لاءِ ڏاڍو ڏک پيو ٿئي...“

”ڏک ته ٿيندو ئي.“ دوست جي اهڙي پر درد ڪل سڄي ڪوڙي. مائين ئي پٽر کڻي ستارن جي ٻيٽاريءَ ڏانهن اچليائين.

اڄ تائين چو منهنجين اکين مان ڳوڙها ڳري پيا ۽ سامهون ماٿريءَ ۾ چمڪي رهيا هئا— خبر ناهي، ڪيترن ئي ورهاڱي جي ڪري وڇڙيلن جا ڳوڙها، ستارا ٿي نڌڻڪي ننگريءَ جي ٻتين جي روشني لاءِ!

(نئين دنيا - 1961ع تان)

پيڪنگ گرل

”ڇو اڄ سنيتا سويليئي سمهي پيئي آهي ڇا؟“

”توهين پاڻيھاڻي پيئو ته پوءِ وينا سنيتا لاءِ پڇجو.“

”پر آهي ته ٺيڪ نه.“

”هلبلڪل ٺيڪ آهي.“ اڙي اتي سنيتا پٺهين کي اجايو خيال ۾ وجهي ڇڏيو اٿيئي.“ سنيتا اٿي ويني. ماڻس ميز تي پاپڙ ۽ پاڻي گلاس رکندي چيو. ”ي آهي توهانجي، جيسين پاڙي جا پنج گهر نه نوسي تيسين کاڌو نه کڪئي.“

”پاپي ڏس تون وري ٿيھبيعزتي ڪرين. مان اڄ نوڪريھبولي ڪري ملکئي آهيان. هن ڪانپوءِ گهر ۾ هونديسانءِئي ڪانه. گهٽ ۾ گهٽ اڄ ته ٺيڪ طرح سان ڳالهاءِ.“

”وٺ سڪئين التيميٽم. پر ڳالهه ته ڪر سڻي نوڪري ڪهڙي ملي اٿيئي؟“ پيءُ پڇيو.

”پڙينھبڌڻ وارو پساري ٿي اٿو؟“

”ڏس پاپي جي توکي نه ڳالهڪٽو آهي ته مان هلي وڃان“

”وڃ، ڪيڏانهن ويندينءَ؟ گهر ته اهوئي هڪڙو صفحو اٿيئي! نڪو ڪڏ، نڪو چوٽ، نڪا اوطاق، نڪوھبدرو. نڪا وري اڄ ڪلهه جي ڪا اسٽور رومرئي اٿيئي، جتي اسانھنهي ڪان پاسيرو وڃين وهندينءَ؟“

”عمر سان گڏ ڳالهڪڻ ۾ ٺوڪ هٽڻ جو مرض وڌندو ٿو وڃيئي، سنيتا جي پاپي“

”اهو سيني جو پيو وڏي. توهان جي عمر ڪهڙي مونکان ننڍي آهي“

”هاڻيھبس ڪندينءَ ڪين گهر ۾ پير رکنديئي ٽپڪيندينءَ؟“

”نه نه ڪٺو ڪٺو پلا پاپڙ ٽڪر، ڳالهاءِ ڳالهاءِ هاڻي ڏيءُھبس مان چپ ٿي ڪريان. پاڻ اڇي چيئه ته شويا جو پيءُ وينو ننوليون ڪري ته سنيتا کي پڙينھبڌڻ واري

نوڪري ملي آهي“

دادا مونکي دوستن جي ڪمپنيءَ ۾ نوڪري ملي آهي، ساڍا چار هزار پگهار.“

پيءُ ڏي ڪي پني نپري چيو، ”پوءِ ته تون پنهنجي دادا کانبہ وڌيڪ ڪاٺڪو پٽ ثي پوندينءَ“

”مان آهيان جا اڳي هڪ جي چاڪري ڪندي هيس، هاڻيبن جي ڪرڻي پوندي.“ ياپيءَ پجري چيو.

”اڙيبلبلي! ڪٿي نوڪرياڻي رکجانءِ نہ. سو شويا جو پيءُ ڪي پڙينبڌڻ واري نوڪري ثو چوي؟“

”ها دادا، چوي ثو.“ سنيتا جي پيءُ پنهنجي لاڏليءَ ڪي ميٺ ڪثورو پارايو(مئثرڪ پڙهئي) تہ چوڪر چندجي ڦوڪجي وجي ڪنهن ٽيبل ڪرسيءَ تي حاڪم ٽي وهندي پر هيءَ ڏس تہ ڪمپئوندري ڦبولي ملئي آهي. ڦو ڦو... دادا ڏاڍيون ننوليون ڪيئين.“

”پٽ انهيءَ جي عادتئي اهڙي آهي. پنهنجين ڦيئرن ڪي نہ پڙهايو اٿس تہ پيو اندر ۾ پوسري، چڙي ڏيس.“

”ساڳي ديوڪا جي ممي آهي نہ. خبر اٿو چا چيئين؟ چيئين تون سنيتا پاڻ ڪي دوئئون بئڪ ڪرڻ ۾ گهٽ ماڻهو نہ سمجهجانءِ توکي خبر آهي تہ دوئن جي ڪوجنئن ڪري ڪيترو موت گهٽجي ويو آهي هن دنيا ۾؟ اڳي هرڪا زال پيئي ويهہ ويهبار ڄڻيندي هئي، جي ڏهبچيا تہ ڏهہ مرندابہ ضرور هئا.“

”اها سئي چڱي روشن خيال آهي.“

”تہ آٽي ڪٿي وهاريوس نہ پنهنجي گهر ۾! اڙي! پاڙو سجو چوي وينو ديوڪا جي ماءُ جهڙي اڏرمي زالئي ڪانهي ڪا“ ياپي اياڻي.

”توکي اڄ روٽي ڪانہ ناهڻي آهي؟“

”نہ تہ اڄ چا ديوڪا جي ماءُ ڪارئي ويندوَ.... سپ ناهي رکيو اٿم.“ ياپيءَ ڏند ڪرٽيا.

”زالون ڪيڏيون حاسد آهيو سچ چيو آهي شيڪسپيئر...“

”مردن ۾ جو حسد ڏاڍو گهٽ آهي نه؟ مان ته ڪنهن مرد جي توهان جي اڳيان ساراهه ڪريان ته ڪٽي چوٽيءَ ڪان پٽي جيسين ڦٿو نه ڪريوم تيسين جيڪر رت پيو ٺهڪيو.“

”چڏيس ماڻهين ڪي. ديوڪا جي ماءُ جي ساراهه ڪيم ته سندس خون ٺهڪي ويو.“

”مان ته چوانوَ ٿي نه. ته آٽي ڪٽي وهاريوس گهر ۾ ٻيو ڇا ڦاهو ڪان؟“

”چري آهين چري.ٺڪين ماڻهو ٺڪڪٽريسن جي ساراهه ٿا ڪن ته آٽي ڪٽي گهر ۾ ويهاريندا؟ گيتا پارتي وٽ وڃي هلندي آهين ته انڪيهه گهر اچي وهاريان؟ ڇڏ هاڻي گهپي.“

”توهين جي ديوڪا جي ماءُ جي پيٽ ڪنداٺڪڪٽريسن يا گيتا پارتيءَ سان تمباهه ڪانه لڳندي مونکي؟ ٺڪي جي ماسترياڻي. ماستري ڪري ته ڏيءَ ڪي ڪاليج.ٻوٽ چو ٺلبند ڪريو. ڪو گار ته ڪانه ٿي ڏيانس؟“

”ماسترياڻي معني هن يگ جي گڪيڊ. معني رهبر. معني گرو تنهنڪي تون ٺڪي جي چوندينءَ. انڪان وڌيڪ ڪهڙي گار ٿيندي آهي.“

”هاڻي دادا. پاپي پلي توهين پاڻ ۾ ڳالهايو. مان ڪيڏانهن پاڙي ۾ هلي ٿي وڃان.“

”نه پٽ هن مهل سيني جي گهرن ۾ مردن جي اچڻ جو وقت آهي. ماڻهين ڪي دوا ڏيان ٿو. رڳن تان تاڻ گهٽجيس ته پاڻيهي ٺيڪ ٿي ويندي.“

. . ..

”جاڳو پيا؟“

”ڇڻم. ها جاڳان پيو.“

”مونکي ته ننڊئي نه ٿي اچي.“

”چو سنيتا جي نوڪري خلاص ٿي وڃڻ جو خيال ٿي پيو اتيئي ڇا؟ پر هاڻي ته...“

”شويا جي پيءُ جيڪي اڄ سنيتا ڪي ٺوڪون هنيون آهن اهي پيئون ياد اچن.“

”ڇا پيو چوي اهو نشئي؟ ڏاڍو ڪو پيسان نيچ تخم جو آهي.“

”تخم جوئي تمبانور اٿس. چوي ٿو اسان جهڙا نه ڇيڻن کي پاڙهين نه انهن جو نمڪ ڪڍين، جو ڇيڻن جي نوڪري ڇتي وڃي ته روئڻو پوين.“

”ڇڏ انهيءَ جاهل جون ڳالهيون. اسان ۾ به ڏيءُ جو ڪونه ڪاڏو آهي. جڏهن ڇوڪريءَ کي پگهار ملندو هو، ڇيڻن ڇيڻن ويس هندين تي رکندو. وياج سو مون تنهنجي گهر ۾ خرچيو آهي-باقي يارهن مهنن ۾ جيڪي ڪمايائين سو سڀ ثابت هندين تي رکيو اٿيئي. جيسين منهنجون-بازون سگهيون آهن تيسين ته مونکي نياڻيءَ جي ڪوڏي به نه گهرجي.“

”مئو چوي ٿو، سنيتا نوڪري ڪرڻ ڪانپوءِ سهٽي ۾ ٿي آهي، ڪپڙو به سٺو ٿي پهري، سو هاڻي ڪنهن ڇوڪري سان پڇي نه وڃي ته مونکي ڇئج!“

”ڇوڻ ڏي انهيءَ ڇريي کي، اسانجي گوبندرام جو پٽ وينو آهي نه! هيئر نوڪري به سني ملي اٿس. گهر به ڪئي اٿن-ٻئي مهنيئي نياڻي کي پرڻڻي ڇڏجي. رقم سندس جيڪا جمع آهي اهلئي ڪيس ڪئش ڪٽي ڏبي. شاديءَ ۾ به وڏو اڀنبر ڪٽي نه ڪنداسين.“

”مئي مونکي ته طعنن سان اهڙو ڦٽي ڇڏيو آهي جو ڳالهئي نه پڇو. پنهنجي ڇيڻن کي نه نوڪري ڪرڻي نه پرڻڻي، وينو اڇا وڃهين. هليو آهي مونکي چوڻ ته رات جو ڇوڪريءَ تي ڪڙي نگاهه رکج متان پڇي نه وڃيئي!“

”پڇي چو ويندي، سياڻي سمجهو آهي. اسانجي روڪ ٽوڪ ٿوروئي اٿس، جي پاڻ ڪنهن سان به شادي ڪرڻ لاءِ چوندي ته اسين ته روڪڻ-ٽڪڻ وارا ڪونه آهيون.“

”اڙي پر هي تمبڏو! هي-ٻاهر گوڙ-بڏڻ ۾ اچيو ٿو؟“

”ترس مان ڏسي ٿو اچان.“

”ڪو چور چڪار هجي ته؟... ماٺ ڪري وهو.“

”چور چڪار ڪي به پڪڙي پوليس ۾ ڏيڻ ڪپي نه!“

”در ته نه لاهيوس ڪير آهي؟ ڪير آهي؟“

”ديوڪا جي ماءُ“

”هن مهل!.... آهي ته سڪ؟ اچ اچ.“

ٻاهر پوليس بيٺي آهي. جهامن جي ڌيءُ شويا کي پڪڙي وٺي آيا آهن. سيتل ڊاڪٽر جي ڪمپائونڊر سان ڪلهه شام جو ڀڄي ويئي هئي.“ ديوڪا جي ماءُ اندر گهڙندي چيو.

”ستياناس! مئي پنهنجا ڏس ڏيهه ٿي ڏنا.“

”رام رام“

”ڪيڏو چوندي آهيانس، تئين کي نوڪري ٻوڪري ڪراءِ ته ڪا ڪلي هوا ڪڍين. چوي نوڪري ڪندڙ ڇوڪريون سڀ ڪڙيل ٿينديون آهن. هاڻي پاڻ ڏسي ڪير ٿيون ڪڙجن.“

”ٻلبلبينل پاڻي ڪڏون نه هٽندو، ته ڇا ڪندو؟“

قرباني

ڊاڪٽر چيو، ”گيتا کي ڪئنسر آهي.“ رتن جي اکين ۾ پاڻي تري آيو. ”تڏهن گيتا هاڻي ٿورن ڏينهن جي مهمان هئي!“

رتن کي ڏندو نوڪري وسري ويو. هو سندس پاسو وٺيو ويٺو هوندو هو. ٻاهر اسڪوٽر تي لٺ چڙهي ويئي هئي. مٿن ملڪيتن سرپر ڪئي، ته ويندي گيتا جي ماءُ ٻه نانيءَ کي پاسيرو وٺي چيو، ”پٽ! ٻهار پاڻي پي ته ڪونہ جيئدانہ؟“ مگر پوءِ ٻه رتن کي سيني پنهنجي گيتا جي هنڌ جي ڪنڌ وٺي ويٺل ڏنو.

ڏوراهان دوست آيا ڪي ڪل ۾، ڪي ٿوڪ ۾ چيائون، ”ماڻهو قبر جا مجاور ٿيندا آهن، تون جيئري گيتا جو مجاور ٿي ويٺو آهين.“

رتن من کي آٿت ڏنو، ”هي دوست ننڍا چاٽن جلدئي هيءُ محل ڪندهر ٿيڻ وارو آهي ۽ هنن کي اهاٻہ چاڻ ڪانهي، محل ۾ اڄ ٻہ جا جوتي جلي رهي آهي سا منهنجي تن من جي روشنيءَ ته آهي...“

گيتا جڏهين سندس اهي خيال ٻڌا، تڏهين اکين جي ڪندن وٺانهه موتي ڪري پيا. آهستي چيائين، ”نہ اها جوتيءَ ٻئي ڪنهن جي آهي رتن!“

رتن مرڪي ڏنو، ”هيڏا پريم پتر پڙهڻ ڪانپوءِ ڪهڙو ٻيوقوف چئي ويندو ته اها جوتي منهنجي نہ ٻئي ڪنهن جي آهي؟“

گيتا پتيءَ جو هٿ ٻنهي هٿن ۾ ڪٽي جهليو. انکي پنهنجي ڳل وٽ هيڪئي چيائين، ”هن گهڙيءَ آتما کي ڪوبہ ڪوڙ چوڻ جي همٿ نہ آهي.“

”ته هن گهڙي سچ ۽ ڪوڙ جو نچيڙو توکان گهريو ٻه ڪير ٿو؟“

”منهنجوئي من ٿو گهري.“

”سمجهہ ڪٽي مان ملڪئين وسهيو ٻه وهان پر ان لاءِ مونکي سبب ته آهيئي ڪين. تو وٽان اننت پريم ملندوئي رهيو آهي، ۽ مان پاڻ کي ڀاڳشالي سمجهندوئي رهيو آهيان“ ٻئي ڪنهن مونکان وڌيڪ توکي پيار ڪيو آهي سو ته مان نٿو ڄاڻان.“

”مڃان ٿي ڪنهن به توکان وڌيڪ مونکي نه گهريو آهي! مگر ڪنهن راڳ جي ڪا سٽ اهڙي فنڪتي هوندي اهي جو مڪين پيو لڳندو آهي جڻ اها هڪ سڄڻي ٻڌي لڌون عمر ۾.“

رتن آهستي ڪري پنهنجو هٿ گيتا جي هٿ مان ڪڍي ورتو. گيتا جي اکين جي ڪنارين وٽان جل ڌارا ڪي اگر سان ليءَ مٿي ڪري هڪ ٿڌو ساهه کنيائين. ليڪن من جي تلاءُ ۾ جو پٿر ڪريو هو انجون لهرون هاڻي ساري بدن جون حدون ٽوڙي ٻاهر نڪرڻ لاءِ اڃي آتيون ٿيون. آڌيءَ رات جو گيتا محسوس ڪيو ڪوئي سندس پير چمي رهيو آهي.

گيتا اٿي رتن کي نراڙيءَ تي منيءَ ڏني. رتن جي مک جي حالت ڏسي گيتا ڊڄي ويئي. ڪمزور ٻانهون ڦهلائي چيائين، ”ويجهو اچ نه.“

دريءَ مان رستي جي ٻتيءَ جي جيڪا روشني پئي ملئي تنهن ۾ گيتا جي پيلين ٻانهن وارا چوڙا ڪجهه وڌيڪ پئي چمڪيا. گيتا جڏهن ٻانهن وڌائي رتن جي مٿي کي هلڪو مهٽڻ شروع ڪيو. تڏهين چوڙن جي گهڻ گهڻ ٿي ته رتن جي بدن ۾ سيات پئجي ويو.

گيتا جي چوڙن واري ٻانهن هٿن ۾ ڪٽي هڪ هڪ چوڙي کي ٻئي سان ٽڪرائي چيائين، ”هنن جو کڙکو اهڙو آهي جهڙو نيم سهڪي رات ۾ گنگا جل جي ڪل ڪل جو آواز... مگر... هتي گنگا جل ته هوئي ڪين.“

چوندي هڪ ڇٻيل شوڪارو پري اٿڻ تي هو ته گيتا سندس هٿ کي چڪي ڏني، آهستي چيائين، ”مان پنهنجا اکر واپس ٿي وٺان.“

رتن جي مک تي هڪ ٿڪل ڦٽل مرڪ ڦٽي، جهيڻيءَ روشنيءَ ۾ ڪري پيئي. ”هاڻي ڇا ٿيندو؟ منهنجي اکين خودئي سڀ ڪجهه ڏسي ورتو...“

”ليڪن اهڙو ته مون ڪي به ڪين ڪيو آهي، جنهن جي ڪري مونکي مڪين لڳي ته جيڪي ڪجهه تو ڏسي ورتو سو مان لڪائي رهي آهيان.“

رتن جي مک مان تيز ڪڙي کل ڪري پيئي، ”ساڳيائي خط، تن ۾ لڪائي تو پريم ڪيو ڪنهن غير سان ۽ مان هڪ ٻڌو ٻڌجي ڏسندو رهيس.“

رتن سمجهيو هيءُ پيد ڪلڻ تي گيتا ڪيڪ ڪري اٿندي. ليڪن اهڙو ڪي ڪين ٿيو. گيتا بلڪل ئي چپ چاپ ليٽي پيئي هئي.

رتن ڪيسي مان خطن جو ٿهو ڪڍي چيو، ”وٺ هي خط. پاڻ سان گڏ ڪٽي سرچ“ ۽ پوءِ رتن گيتا جي ڪمري مان ڪئين نڪري ويو ڇاڻ ساڻس ڪوئي ناتو ئي نه رهيو هوس.

هفتو گذري ويو گيتا اجا جيئري هئي. هاڻي ڪندن تي شاردا ۽ سندس ٻار وينئل نظر ايندا هئا. رتن روز اسڪوٽر ڪٽي روزگار تي هليو ويندو هو. شام جو اڪثر گهڻي ئي نوٽ گيتا جي وهاڻي هيٺان پهچي ويندا هئا. مگر گيتا ۾ ايتري طاقت نه رهي هئي جو ڪڍهين وهاڻو مٿي ڪٽي ڏسي ته انجي هيٺان نوٽن جو وهاڻو ڪيترو وڏو ٿيو آهي.

سيني عضون مان طاقت هلي وڃڻ ڪانپوءِ به گيتا جو آواز ڪڙو هو ۽ منهن ۾ پيلاڻ هئي، تنهن به انکي ٻي رونق نه ڇڏي سگهيو.

ان رات گيتا ڏيڍيءَ ۾ ٻه پاچا ڏٺا. ڪيتري دير تائين جاڳندي رهي. اوچتو سندس ڪمري جي ٻتيءَ ٻري. رتن پڇيو، ”اڃي تون اجا جاڳين پئي“. سندس آواز ڪنجهي جهڙو صاف هو.

”شاردا سمهي ڪين نه؟“

”مان وينو جاچيان ڇا ته شاردا سمهي يا نه“

گيتا چپ رهي. رتن وڃي رهيو هو جو گيتا آهستي چيو، ”اڄ شايد پڇاڙيءَ جي رات آهي... ايندا هتي؟“...

رتن انمنيو هليو آيو. گيتا بستري تي اشارو ڪيو. هو ويهي رهيو..

”اڄ امي شايد گهر ويئي آهي رڳو شاردا ئي هتي رهيل آهي؟“ رتن ٻانهون ٻڌي ڪئين وينو رهيو ڇاڻ ان سوال سان سندس واسطو ئي ڪين هو. ڪي ساعتون ٻئي چپ هئا ٻاهر ٿڌڪار هئي. انڪري دريون دربند ڪيا ويا هئا ۽ بند ڪمري ۾ ٻتيءَ جي روشني هونءَ ڪان ڪجهه وڌيڪ تيز ٿي لڳي.

گيتا چيو، ”منهنجا خط ڪٽي ايندا“.

ڪن لاءِ رتن جون پرون مڙيون ۽ ڄاڙين وٽ هڏيون ظاهر ٿيون مگر پوءِ اتي خط ڪٽي آيو.

گيتا هڪ خط ڪيڪئي رتن کي پڙهڻ لاءِ ڏنو لکيل هو:

پريه:

تون آهين اڏول اجنبي مگر مان جو پرديسي تنهنجي ڳوٺ ۾ آيس ته ڪي ڪجهه وڃائي ويس. ليڪن ڪيئن چوان رڳو ڪجهه وڃايو اٿم. گهڻو ڪي پاتو ٻه اٿم. ها هڪ ڳالهه ضرور چونديس جيڪي وڃايو اٿم انجوبه استول روپ ڪونهي ۽ جيڪي پاتو اٿم انجوبه ڪوئي استول روپ ڪونهي. پوءبه يادگيريون ايتريون ته استول آهن جو هتي مان ڪوهجيو ڪوهجيو ٿي وڃان. اها چاندوڪيءَ جي رات جڏهين تو چيو هو "تون هميشه اهي ڪپڙا پائيندي ڪر" مونکي اهو نفيس نمونو ڏاڍو وڻيو ۽ اهو صبح جڏهين مون وار ٻئي چنديا، تو چيو، "هڪ ڪويءَ ڪارن ڪکرن مٿان وچ جي جهٽڪن کي شايدڪئين ٻئي بيان ڪيو آهي... ۽ اها نهار جيڪا منهنجي جواب ڪانپوءِ ملي هئي. جواب ڪهڙو سليس هو سوال ته ڏکيو هو مونکي ته جواب رواجي لڳو "واقعي بلڪل ڪچي روپ ۾ پرڪرتي" اهڙي سندر نه لڳندي اٿم جهڙي باغيچي ۾ ڪلاتميه ڍنگ سان سجايل ڦولن منجهان؟ مگر ان مٿان منهنجي سجڻ وٽان ايڏي پياري نهار ملندي! چاتيءَ جي الاجي ڪهڙي ڪنڊ ۾ لهي ٿي آهي اها نهار. سچو وقت ڪئين پيئي سمجهان ته چاندني پيئي آڪاس مان ڇٽي ۽ مان آهيان ڪنهن نشي ۾ چور....

....

ٻاقي سٽون رتن نه پڙهي چپ ويهي رهيو. اوچتو سندس مک تي هڪ مرڪ جي ريکلبلڪل تيزيءَ سان ٿي ڀيءَ ڪن ۾ رتن انکي چپن جا دروازا زور سان بندي، ٻاهر ڪڍي ڦٽو ڪيو. ٿوري وقت ڪانپوءِ چيائين، "جڏهين ڪيل ختم ٿي ئي رهيو آهي تڏهين هي سڀ ڇا لاءِ؟"

"هڪ ڪيل ختم ٿيڻ سان گڏوگڏ ٻيو ڪيل شروع ٿي رهيو آهي، ۽ مون ته هيترن سالن ۾ اهوئي پرايو آهي ته هن جهان جي انتي فقط انڪري ٿي سگهي آهي، جو هر انسان جي من ۾ اها پاونا لڪل هوندي آهي ته جيڪي ٻيو منهنجي

حياتيءَ ۾ منهنجي پيرن ۾ ڇپيا سي ڪنهن طرحبين جي حياتيءَ مان پاسيرا ڪندو وڃان:

ٻتي وسلڪي ڇڏيان:

ٻرڻ ڏيوس اڄ توهانجو منهن. جيءُ پري ڏسڻ تي دل ٿي ٿيم.

”هاڻي منهنجي ضرورت پئجي ويئي؟..

”ڪنهن ڇيو تنهنجي ضرورت ڪڏهين نه رهي.

”اڄ توهان ۾ تون جو مونجهارو ڇا ٿو ڏيکاري؟“

”مون وٽ ڪوئي مونجهارو ڪونهي.

”اڇا؟“ رتن ذري گهٽ ڇرڪ پريو. ”تون اهڙي آهين جنهن هڪ رات ڇيو هو ته منهنجي ديس جي پرمپرا ۾ هڪ گانڌاري پئدا ٿي هئي جنهن جو پتي سورداس هو انڪري هوءَ اکين کي پٽيءَ ٻڌي هلندي هئي... ان گانڌاري تي فخر ڪرڻ واري ناري ڇا تون آهين؟“

”ليڪن جيون کي هڪ ٻئي سچ جي به ضرورت آهي... رتن تون آهين مون لاءِ پوتر جل وانگر جيڪو منهنجي نس نس ۾ سمايل آهي.

”۽ هو پريه؟“

”هو آهي شراب جو ڍڪ.

”شراب پيئڻ کان عورت کي منع ٿيل آهي.

”شراب جو ملهه ڇڪڻ کانپوءِ ڪنهنکي به ڪوئي منع نٿو ڪري سگهي.

”ڪري سگهن ٿيون هن پوميءَ جون پرمپرائون.

”هن پوميءَ وٽ راڌا جي پرمپرا به آهي. سڄڻ هن پوميءَ کي ايتريون ئي انيڪ پرمپرائون آهن جيتريون زندگيءَ کي اڻائون آهن.

”ليڪن ايڏو وڏو سچ سهڻ مون لاءِ ترار جي ڌار تي هلڻ سمان آهي.

”مرٽينگ گيتا لاءِ تنهنجو شاردا سان ورتاءُ ڇا تيرن جي سيجا تي ليٽڻ ناهي؟“

ٻڪ نه ڪر. چوندي رتن ڌڪ هٽڻ لاءِ هٿ الاريو مگر هٿ اتي ئي بيٺو رهيو.

سامهون دروازيءَ ۾ بيٺي هئي حسين ۽ تاب واري شاردا!

....

صبح جو جڏهين پوليس رتن جي گهر جي رپورٽ لکي رهي هئي، تڏهين سڀني پاڙي کي معلوم ٿي ويو تہ گيتا ڪئنسر جي بيماريءَ کان تنگ اچي زهري گولين جي شيشي رات جو وني قرباني ڏيئي ڇڏي هئي. پوليس جي وڃڻ کانپوءِ شاردا چپ چاپ ۾ اچي پيٽ جي ڪاراٽيل منهن تي ڪپڙو وجهي ڇڏيو.

آتم وشواس

تنگ تنگ تي چاڙهيو. موهن سگريٽ جي دونهين ۾ زندگيءَ جا چتر ڏسي رهيو هو. زندگي، جا گهٽي گذري چڪي هئي پر هاڻ هڪ عجيب موڙ تي اچي بيهجي ويئي هئي. رات موهن پنهنجي وينا کي بباقاعدي ماريو هو... پوءِ ماءُ سندس ڪمري ۾ اچي کيس ٻانهن کان گهلي ويئي.

ماءُ چئي رهي هئي، "پٽ !اهو تہ جڏهن ٻورا ٿي پريا تڏهن گڏهن ٿي هينگون ڏنيون. توکي اجمير جي وڻ ٽڻ ٻہ ٿي چيو تہ تو جهڙي شوقين سان هيءَ ڪادي پوش اجميرڻ ڪين هلي سگهندي... پر تنهنجو هڪڙوئي آنو (ضد) چي: منيلا ۾ هيترا دڪان ڪيئن کوليم؟ هڙ ۾ تہ فقط هزار رپيائي هئا !هاڻي وينا تي ٻہ اهڙي جادوگري هلائيندس، جو ٻارهين مهني اندر ڳوناڻي وينا مان، مئدم وينا ٿي پوندي."

موهن سگريٽ جي رکہ چنديءِ ٻيو ڪش هنيو: دونهين جي گول گول وڪڙن ۾ ڳوناڻي وينا گهاٽا ڪارا وار کولي، سورج کي نمسڪار ڪري رهي هئي. موهن کي ڏسي جو پرڪشش نهار سان مرڪيائين تہ اها سورج کان حاصل ڪيل نهار، موهن جي من جي تهن ۾ گهڙي ويئي.

سهاڳ رات، سهاڳ جي سيجا تي جڏهن موهن وينا جي اکين ۾ ليئو پاتو تڏهن اها نهار ڳوڙهي نہ ٿي لڌي، تنگ تي چيو هئائين، "ڪٿي آهين تون وينو!مان هيڏو

دور منيلا کان کهي تو لاءِ آيو آهيان... پر تنهنجي اها نهار ڪٿي آهي جا تو سورج کي پاڻي ڏيڻ مهل مونتي وڌي هئي!"...

تڏهن ساڳي پرڪشش نهار ڪٽي وينا منهن مٿي ڪنيو. موهن جي هيٺئين چپ کي آڱر سان ڇهي چيائين، "ان مهل تو شراب جو ڍڪ نه پريو هو..."

"بلڪل... تنهنجي منهن تي ڦهليل روشنيءَ جو ڍڪ پريو هوم..."

"منهنجو قسم، جي وري شراب پيتو اٿيئي."

ٿوري دير ٻئي خاموش وينا رهيا. آخر موهن ڳالهايو.. ساڳيءَ طرح وينا جي چپ تي آڱر رکي، سندس هٿ کي پنهنجي ٻئي هٿ ۾ وٺي چيائين، "جي تو کي ٻه منيلا جي ملڪ هوا ۾ شراب پيارڻ سيکاري ڇڏيم ته پوءِ؟..."

"مان ته ٿيندوسانءِ ڪين."

"جي ٿي پوي ته؟... ڪر انجام پوءِ مونکي پيئڻ کان نه روڪينديون."

"ڪيئن روڪينديس... روڪي نه سگهنديس..." تڏهن رات ڪيڏي سک سان گذري هئي. اجيمري ڳوناڻي نينگر مگر پڙهيل ڳڙهيل... سارو جسم سجاڳ... جهان پر جي ڏرتي ڪيڙڻ جو سک محسوس ڪيو هو موهن... !سگريٽ آڱرين کي ساڙڻ لڳو هوس.. اٿي ڪڙو ٿيو... آهستي ڪري وڃي ماءُ جي پوڄا گهر ۾ صندليءَ تي وينو.. "اما تو رات چا پئي چيو؟"

"چا پئي چيم؟... هينئر ياد ته ڪين ٿو اچيم... هاڻي صبح صبح ڇڏينم، ڏس ناڪرن جا ڪپڙا لاٿا اٿم... ڪين سنان ڪرڻ کي وڃان."

هٿ سان ماءُ جي ڪرڻ کي جهلي موهن چيو، "نه، پهرين پنهنجي پٽ کي ڪپڙا پهراءِ، جيڪو ساري جو سارو ننگو ٿي پيو آهي... تو رات چيو ته چو ضد ڪيو هوم ٻارهن مهني ۾ وينا کي مئدم وينا ڪري ڏيکاريندس."

"هائو ٻڌائي مئين چيم."

"ان مهل اهو ڪين سوچيئه تم ٻارهن 12 مهني اندر وينا مان "مئدم وينا" ٺاهيو مانس ڪين نه؟..."

"هائو ٻڌايو ٺاهيس، الاجي ڪهڙي جادو جي لڪڙي ڦيريندو هئينس، جو

گوشت ڪباب ٻڙڪڻ لڳي، تنهنجي گوڏي سان گوڏو گڏي، پيگ پيئڻ وهندي هئي، سگريٽن جي ته اهڙي ڪاٻاڙ سڪي آهي، جو مونکي ته سڄي گهر مان سگريٽن جيبانس پيئي اچي... پر منهنجا منا پٽ موهن! هاڻي مارينس چو ٿو؟ مرضي اٿيئي ته هاڻي اهو سڀ ڇڏي، اڳين اجمير واري وينابڻجي پوي؟... پٽ هاڻي ڏڌو ڪير ڪيئن ٿڻين پوندو؟"

موهن هٿ جي ڏسٽي ڏياڪري چيو. "پهرين ڳالهه ته مون جهڙو هلڻ سان مونکي هي ڳالهه ۾ جواب ڏيڻ سڪي ويئي آهي. اهو مونکي نه ڪپي. مان ڪيس پنهنجي هيٺان ڏسڻ چاهيان ٿو."

ماءُ ڳل تي آڱر رکي چيو. "زال ذات کي ته مرد جي حڪم هيٺان رهڻ گهرجي. مون ڪين عمر گذاري ڇڏي پٽهين جي تابعيداري ۾..." حسرت ڀري نگاهه هئي ماءُ جي...

"ٻي ڳالهه"... موهن پنهنجيءَ آڱر ڪولي... "مان هاڻي نٿو چاهيان ته هوءَ مونسان منهنجي دڪان تي اچي وهي."

ماءُ چيو. "اهوٻه سٺو ٿو چوين. زال ذات جو پير جيترو اندر، اوترو گهر ۾ گهڻي شانتي ٻارن جي سٺي پالنا ٿيندي."

"پر هيءَ مڃي ڪٿي ٿي، ڇڏي ٿي گهر کي ته هاڻي مان جيل ٿي سمجهان."

"اچا... ٽين ڳالهه"... موهن هٿ جي ٽين آڱر ڪولي "مان چوانس ٿو منهنجي گراهڪن ۽ دوستن سان اصل نه ڳالهاءِ. حرامي هڪڙو هڪڙو ڄڻو ايندو چوندو تنهنجي هوءَ ته پنهنجي منيءَ ٻبان سان اسان جي سوچيل خريداريءَ ڪانٻيٺو شراب پڪڙنڪي ٿي ڇڏي..."

"پر منا پٽ! اهو ته پاڻ تنهنجو ڏنڌو ٿي وڃڻڪي نه؟"

"نه ڪپي مونکي اهڙو ڏنڌو. جنهن ۾ حرامي سمجهن ته مون ۾ لل ڪونهي هن پوپريءَ ۾مٽي ڏنڌي ڪرڻ جو ٽيڙ آهي. ورٻبدمعاش اهڙا جو چون حسد ٿو مٽي مٽي چا دوست! مان ڪين ٿاري ڇڏيان پر اندر ۾ هتي اما اصل هتي (ڇاتيءَ تي هٿ لڳي) اهڙو ڪجهه محسوس ٿيندو آهي جو ڳالهمٽي نه پڇ."

”مٺن جوبوت کو نہ پچين؟ ملکين کونہ چوين تہ چوندي چوندي مونٺي تہ وڃي سجاڻي کنئين اهلبانهن. نہ تہ اجمير ۾ ڪتي کنهن حلوٺي سيني جي گهر ۾ ويني سس کي پڪوڙا تري کارٺي ها..“

”خير اهوبہ کٺي چوندس. چوتين ڳالهبڌ منهنجي ماءُ!“ (موهن ملکين چوندي پنهنجي چوتين آگر ڇيڇبٺي کولي) ”هوءَ جنهن مهل منهنجي دوستن سان کلي مرکي ڳالهٺي تي، ان مهل مان سمجهان پيو. اهو خزانو منهنجو آهي. جنهن کل خوشيءَ تي فقط منهنجو حق آهي، سا مونکان ڦرين ٿا، چوري ٿا کن منهنجي..“ پچاڙيءَ جا لفظ ايترو درد مان چيل هٺا جو ماءُ جو هردو وچون وچون ٿي ويو. يکدم سڙهي اچي پٽ کيبانهن ورايٺين...

”چل پٽ چل، اج سب کجهہ مونسان چل. ملبو کونہ اتيٺي نہ. اج انجا لحظا مان لاهيندس. چٺ پٽ! اجابہ کو درد اتيٺي دل ۾ سانديل؟ مانبہ چوان ملٺلا مجنو جهڙا منهنجا موهن ۽ وينا. اج چا ٿيو آهي منهنجي موهن کي، جو پنهنجي ملٺلا تي ويهي هٿ هلايو اٿس! پرٺي نياڻي آهي، پٽ سچ چوندس توکيبہ پٽمبہ چٽي ڏنا اٿس. تہ دکانبہ تنهنجو ڏس جي ڏياتي کري ڇڏيو اٿس. هيون اسانکي منيلا ۾ هيتريون جايون؟“

مٽي جا وار پٽي ڏنڊ کرٽي موهن چيو. ”اڙي تونبہ انهنبدمعاشن وانگر چو ٿي ڳالهٺين؟ وينا جي اچڻ کان اڳ مون گهٽا دکان کوليا هٺا. اج چارٺي پيٺر کنهنجا دکان وينا هلاٺين؟“

”نہ پٽ تو جيکي کلها هٽي کمايو. سوبٺي کنهن منهنجي پٽ کين کيو آهي. سچ چڻٺي کوڙبڻٺي، اهو هن تنهنجي ملٺلابہ کين کيو آهي.“

مٽي تيبٺي هٿ زور سان هٽي موهن آگونو کڍيو. ”۽ هيٺر آهي کجهہ کين سپ دکان ويا... ويا ويا..“

”کيڏانهن..“

”جتان آيا هٺا.... هوا ٿي ويا... جڏهن جڏهن راند تي وجان تڏهن تڏهن هارايان اصل قسمتٺي دشمن ٿيبيني..“

ماءُ سراپجي ويئي، ڳل کي هٿ ڏيئي پرتي ٿي ويني.

وينا در وٽ لڪي، هيءَ ساري گفتگوٻڌي هئي ۽ هاڻي وڌيڪ نہ ترسي، پنهنجي ڪمري ڏانهن هلي ويئي. رڙيون ڪندو مٿو پٽيندو، موهن جڏهن وينا جي ڪمري طرف وڃي رهيو هو، تڏهن ڏٺائين، وينا اڃي ساڙهيءَ ۾ پوڄا لاءِ ٿالهي ڪنيو پيئيءِ ٻاهر وڃي. اڄا دالان ۾ئي هئي تہ موهن ڪيس پڪڙي چيو، ”ڪيڏانهن نہ وڃ وينو! اڄ ڪيڏانهن نہ وڃ. اڄي ساڙهي تہ هونئي پاتي اٿئيءِ ٻاقي منهنجو لاشہ ڏسندي وڃ.“

وينا ڪن چپ ڪريءِ بيهي رهي، پوءِ چيائين، ”صبح صبح شراب پيتو اٿئي؟...

پوءِ مونکي ڪهڙي حق سان ٿو سڀ ڪجهہ ڇڏڻ لاءِ چوين..“

”وري سوال جواب؟“ چوندي وينا جي ڳل تي ٺڪاءُ ٿڦڙ وڃي ويو.

چيائين، ”اڄ جي لڪي تنهنجون ڳالهيون ٻڌان ها تہ شايد هيءَ ٿالهي توکي هٿي ڪيان ها.“

”زبان دراز!..“ موهن جانورن وانگر گهلي وينوءَ کي اڄي سندس روم ۾ پلنگ تي ڦٽو ڪيو. وينو اٿي ويهي رهي.

موهن اندرئي اندر ٻئي رجهيو. وينو تاڻي ويئي تہ هي ٿهڪندڙ سمنڊ جي ساحل کيءِ ٻوڙڻ ايندو تہ جل مئي لڳي ويندي. ڏاڍي صبر سانئي هٿ جوڙي چيائين، ”منا موهن، مان هرڪا ڳالهہ ڪرڻ لاءِ تيار آهيان. شراب، جوئا، سگريٽ، چو ٿو ڇڏڻ لاءِ چوين، هيءَ دنيابہ تو لاءِ ڇڏي سگهان ٿي، پر تون اهو اڳيون موهن موٽي اڄ. جنهن جي آواز ۾ لاڏ هو، دلار هو. منهنجي رڳ رڳ ۾ ساز وڃي اٿندا هئا ان مهل مان من ۾ چوندي هئس، وينو! توکي ههڙو موهن پنهنجي گوڏي تي وهاري شراب جلبہ ڍڪ پيئڻ لاءِ ٿو چوي! اهڙي موهن جي پيار ۾ متوالي ميران تہ زهرٻہ پي ويئي هئي.. پر پوءِ مون جوئا چو ڪنئين؟ گهر ۾ نوڪر ۽ آيلئون هيون تون اڪثر پارٽين ۾ مونکي وٺي هلندو هئين، مان پهرين تہ پارٽين کي ڌڪاريندي هيس. پر ڪن ساهيڙين، جڏهن مونکي سمجهايو تہ هڪ ٿنگي جي ملڪ ۾ ماڻهوءَ کيٻي ٿنگ لڪئي هلڻو آهي... تڏهن مون سڀ گيان، گوشت، پنهنجا پڙهيل سڪيل يوگ ۽ گيان اپياس هڪ ٿنگ وانگر لڪئي ڇڏيا.“

”او... وڏو احسان ڪيو هو تو مون تي!“ موهن ڏاڍي ٻوري انداز ۾ چيو. ”ٻ هاڻي اها گيان ڌرم جي تنگ سڪي ته نه ويئي اٿيئي نه؟“

”ڏس، موهن اڄ تو ۾ ننڍڙو ناهين مان ٻه سيٺن واري، ڪلهه ناهيان. هن طرح ٺوڪ سان ڳالهائڻ نه توکي سونهين ٿو. نه ئي مان برداشت ڪنديس. برداشت ڪرڻ واري دنيا مان تو ئي مونکي ٻاهر آندو آهي. مجان ٿي، پر ڏٺو ڪير ٿئين نه ٻئي جي سگهندو! تنهنجلهه ٻار پڙهيا منيلا جي هسٽري، جاگرافي، ڪانوينٽن جي پڙهئي مونکي نه ٻئي سمجهه ۾ ئي، انگري گهر ۾ رهي، ڪين پڙهئيءَ ۾ مدد ڪرڻ جو منهنجو ضرورئي ڪين هو. اگر جوئا تي نه هلي وڃان ته گهر ۾ ڇا ويهي ڪريان؟ ماءُ تنهنجي پنهنجي ناڪرن ۾ ٻ ٽڪاڻي ۾ مزي رهندي هئي. مان ٻه ڪنهن وقت ٽڪاڻي ڪيئي ماکي سمجهي پر اٽڪئي رکان ... اهڙو خيال آيو هوم... مگر توکي پيئڻ ڪلڻ ڪان پري واري دنيا سان ڪوئي واسطو ڪين هو.. مون ٻه ڪين رکيو. فقط ڪجهه ڏينهن جيڪو سنڌي اسڪول کليو هو. انهيءَ ۾ سنڌي پڙهئيءَ جو ذمو ڪٽي دڪان تان هڪڙو اڌ ڪلاڪ سويل گهر اچڻ لڳيس. تو چيو، ”گراهڪي شام جو هجي ٿي، تون ناهين ته اڌ گراهڪ موٽيو ٿا وڃن.“

”تون ناهين“ وارا لفظ مون ڪونه چيا هوندا. تون ڪهڙو وڏو چمچو اچي لٿي آهين. چار دڪان مون اڪيلي سر کوليا هئا. شاديءَ ڪانپوءِ گراهڪ هٿ ڪرڻ جو هنر مون توکي سيکاريو.ٻت ..ٻت ڪري ڳالهائيندي هئينءَ گراهڪن سان. خبر ڪانهي ڇا توکي؟..“

”منا موهن! هڪو توئي، مونکي پنهنجي سنگتين جي وچ ۾ آڻي، ڪلهون گهمئي، اهڙن ٻهادر ٻٽايو. جو تنهنجن گراهڪن سان ٻه. فلڪ سان ڳالهائڻ سڪي ويس...“

موهن تڪڙ ۾ سگريٽ دکئي جڻ ئي چپن تي ٿي رکيو. تيئن ئي ٻريل پيچڙي سندس هٿ کي لڳي ويئي. غصي ۾ لٽيٽر کٽي اڇليئين جو وجي ميز تي چانهه داني کي لڳو. گهر ۾ هون ئي سناٽو ڇانيل هو. هن آواز تي ٻاقي ٻه وڏيڪ سناٽو ڇلئجي ويو. اما شايد آرتي ٻئي ڪئي، پنهنجي ڪمري ۾. هنجو گهنڊٽي

وڃڻ جو آواز به اوچتو بند ٿي ويو. ڇوڪر لڀي اٿيا هئا تن رنڌڻي ۾ آيا سان ڀڃي چرچو ڀوڳ ڪيو. وينا آواز ڪيو ”آيا“ ته آيا ڊڪندي ملي.

موهن چيو: ”ٽئين ڀلي ء وانگر آيا چو ٿي چوين. شيرني وانگر گرج. ”آيا... آيا...“

آيا ڀڳل چانهه داني وغيره کڻي ويئي. هال جي وڏي گهڙيال مان، پکي ٻاهر نڪري، ڏهه ٺڪاءُ وڄائي، اندر وڃي آرامي ٿيو. ننهن ٻلي پنهنجي ٻار سوڌي شايد دالان ۾ پهچي ويئي هئي، جو اوچتو سندس ٻار سان طوطلو ڳالهائڻ بند ٿي ويو. شايد هش هش ۾ آيا ڪيس ڀڄايو هوندو ته ڪيئن ڪلهه اڌ رات ڪان وٺي گهر ۾ ٻلي يتال متل آهي. صبح جو موهن ماءُ جي ڪمري ۾ هو، ته هاڻي زال جي ڪمري ۾ ڇوٻول هلي رهيو هو.

ساڳيئي شينهن واري گجگوڙ ۾ موهن وري دهرايو، ”توکي شينهڻ مون ٻڌايو.“

”مان مجان ٿي.“ وينا منهن تان پگهر اگهيو.

”پوءِ توکي گهمنڊ ڇا جو؟“

”گهمنڊ ته مون وٽ آهي ڪين منا. مان ته چوندي آهيان انسان کي جهڙيون حالتون ملن ٿيون، انهيءَ موجب هو وڪاس ڪري ٿو. مون جهڙيون حالتون.. مون وانگر ماءُ پيءُ جا پيار دلار، گيان گنگا جون وهندڙ ڌارائون ڪنهن ٻيءَ کي مليل هجن ها ته اهلبه مون وانگرئي تنهنجي پيار دلار سان آچيل، هيءَ شراب ڪباب جي دنيا قبول ڪري توسان سات نڀئي ها. سنڌي گهر ۾ سکيلئي اهڙي آهي: سهاڳڻ سڪي- ڪانڌ جنهن جي ڪڇ ۾...“

”مگر مان ته تنهنجي ڪڇ مان ور ور ڪري نڪري ويندو هوس.“...

”پر اسڪول ۾ ليلا چنيسر جي ڪهاڻيءَ ۾ پڙهيو هوم ته ليلان مڙس کي چيو: تو ور وهون ڪيتريون، مون ور تون ئي تون...“

”وينا! وينا! تنهنجا اهي گيان ڌيان مونکي ڪم نه آيا.“ موهن جهنجهلائيندي وڃي ڪمري جي ٻاغ ڏانهن ڪلندڙ دريءَ ٻيٺو...

وينا سندس پير ۾ اچي ٻيٺي ”هلندا ٻاهر نندڙي ٻاغيچي ۾؟ اهو جهولو ۽

هيترا سهڻا گل توهانکي سڏ پيا ڪن...“

موهن چيو، ”تنهنجي روزاني نيم جڻنباع ۾ ههڙا سهڻا گل قل لڳڻي چڏيا آهن. تيئن تنهنجي ڳلن ۾ به هن عمر تئين ڪليون ڪلائي رکيون اٿن...“

”چڏ چڏ، منهنجو مٺو موهن چڻ مونکان گهٽ ٿو لڳي! تنهنجي منهن ۾ جيڪا تازگي آهي سا ته شايد مون وٽ روح لڳڻ ڪانپوءِ به نظر نه ايندي آهي...“ وينا هاٿي موهن جي ڇاتيءَ تي ڪٽي ڪنڌ رکيو.

سگريٽنباع ڏي اچلي ٿڌو ساهه ڪٽي موهن چيو، ”هاٿي سکڻ جا ڏينهن آيا آهن.“

”پوءِ ڇا، منهن ڇٻو، ڦبو ته اڻڻي وهٽوئي ناهي ڪنهنکي.“

”ٽئين نٿو چوان“ موهن سمجهاٽي ڏني، ”هيترا ڏينهن جاڪرتا ۾ جيڪا وڏي راند کيلڻ ويندو هوس تنهن ۾ هارڪيندو رهيو هوس ڪلهه آخرين داءُ ۾ هارايم...“

وينا چيو، ”جوئا ۾ ته ڪڏهن ڪٽبو ڪڏهن هارڻبو. ان ۾ ڇا هي!“

ٺٺوليءَ پريو ڪلي خنڪيءَ سان موهن چيو، ”جايون به سڀ ٻئنڪ قرضن چڪائڻ ۾ ختم سمجهه...“

وينا چپ چپ ڪنهن سوچ ۾ ٻيني رهي، ”اي ڪٿي آهي تنهنجو گيان ڌيان؟ رڳو شراب تان هٿ ڪٽڻ لاءِ چيو ماڻ ته اکيون ڏيکارڻ لڳينءَ. !مونکي به آپي ڪانٻاهر ڪدي ڇڏيئه!!“

وينا منهن سچڻي چيو، ”تنهنجو هيءُ ڪن ڪن ۾ بدلجي وڻڻي وارو ورتاءُ مونکي سمجهه ۾ نٿو اچي.ٻربلبر گهر ۾ غريبيءَ جيٻوڏڻي آهي، پر ڪڏهن ناٽي جوبه سمنڊ اٿلجي پيو هو هن گهر ۾ !من جي حالت گيتا جي، استث پرگيه، واري رکي، سک دک ايڪ سمان، ڪري منهن ڏيٽو آهي...“

”الاجي ڪهڙا ڪهڙا وڏا لفظ پيئي چوين.. ”ٽرٻر گيهٽبوڏ ڇا... پرڻه اچي ويئي اٿيئي وينلبڻي...“

”هن ڏکئي وقت ۾ دوست مدد ڪندو.“

”دشمن ڇا، دشمن !دوستي؟ ڇي. ڪلهه رات پهرين سيني جا در ڪڙڪڻ کان پوءِ توتي مار وڌي هئم... سمجهه؟ جنهن مهل تون سندن دلالي ڪندي آهين.“

وينو وچ ۾ ڪٽي چيو، ”دلالي ته مان ڪنهنجي به نه ڪندي آهيان، ها ملائين چوندي آهيان ڇو ويهي ڪنهن جا عيب ويچاريون. چڱائي منڍ ۾ هر ڪنهن ۾ سمايل آهي...“

”توسان ڳالهائڻ سراسر بيوقوفي آهي تون منهنجي دوستن کي ڪين سڃاڻين، پوءِ به سندن براين تي پردو وجهين. سو مونکي قبول ناهي..بس پرلاءِ مٿي آهي ته مان تيار آهيان مرڻ لاءِ؟“ چوندو موهن بار مان نڪرين وسڪيءَ جي باٽل ڪڍي آيو.

وينا ۾ الاجي ڪٿان طاقت اچي ويئي جو کسيندي باٽل ڦهه ڪري باغيچي ۾ اڇلي ڦٽي ڪيائين...

جوش ۾ ٿڙڪندي موهن چيو، ”ان جو نتيجو سمجهين ٿي...“

وينلبار جي ڪٻٽ کي ڪنجي هڻي اهلبباهر اڇلي ڇڏي. چيائين، ”دوست پلي دشمن ٿي بيهين پر مان تنهنجو ساٿ نه ڇڏينديس.“

”هي ساٿ تي ڏين، ڪين پاڻيءَ کان ٿي باهر ڪدين؟ هٽي ماري پورو ڪريانءِ ته...“

”مان ته پرلاءِ جي پاڻيءَ کان ڪڍي توکي جيئڻ جي راهه ڏانهن ٿي وٺي هلان...“

اوچتو موهن سن ٿي ويو...

گهر ۾ چانيل سناٽو هاڻ وڌيڪ بدتڻ ۾ اچڻ لڳو... اوچتو هال مان وڏي پٽ رڙ ڪري چيو، ”هي ٻئي فون ڪنهن لاهي رکيا آهن“ ۽ فون رکنديئي ٻنهي فونن جو گهنٽيون وڄڻ شروع ٿيون...

وينا وڃي فون کنيو.ٻئي پاسي واري کي جواب ڏنائين، ”موهن گهر ۾ ڪونهي اچي ته فون ڪرڻ لاءِ چوانس ٿي...“

ٻئي فون تي چيائين، ”هائو پڪو مونکي سڀ خبر آهي... ڪنهنجي پڪي ڪين ميري ڪنداسين، جيڪي ٿي ويو آهي تنهن کي منهن ڏينداسين...“ فون رکيائين ته پنيان ڳچيءَ تي موهن جو چنبو اچي پيس.

”منهن ڏيندينءَ؟... تون منهن ڏيندينءَ...؟ توکي خبر آهي ته ڪيترو نقصان ٿي چڪو آهي؟“

وينا چنبي مان ڳچي ڇڏائي سامهون ٿي موهن کي چيو... ”مون چيو منهن ڏينداسين... ان ۾ تون به ته آهين.“

آواز آيو وڏي پٽ جو. ”چو اسين ڇا ڳيدي ٿي ملڪ ڏي ويناداسين ڇا؟“

ماءُ آرتيءَ واري ٿالهي اڳيان آڻي چيو. ”پٽ هٿ پري منهن تي لاءِ. مان به توسان آهيان. تون اڪيلو ناهين...“

هاڻي ننڍو پٽ به اچي اڳيان بيٺو...

”تون به؟“ موهن بي اعتباريءَ سان هن پٽ طرف ڏٺو.

ڏاڍي فلڪ سان ننڍي پٽ چيو. ”ها پڪ مان به.“

گفتگو جو انڪانپوءِ ڪو وجهه ئي نه رهيو. فونن پٺيان فونون ۽ مهمانن پٺيان پيا مهمان ايندا رهيا. فونن تي عجيب غريب ڌمڪيون مليون. ڪي منهن تي به اچي الاجي ڇا جو ڇا چئي ٿي ويا.

شام جو وڏي پٽ ڪي وٺي حسلبن ڪتلبن جا ڪاڳر پٽ ڪٽي موهن پاڻ کي ڪمري ۾ ڪٽي بند ڪيو.

وينا کي فون تي چاهي منهن تي ماڻهن موهن جا ايترلبد افعال ٻڌائڻ شروع ڪري ڇڏيا. جو آخر سنجها مهل وينا پنهنجي سس جي گود ۾ مٿو رکي روئي پيئي. سس سندس مٿو سهلائي آسيس ڪئي. وينا روئي چيو. ”پر هي سڀ دوست فون تي ملئين چو ٿا چون: وينا مڙسنهن جو هاڻي موت ڪانسواءِ ڪو رستو ئي ڪونهي.. ڪهڙا ڪميڻا آهن؟...“

ماءُ چيو. ”سون به باهه ۾ پوڻ ڪانپوءِ وڌيڪ تجلو ڪيندو آهي. جي منهنجا سچا سونل پار آهين ته به هر تڪليفن کي منهن ڏيئي پار پوندا.“

رات جو دير دير سان جڏهن حساب ڪتاب ڪري به ٿي پيءُ پٽ پنهنجي روم مان نڪتا تڏهين ماءُ چيو. ”پٽ موهن هي سڀ توکي ساٿ ڏيندي.“

موهن خنڪي سان چيو. ”هي به بيٺڻ ڇا ساٿ ڏيندي هن کي هاڻي گهر ۾ رکي

مان اڪيلوءَ ئي سيني دڪانن تي نظر رکي ڏسج تہ ڪيئن ٿومہارهن مهنن اندر سڀ قرض لاهي ڏيکاريان.“

وينا مرڪي رهي هئي. سس کي ياڪر پڪئي چيئين، ”امي مونکي منهنجو اڳيون موهن ملي ويو.“

”اڇا؟“ موهن جي منهن تي آتم وشواس ڀري مرڪ هئي، ”ڪٿي اچ پلا ڪجهہ ڪاراءِ تہ سهين کو پيگهہيگہ..“

”اهي واٽونءِ ئي بند ڪري ڇڏ پٽ... ٿورو وقت ئي سهين، پر توکي پٽ خبر ڪانهي تہ هن وينو چا چا سٺو آهي تنهنجي وڇوڙي ۾.“

”وڇوڙي ۾؟“

”وڇوڙو نہ هو؟ پيگہ جي خنڪيءَ ۾ توکي مان ڪيڏي خسيس نظر ايندي هئس..ٻئي اڏ گول هڪ جيڏا نہ هجن تہ ڀال ڪيئن نهي..“

”اڃوڪي ڏکہ ئي پر تنهنجي سڃڻتا جو احساس ڪرايو آهي مونکي، نہ تہ شايد مان صبح تائين جهان ڇڏي چڪو هجان ها... هي ئي تنهنجا لال ڏاڍا همٿ وارا آهن.“

”آخر توهان جهڙي همٿ ۽ آتم وشواس واري ڀيءُ جا پٽ آهن..“

پيد پاو جو پوت

هن چيو ”شعر ٻڌندينءَ؟“

شيلا اندر ۾ هڪ شرڪ کي ڄڻڪي چيو، ”شعر مونکي نه وڻندا آهن“ ديپڪ سندس اکين ۾ ڏٺو. شيلا محسوس ڪيو ڪنهن انڌياريءَ ڪونيءَ ۾ ڪوئي ننڍو ديپ جهلي ٻيٺو آهي ۽ سندس نظر پڇجي ويئي اندر ٽڙيل پکڙيل غريبيءَ تي، جتي نه ڏن هو نه گيان هو، چو ته نه پستڪن جا ورق تي اڏاٽا نه کي اتي ريشمي پردا تي ڦڙکيا. پنهنجي سڪيميءَ جي حالت تي لجي ٿي پلڪون جهڪائي ڇڏيائين. سامهون هو داتار جنهن وٽ ڏن به هو گيان به هو ۽ پوءِ به پلڪن سان غريب گهر کي ڍڪڻ چا هو؟ ايمان يا سومان؟ دل چيو، ”ايمان“ ۽ شيلا اڱڻ جو پٺيون دروازو کولي چيو هو، ”شعر نه وڻندا آهن جو سمجهندي ناهيان. ليڪن توهانجو ڳالهائڻ نه وڻندو آهي، ائين مون کو نه چيو.“

”اڇا!“ ديپڪ هڪ ڊگهو ساهه کنيو ۽ شيلا مٿان حسرت ڀري نظر اڇلي دوستن جي ميڙاکي ڏي هليو ويو.

شيلا جنهن وڏي پٿر تي ويني هئي، انجي چوڌاري جيڪو به گاهه ڪڙيل هو انکي پٽي کٽي ڦٽو ڪيو. ڪاليج ۾ پيرڊ جو گهنڊ وڄيو. هوءَ اٿي اندر ڪلاس ۾ ويئي هڪ پيرو ديپڪ سان نظرون ملي ويس ته سندس نظر جهڪي ويئي جڻ چئي رهي هئي ”مونکي سهڻو ٿوهه سمجهيو آهي نه تو؟“

مگر رات جي تنهائيءَ ۾ جڏهن ڪاليج جي هن ننڍڙي واقعي تي سوچڻ ويني، تڏهن گهڻو ڪجهه نرنئه ڪرڻ ڪانسواءِ ڪيس ننڊ نه آئي. گهڻو ڪجهه ٿورنئي اکرن ۾ طيءَ ٿي ويو. ”رڳو ڪجهه نه هجان ها ته هو ڪاليج جي ٻين ڇوڪرين کي ڇڏي منکيئي چو شعر ٻڌائڻ اچي ها؟ پر ڪاليج جي باغيچي جي ڪنڊ وٽي اڪيلي ويني هئس، شايد دوکو ٿيو هجيس ته مان سڪين جي ڪل ڪل مان پريشان آهيان، انکري ڪا گنڀير آتما هونديس. ڪجهه به هجي ڪيس دوکو ٿيو آهي، انڪري منهنجي سومان کي چوٽ هڻي وجڻ ۾ سندس ڪوئي ڏوهه نه

ڇڏيو هئي ڪين. ٻئي ڏينهن صبح جو الاجي ڇو ديپڪ کان معافي وٺڻ لاءِ سندس من پريشان ٿي اٿيو... پنهنجيءَ اهڙيءَ ڀاونا لاءِ ڪيس ڪارڻ ڳولهيندي به نه مليو.

مگر انتظار اکين ۾ئي رهجي ويو. ان ڏينهن ديپڪ ڪاليج ۾ئي نه آيو. شيلا گهر وڃي اڳڻ ۾ ڪرڻيل سڀ ڳالهيون چني ٽڪرا ٽڪرا ڪيا.

ٽئين ڏينهن تي ديپڪ کي ڪاليج جي وڏي دروازي مان گهڙندي آواز ڪنن تي پيو. ڪجهه سنڪوچ پريو ڪجهه ٻئي ٻاڪ. هوءَ چئي رهي هئي، ”ڪلهه ڇو نه آيا؟“

ديپڪ جي مک تي چمڪ اچي ويئي، ”ڪلهه ڇو نه آيا“ اکرن جي پٺيان جو ”ڪيڏو انتظار ڪرايو اٿو“ جي اپ ڌوني هئي سا ٻڌندي ديپڪ جي جيءُ ڪڙڪٻيتڙي جيان چمڪي پيو. شيلا سان گڏ قدم کڻندي، ڪاليج جي لان تان هلندي، آهستي چيائين، ”گل جي چني هئي.“

”مطلب؟“ شيلا نراشا کي اکين جي ڇپرن سان ڍڪي ڇڏيو.

”مطلب ڪجهه نه بس پلئي جي چني هئي، انڪري نه آيس.“ شيلا سامت جو ساهه کنيو.

”نالو ڇا رکيوس؟“

”نالو نکتس گلاب.“

”گلاب؟“

”ڇو نه وڻيو.“

”جهونو نالو آهي.“

”گل ڪڏهن به جهونا ناهن.“

”گلن جي نالن سان ماڻهوءَ کي سڏڻ ته جهوني ڳالهه ٿي سگهي ٿي.“

”مان ته جيڪر پاڻ تي چنبيلي نالو هرگز نه پسند ڪريان.“

”۽ ڪمل يا ڪملني؟“

”اهي ته ٺيڪ پيا لڳن. جهونا ڪينهن.“

ٿبس ملڪيتڪي گلاب جھونو ۾ گل ٿئون نالو آهي.“

” تہ پيلا توهان ملڪين چو نہ چيو تہ گل نالو نڪتس؟“

”پوءِ سندس ماءُ جي کيس ”راءِ“ ڪرڻ جي آس ڪيئن پوري ٿيندي؟“

”مون نہ سمجهيو.“

”منهنجي چوڻ جو مطلب آهي تہ گلاب مان هلي گلبراءِ ٿيندو پر گل مان تہ گلداسہ تي سگهندو.“

”چو گلراجہ تہ ٿي سگهي ٿو.“

”اسانجي وڏن کي راجڪن کي راءِ چوڻ جي عادت آهي انڪري انهن کي پنيان راءِ يا داس يا مل لڳنڻ ۾ڪي وڏيڪ سٺي خوشبو محسوس ٿيندي آهي.“

”خبر ناهي توهانجا وڏلہ ڪيئن آهن؟ اسان جي تہ وڏن ضرور راج سڏجڻ ۾ خوشي حاصل ڪئي آهي نہ تہ اسانجي سرنيم، گلراجاڻي ڪيئن ٿئي ها؟“

ديپڪ اجهاٽل نظر ڪٽي چيو ”اهو توهانجو اسانجو پيد ڏاڍو مهانگو آهي.“

”اڙي! اڙي! هيترو لنبو منهن.“

”اهلہ انگريزي اصطلاح ”لانگ فيس“ مان ناهيل ۾ اڳيان هيڏوہدران هيترو ڳنڊيل تجويز نہ وٽي.“

شيلا جو چهرو ڪومڪجي ويو.

ديپڪ ٿوري دير لاءِ من ڪي من ڪجهہ پڇندو گهڙيندو رهيو. جانڪي اداس، ملهاڪي شيلا تي نظر پيس تڪين ڪلڪي نڪري ويس. چيڪين. ”اڙي اڙي ههڙو“

شيلا ڳورڪيءَ سان چيو. ”ڪوئي پاسي ۾ ويهي پاڻ ڳولهڻ ۾بزي تي وجي تہ ٻئي کي پاڻ گم ڪرڻوئي پوندو.

”خير هاڻ تہنهي پاڻ ڳولهي لڌوسين. هل ڪلاس شروع ٿي رهيو آهي.“

شيلا چوگرد نهاريو. وڪڙي تي ويئي. ڪئين چوڪرا چوڪريون سندس اڳيان دروازي مان لنگهي رهيا هئا. ڪهڙي ڪارڻ کيس هن دروازي جي ڪنڊ ۾ پارڪ جي چيڙي وٺبهي ايترو آنند محسوس ٿيو هو جو هيترن سيني جي هستي پلجي ويئي هئي، سا ڳالهہ سوچيهڪي نہ پئي سگهي، سرت ۾ ايندي ڪي هڪي

ٻڪي ٿي ديپڪ ڪان تڪڙا قدم ڪڻندي ڪاليج جي ڏاڪڻ تائين پهچي ويئي. ٿوروئي دور در وٽ هيٺ ڪو ڇوڪرو گنگنائي رهيو هو ”جب پيار ڪيا تو ڊرنا ڪيا؟“

شيلا شرم ۾ ٻڏي ويئي

....

”ڪنهنکي ٿي ووٽ ڏين شيلا؟“

”ديپڪ کي.“

”اهو ڳوناٺو جيئاٽي؟“

شيلا جي نراڙي ۾ گهنج پئجي ويو.

هڪ سڪيءَ، ڪانتا کي ڇهنبڙي پائي چيو, ”جيئاٽي يا مراني پاڻ تہ ڏيپي مان ديپڪ ٿي پيو آهي يا نہ؟“

”مونکي انڪريئي تہ ڇوڪرين سان اصل ڳالهائڻ نہ وڻندو آهي.“ ڪانتا هٿ جوڙي نمسڪار ڪري هلي ويئي ۽ شيلا جڏهن پريانءِ نهي ساهيڙين جي ڪلهٻڌي تڏهن سندس سرير ۾ ڪندا ڇيي ويا. ان ڏينهن گهر ۾ پاڇيءَ ٻلڪل خراب لڳس, پاٽيءَ جي گلاسن جي صفائي مهنن ڪان نہ ٿيل نظر آيس. پاڇائيءَ جيڪو ٻلائوز سبي رکيو هو, سو تہ نج ڳوناٺو وچائتڪو لڳس.“ شام جو جڏهن ديپڪ کي پنهنجي گهر ۾ ڏٺائين, تڏهن اچانڪ سندس اکيون ڦاٽي ويئون. اوچتوئي اوچتو ڪيس ساري طوفان جي جڙ ملي ويئي. ڏاڍي عجب ۾ ڪيس ڏسندي رهي...

”مس گلراجاٽي! آخر وهڻ جي آفرين ڪندي ڪيئن ٻس هن عجيب جانور کي ڏسنديئي رهندي!“

پريان ڪنڌ ۾ پڙهندڙ پيٽس مئنا ڪان ٺهڪ نڪري ويو. شيلا جي من ۾ آيو, جيڪر رڙ ڪري چوي, تہ نڪري وڃ ڇوري مگر گلراجاٽي آکه ۾ اهڙي ڳالهہ ڪڏهن نہ ٿي هئي. هوءَ ”چانهہ ڪٽي ٿي اچان“ چئي رنڌڻي طرف هلي ويئيءَ ٻن منٽن ۾ئي هڪ ۾ پيالو چانهہ ٻئي هٿ ۾ بسڪيٽن جي پليٽ ڪٽي اچي ٽپائيءَ تي رکيائين.

ديپڪ چيو, ”هن جي ته ضرورت ڪين هئي.“

”ضرورت سانئي ته سڀ ڪم نه ڪبا آهن.“

”ديپڪ ڏاڍي وڏنڊڙ ادا سان چيو, ”پر توهين‌به ته پيئو.“

”مان هاڻ اجا پي ويني آهيان.“

ڪنڌ ۾ وينل مئنا وٽان وري ٺهڪ‌ٻڌڻ ۾ آيو. مگر سندس منهن ڪتاب ۾ هو.ملڪئين تي لڳو ڪتاب ۾ ڪا مذاقي ڳالهه پڙهي ڪلي رهي آهي.

ديپڪ ۽ شيلا سامت جو ساهه ڪنيو. ديپڪ چانهه جو ڍڪ ڀري چيو, ”چوندن ۾ توهين مون لاءِ ڪئنواس ڪندا؟... پڪ آهي ضرور ڪندا.“

”توهانجي ته تمام گهڻين چوڪرين سان واقفيت آهي ۽..“

”آهي نه, هئي چئو.“

”اچا ته هاڻي سنياسي ٿي ويا آهيو؟“

شيلا اکيون چمڪئي چيڙ ڪئي.

”خير ڪندن ڪانسواءِ ڳـل ته ملڻئي ڪينهن, چگو مان هلان ٿو.“

شيلا وريهبه اکيون ڦاڙيهبيني رهي ۽ ڪنڌ ۾ ويني مئنا ٺهڪن ۾ چٽڪي رهي هئي.

ديپڪ جي هلي وڃڻ تي مئنا ٺهڪ ڏيندي اچي چيو, ”ديدي هيءُ ڏس!“

شيلا ڏٺو هڪ پني تي ديپڪ جو ڪارٽون ڪڍي مئنا هيٺان لکيو هو:

ٿاءِ نڪي ٿوپلو, نه ڪي ٺهڪٽوبوٽ,

ٽڪڻ اٿس ٽڪندي, ڳالهڪڻ جو چوٽ

چيلهه ۾ نه پٽو ليي, ڪيئن سنيالي سوٽ,

ڏاڍو چئبو ٿوٽ, ٿو چوندين لاءِ چئه چاءِ ڪري.

شيلا کي هڪ منٽ لاءِ خيال آيو ته پيڻ جي منڊي مروٽي رکان.. پربيءَ ڪن سوچيلئين, وڏي غلطيءَ ڪانبچلئي ورتو اٿس مونکي ۽ ڪيسبه ڪل اچي ويئي.

... ...

چوندون پوريون ٿي ويئون. جيئاڻيءَ کي فقط اٺ ووٽ مليا پوءِ به جيئاڻيءَ جي چهري تي ڪنهن کي هار جا نشان نظر نه آيا. هن نئين سيڪريٽري سان بلڪل خوشيءَ مان هٿ ملايو. دوستن چرچو ڪيو. ”جيئاڻيءَ هڪ جي ڪري، جهان وڃائي ڇڏيو.“

جيئاڻي مينهن ۾ تر تيل گلن جهڙيون اکيون کڻي چيو. ”ڪوئي هڪ ۾ جهان پلئي به نه سگهي ٿو.“ دوستن تاڙيون وڄائي واهه واهه ڪئي. هڪڙي ڪنڌ لوڏي چيو. ”اسڪا ڀي ڪوئي جواب نهين“ ديپڪ نشي واريون اکيون کڻي ڏاڍي ناز ۽ ادا سان پاڻيءَ جو ڍڪ پيئڻ لڳو.

شام جو ديپڪ شيلا جي گهر وينو اوپاري لهواري ڪري رهيو هو. اوچتو مئنا واري ڪنڌ خالي ڏسي چيائين. ”شيلا هڪ ڳالهه ڏاڍو منجهايو اٿم.“

”ڪهڙي ڳالهه؟“

”ملڻ مونکي مڱڻ جون تياريون ڪري رهيا آهن.“

”توهان ۾ نه هن وهيءَ کان اڳ ۾ئي شادي ڪرائي ڇڏيندا آهن...“

”جي، مگر تنهنجو ڇا خيال آهي.“

شيلا کي مئنا جو ڪارٽون ياد اچي ويو. آهستي چيائين. ”هيءُ توهان جو ذاتي مسئلو آهي مان ان ۾ ڪجهه به نٿي ڳالهائي سهان. توهان تي ئي سڀ ڪجهه ڇڏيل آهي.“

”هنن ٿورن مهنن ۾ جيڪو توسان رستو ٿي ويو آهي ان موجب توکان پڇڻ ضروي لڳم.“

”نه توهان پڇيئي ورتو ۽ مون به جواب ڏيئي ورتو. نه تہ بين جي معاملن ۾ مان نه پوندي آهيان.“

ديپڪ ڪجهه دير چپ وينو رهيو ۽ ٿوري دير ڪانپوءِ ٿڌو ساهه کڻي، اٿي کڙو ٿيو. ويندي ويندي چيائين. ”شهر جي پليل شيلا ڪماريءَ کي نمسڪار.“

”شهر جي پليل“ لفظ شيلا جي اندر ۾ ڪپي ويا.

شيلا هاڻ ڪاليج ۾ ته ديپڪ کي ڳولهيندي ٿي رهي پر رستي روڊ تيءَ سندس اکيون ڪنهن جوان ڇوڪري جو ٿورو ٻه اهڃاڻ ديپڪ جهڙو ڏسنديون هيون ته اداس ٿي ويندديون هيون.

هڪ ڏينهن شيلا نندڍيءَ ڀيڻ مئنا کي چيو، ”اهو ديپڪ وارو ڪارٽون وري ڏيکارڄ.“

”اڙي ديدي! هاڻي ته سندس ٻيو ڪارٽون ڪڍڻ واري آهيان. جڏهن ڏيپومل گهوڙيءَ تي چڙهيو وينو هوندو، مٿي تي واڻين وانگر مٽڪ ۽ وات تي رومال...“

شيلا ڀيڻ کي ڀرون تاڻي چيو، ”ڏاڍي ٽيڱڙ اٿيئي ذات پات جي. وطن وڃڻ ڪانپوءِ ٻه واڻيي ۽ شهري جي ڀيد ڀاو جو ڀوت ڪونه ويو آهي!“

هرجَس ۽ چيتن

”پسند آئي هيءَ هوٽل؟ هري....!“ چيتن چيو.

”چيتن تو ۾ اهوئي ته گڻ آهي جو ٻين جي پسنديءَ کي سمجهيو وٺو آهين.“ هرجس چيو.

چيتن ۽ هرجس، هوٽل اندر ٽهيل، وڏي تلاءُ جي ڪناري تي اسٽيل جي نوهار مڙهيل نرم ڪرسين تي آرامي ٿيا.

چيتن پنهنجي سوال جو جوابُ ٻڌڻ لاءِ هرجس طرف منهن ڪيو هو، ڪلي چيائين ”مون ڪونه سمجهيو ته تون پنجهتر سالي ۾ به پنهنجي نالي سان نڀائيندينءَ.“

هاڻي هرجس به چيتن طرف منهن ڪيو. سندس آرام ڪرسيءَ ۽ چيتن جي آرام ڪرسيءَ وچ ۾ ڪا گرانٽ به ٿي جيتري وٿي مس هئي، چيائين ”چيتن! منهنجي انهيءَ ناليءَ زندگيءَ ۾ گهڻو پوڳايو مونکي، پر تون تڏهن به ٻڌاءِ، تون جو مونکي جسي ڪوٺيندو هئين سو اڄ هري ڪٿان آئي؟“

”نه مان ته ڪڏهن هري ڪڏهن جسي ڪوٺيندو آهيان، پلا هيڏو نالو ”هرجس“ ڪير ڳنهي!“

هرجس پنهنجن ڪوڙن ڏندن سان کليو.

چيتن چيو، ”هري تنهنجي کل هن عمر ۾ به پياري آهي.“

”چيتن، گهٽ ۾ گهٽ تون ته مونکي منهنجي عمر ياد نه ڏيار، مان ته چوندي آهيان. آءٌ آهيان پنجهتر سالن جي جوان عورت.“

”آئين ته مان به پنجهٺ سالن جو ينگ مئن سڏائيندو آهيان.... پر هري هيڏن سالن ۾ پاڻي ڏاڍو گهڻو گذري ويو آهي. يادگيرين جي سيلابن جڻ کڏا ڪري وڌا آهن، من جي ڌرتيءَ تي....“

اداس هري به ٿي ويئي. ڪن ترسي چيائين ”اسان جا ڪيترا ساٿي سجڻ ۽

ديوين پکوان کي پيارين تي ويٺون آهن! اندروءَ لاءِ تہ خواب خيال بہ ڪين هوم تہ مونکان اڳ ويندو...“

”بس جيئري تنهنجو اڳ جهليو وينو هو. هاڻي تنهنجو ڏک جهليو وينو هوندوءِ اتي بہ.“

”ڏاڍو ڏنگو آهين چيتن!“

”ڏنگو وري مان آهيان؟ ڏنگو هو تنهنجو مڙس اندرومل. سرڳ مان شل معافي موڪليندو مون لاءِ. پر سڪئي رکيئين توسان رستو رکڻ کان.“

”چيتن مئين چو ٿو چوين. آخر توبہ تہ ڪڏهن پنهنجي وندنا کي بہ ين سان ريل چيل ڳالهائڻ تان خار کاڏا هوندا.“

”هري! توسان بحث ڪهڙو. وندنا کي جيڪا مون آزادي ڏني هئي، توکي چا ٻڌايان! مون ڪڏهن وندنا کي ڪنهن سان بہ ملڻ کان ڪين روڪيو. اصل پڪي ڳنڍ هئي اسانجي پريم جي.“

چيتن ٿوري دير چپ چاپ تلاءَ ۾ ايڪڙ ٻيڪڙ ترندر جوڙن ڏي ڏسڻ لڳو. هرجس ان طرف ڏنو. جتي چيتن ڀئي نهاريو. چيئين، ”چيتن تون نهارين تہ تلاءَ ڏي وينو پر من ۾ ماضي پيو هليئي. ڪليوبڌاءِ ڪهڙي گهٽنا ٿي گذري هئي... هاڻ تہ وندنا نہ رهي تہ ڪيس ورجائڻ جو ڪو سبب بہ نہ رهيو.“

چيتن اٿي وينو پنهنجي نوهار جي ڪرسيءَ تي. هرجس پنهنجو ڪنڌ ڪٽي ٻانهن کي نونٺ جو سهارو ڏيئي پنهنجو هٿ مٿان رکيو ۽ چيتن طرف ڏسڻ لڳي.

چيتن ڏاڍي گوشاٿي نموني چيو. ”اصل ۾ زال ذات کي حسد ڪونهي. هنکي فقط مڙس جي نظرن ۾ سيني استرين کان بالاتر جڳهہ گهرجي عورت جو پيار ڏاڍو چتو آهي...“

هينئر هرجس بہ اٿي ويٺي. ”چيتن !تو اڄ برابر وڏي ڳالهہ ڪئي آهي. منهنجو اندرو اگر پيار جي ڳنڍ جو احساس ڪري ها تہ جيڪر اسانجي زندگيءَ جا پويان ڪي سال ڏکيا ڪين گذرن ها.“

”مطلب؟“

پهرين تہ هرجس چيتن کي ٽارڻ چاهيو پر چيتن جي گهڻي ضد ڪرڻ تي آخر هرجس چلي پيئي. چيئين "ڪل جهڙي ڳالهہ آهي.اندروءَ کي شڪ اچي جاڳيو تہ تنهنجو منهنجو پاڻ ۾ پيار جو رشتو آهي."

"سو وري ڪيئن؟ توکي تہ هن دوستن کان پري ڪري رکيو هو. ڳالهہ ڪل جهڙي آهي. تنهنجو منهنجو تہ فقط دور جو ناتو هو."

چيتن کان گهڻو پري ڪٿي ڏسندي، هرجس ڏکهي اداس نگاهہ کڻي کانپوءِ چيو "ڳالهہ تہ ڪل جهڙي هئي. پر جڏهن هن مونتي الزام هنيو، تڏهن تہ مان دک ۾ اڌ پاڳل ٿي ويئي هئس. تون مونکان ڏهہ سال ننڍو، تنهن ڪانسواءِ مان پنهنجي گهر تر واري..."

چيتن ويچار ۾ پئجي ويو.

هرجس چيو "اصل ۾ اندروءَ جي من ۾ هڪ احساس ڪمتري هئي. مرد هجڻ جي حالت ۾ هن پاڻ کي عورت کان احساسِ بالاتري ۾ ويڙهيل ٿي ڏٺو. انڪري جئنئن وهڪرا ابتڙا طرف کان گڏجي ڏنڌ مچلئي وجهن اها حالت هئي سندس زندگيءَ جي."

چيتن پڇيو، "تون انهيءَ ڏنڌ جو شڪار ٿي هئينءَ؟"

"نہ" هرجس چيو، "مان ان ڏنڌ جي وهڪري ۾ مجبورن وهي رهي هئس. پر اندر ڪري پچيل هئس جو مونکي تہ خبر هئي تہ اندرو جيڪا مون لاءِ احساس ڪمتريءَ سان گڏ ڏڪار ڏاري ٿو، سا ڳالهہ بلڪل ڪوڙي بنياد تي بيٺل چيز آهي. سندس ڏڪار پريا اجايا سجايا لفظ بڌڻ تي بہ مٿس قياس ڪئيندي هئس. ڪيس سپ ڪجهہ معاف ڪري ڇڏيندي هئس."

اوچتو "ٺپ" جو آواز ٿيو... ڪنهن تلاءَ ۾ مٿاهين تان ٺپو ڏنو. هرجس ۽ چيتن ان طرف ڏسندا رهيا، ٺپو ڏيندڙ شخص جو مٿو آهستي آهستي پاڻيءَ کان مٿي آيو تہ هرجس جي قبض ٿيل ساهہ کي رهائي ملي.

تڏهن چيتن اٿي هرجس جي پيرن تي هٿ رکيا. پير هٿلئي سگهڻ جو تہ وجهہ مئي ڪين هو.

”اڙي اڙي، هي ڇا پيو ڪرين چيتن!...“

چيتن پيرن تان هٿ هٽائيندي چيو، ”مونکي ديدي چوڻ ڏي، اڄ ڪان مان توکي ديدي ڪري سڏيندس“

هرجس چيتن جي مٿي تہ هٿ ڦيري چيو، ”تون تہ مونکي امڙ سڏين، تہ بہ اعتراض نہ ٿيندم، ڇو تہ مون ڪيترن سالن کان محسوس ڪيو آهي تہ جنهن ڪلا جي وسنئہ واري وچولي ڪٽنب ۾ مون پرورش پاتي آهي تہ بہ اهڙيءَ درجي ۾ پرورش پاتي آهي. جنهن ڪٽنب ۾ تو پرورش پاتي آهي سو بہ منهنجي گهر جيان، شرڌا ڀڳتي پيار آتمڪ چڪ، ديا، ڪميا جهڙن گڻن ڏانهن سجاڳ هو. تنهنجن ويچارن ۾ اهو انساني ڀاونائن جو ذخيرو ڏسي مان جڏهن تمام گهڻي خوشيءَ ۾ پرجي ويس تڏهن شايد اندروني بدگمانيءَ جو شڪار ٿي ويو“

ڏاڍي ڀاوپوسيءَ سان چيتن چيو ”ڇا چوان ديدي، اسان پرشن ۾ ملڪيت ڪٺي ڪرڻ جو جيترو وڏو جذبو اهي، اوترو ئي زال کي ملڪيت سمجهڻ جو جذبو آهي“

ٿڌو ساهہ کڻي هٿن جون آڱريون موڙيندي هرجس چيو ”ڪاش اهو زمانو اچي جڏهن عورت کي ملڪيت نہ پر ملڪيتن جو مالڪ هڪجهڙو شخص سمجهڻ لڳي هر پرش“

”ديدي اهڙي هڪجهڙائي پيدا ڪرڻ لاءِ استري جو بہ تہ ڪوئي فرض ٿو بڻجي“

”ضرور ضرور. استري اگر پنهنجي دماغي قوتن کي سنڀالي، پنهنجي من ۽ بدنيءَ سان وڪاس ڪندي رهي، اجايو گپ شپ ۾ وقت جو زيان نہ ڪري تہ اها چاڙهي چڙهي سگهي ٿي ۽ ڪجهہ سيڪڙو تہ چڙهي بہ ويئون آهن. سوال آهي مرد جي پاران اهڙي وڪاس جو تسليم ٿيڻ“

”مطلب؟“

”مطلب صاف آهي تہ عورت اگربين مردن ۽ زالن سان گڏجي سنسٿائن ۾ ڪم ڪري ٿي تہ پرش جو ڪم ناهي مٿس الزام ڏرڻ“

”ديدي مڪين تہ زالونءَ مردن تي اجايا الزام هڻن ٿيون. اسين عورت سان گڏجي آفيسن، ريلن، هوٽلن وغيره ۾ وهون ٿا، ڳالهايون ٿا، انجو اهو مطلب تہ نہ ٿيو تہ هر عورت جيڪا اسان کي ان دوران گڏجي ٿي انکي اسين زال جو درجو ڏيئي ٿا ڇڏيون؟“

کن ترسي چيتن چيو ”ديدي !ويهي ڏس تہ اهو سارو ڪوتاهہ نظريءَ جو ڏوهہ آهي. هتي مهاتما گانڌيءَ اهو انقلاب آڻڻ لاءِ ڪوشش ڪئي ۽ جيڪا توهان جي اچا آهي تہ پرش سماج، ناريءَ کي پاڻ جهڙي منهنڌيءَ واري شخصيت سمجهي، ان لاءِ رشيا ۾ لينن گهڻي ڪوشش ڪئي هئي. دنيا ۾ تو جهڙين استرين نہ تہ اهو حق مجهڪي ورتو آهي!“

هرجس مرڪندي پنهنجي نوهار واريءَ لنبيءَ ڪرسي تي وري ليٽي پيئي. چيتن اچا پنهنجي ڪرسي تي اپو وينو هو. اوچتو رڙ ڪري چيڪين، ”ديدي! ڏس تہ آسمان هيٺ لهي آيو آهي!“

هرجس اٿي ان طرف ڏٺو جتي چيتن جي نهار اٽڪل هئي، ”واهہ تلاءُ سڄو ڳاڙهو آسمانبڻجي پيو آهي.“

”آهي نہبلڪل! آسمان سڄو تلاءَ ۾ ڪري پيو آهي...“

اهستي آهستي ڳاڙهاڻ مٽجڻ لڳي. هرجس چيو، ”چيتن هلون“ هاڻي چوندي پنهنجي پيرن ۾ چمپل وجهڻ لاءِ ڳولڻ لڳي.

چيتنبينو ڪيس ڏسي رهيو هو. آخر چيڪين ”هلون؟“

هر جس اکيون مٽي ڪري چيتن ڏي نهاريو.

چيتن ڏٺو هرجس جي اکين ۾ ڳوڙها چمڪي رهيا هئا. ڊگهو ساهہ کڻي ”هلو“ چئي هرجس سهارو وٺي اٿي کڙي ٿي.

سنڌي جي سڪ

رام ماءُ رومال سان ڳچيءَ تان پگهر اگهندي جو هال ۾ گهڙي ته ڏٺائين ميز مٿي ويني آهي ڪيس ڏسڻ لاءِ. ڪلي چيائين، "يلا ڪشن ماءُ! توڪي چا ٿيو" پاڻ ته نه ملائينءَ مونکي ليئر پورٽ تي وٺڻ ويچارن پوٽن کي مڪئه. جي تختيءَ تي منهنجو نالو لکي ڪنيوبينا هئا.ملئي پر تون اٿي ته سهين! ياڪر ته پايانءِ. ڪيترن سالن ڪانپوءِ ٿي گڏجينم؟"

ڪشن ماءُ سوفا تي ويني رهي. گوڏن ڏي اشارو ڪري چيائين، "سور اٿم ڏاڍو" تڏهن رام ماءُ سندس پر ۾ وينلبار کي اٿاري اڳيان ويهي ياڪر پئي ٻٽيون چميون ڏنيس. هاڻي ڪشن ماءُ جون نهر. رام ماءُ کي پيري پوڻ لاءِ لائين لڳيئيبينيون هيون.

رام ماءُ جو سامان هو چيڪلن وارينبئگن ۾. ڪشن ماءُ جي اشاري سان پوٽنبئيبئگون وجي هڪ روم ۾ رکيون.

نوڪرياڻي هڪ شيشي جي ميز کي چيڪلن تي هلائيندي پاپڙ پاڻي، ٻسڪيٽ ۽ چانهه رکي ويئي.

رام ماءُ چيو، "ئي اما چانهه چا ڪنديس؟" پاپڙ ٽڪڙي وات ۾ وجهي چيائين: "مونکي ڪو ٿڌوٻڌو پيار. گرمي ڪا آهي تنهنجيءَبامبئي ۾." ڪشن ماءُ ننهن کي چيو، "ليئر ڪنڊيشن ذرا تکو ڪر." پوءِ ويني وري رام ماءُ ڪان اسپين جون ڳالهيون پڇڻ. رام ماءُ چيو، "مان ته سچي سرڳ ۾ ويني آهيان. پهرين تون ڳالهه ڪرينم، ڪيئن آمريڪا مان موتيملئينءَ؟"

"اما! ويئي تبارهين مهني لاءِ هئس. پر..." ڪشن ماءُ ٽنگن تي مڪڙون هڻندي چيو، "مئو هڪڙو ته سيءُبيوبولي انگريزي جا ڪانه چاڻان. سو ڏينهن جا ڏينهن گونگي ٿيو ويني هوندي هئس. ٿورو ٿورو پوٽا پوٽيون ڪڏهن سيکاريندا هئم پر مارين کي راند جيبباهه. ٿي وي ڏسڻ جيبباهه."

" رام رام رام... حق تي پجيملئينءَ؟ گونگو ٿي ڪيئن ويهو؟ سوئيبداپي

۾ !مان تہ مارين پوٽن پوٽين جي چانگ ونيو ويني هوندي آهيان. مارين کي ناکر ڏيان تہ ويهي سنان کرايون، کپڙا پايون، وري جپ صاحب سيکاريو ٿمان. ڏاڍيون طوطليون ڳالهيون ٿا کن..“

”سي تہ انگريزيءَ ۾ کندا؟ تہ مان کهڙي لندن جي انگريزي پڙهيل ڏاڏي آهيان، جو مٺا انگريزيءَ ۾ ڳالهائيندا؟ ننهن پٽ تہ سکيا آهن اسپيني ٻولي، جو دکان تي ٻہ اهڙي هلي تي. ٿوري ٿوري فرينچن جي، ٿوري ٿوري جرمنيءَ جي ٻہ سکيا آهن. پر مان کوڙ چو ڳالهايان. ويچارا منهنجي اڳيان هميشہ سنڌي ۾ ڳالهائيندا. هڪ ٻہ پيرو سو چيومان تہ توهين پاڻ ۾ دکان تي وچي کهڙي ٻہ ٻوليءَ ۾ ڳالهايو. هتي تہ مان توهانکي ٻي ٻوليءَ ۾ ڳالهائيندو ٿي ڏسان تہ ٻہ ٿيو ٿي پوان. سنڌيءَ ۾ ڳالهائڻ ٻڌڻ تہ جڻ گرميءَ ۾ ٿڌي هوا جو جهوٽو لڳو.“

کلڻ لڳي کشن ماءُ، ”چڱي اتکل سان سيکاريو لڳئين..“

”ٺڪي ماءِ، اتکل تي چوين“ هڪڙي ڀيري جو هتي ٻہ ٻئي مان اکيلو چاڙهي چڍيلڪون اجمير وچڻ لاءِ، تہ رستي ۾ هڪ اسٽيشن تي هڪڙي ٻڍي کاکي اچي ٿڌو پاڻي پياريو. چيومانس، ”شل سکيو هجين ڀلا!“ ٻس کاکو وهسي پيو. چوي، ”اڙي اما منهنجي تون سنڌڻ آهين! تڏهن تہ اج پاڻي پيارڻ جو ٻڌو پچ ملندم.“ پچيم ”چو ڀلا ٻڌو پچ چا لاءِ ملندءِ؟“ تہ ٿو چوي، ”امان هن اسٽيشن تي هميشہ چيٽ ويساک ۾ جڏهن سنڌ ۾ رستي تي ٿڌي پاڻيءَ جا مٽ ڪٽي ٻيهندا هئاسين تڏهن هر سال کندو رهيو آهيان پر اج سنڌيءَ ۾ ٻہ اکر ٻڌي آٺ تہ ٺڪين پيو سمجهان، جڻ سخت گرميءَ ۾ کو ٿڌي هوا جو جهوٽو لڳو اٿم.“

”ٺڪي واهہ! منهنجي دلدار رام ماءُ. ڀلا ٻڌائينم تہ پوءِ پوٽا پوٽيون سڀ توسان سنڌي ۾ ڳالهائين؟“

”هي تہ ڏس! وري پيئي پچين؟ پوٽا پوٽيون سنڌي ڳالهائيندا اٿم. من! کين جو کير جي چمچي چمچي سان چوان: کير پيئندم هاٽي تہ وار کسندا ماٺهين..“

”ٻس ٻس، تہ چئہ تون هاٽي گهر ۾ ڏاڏي کانہ آهين، ماسترياڻي آهين... مونکان تہ جيکر اهڙو متو هٽڻ کين پچي..“

رام ماءُ پلجي کٽي کشن ماءُ جي گوڏي تي ڌک هٽي چيو، ”اما پنهنجو لڏون

پوري ڪاءِ.“

”اڙي اما تو تہ گوڏي مان نڪاءِ ڪيڪي ڇڏيو. ڏس ڪيئن پيئي سور ۾ لڇان..“

”ڪشن ماءُ توکي ڇا ٿيو؟ اصل ايوٽي ٿي پيئي آهين، اتي پنڌپنڌ ڪر. ڏنم ڪين مونکي ڏسي اتي پاڪرہ ڪانہ پڪي سگهينءَ. منڊي ٿي ويني آهين. وچين آميريڪا تہ گونگي ٿيو پوين. عمر ۾ تون مونکانہ چار سال ننڍي هوندينءَ.“

”ها ها، سپ ياد اٿم.“

تہ ٿي ٺهڪ ڏيئي توکي پنڌ تہ ڪراچيءَ وڃان تہ ڇڄ! پئسي ڪوڏيءَ جي نڪا پرواہ توکي نڪا مونکيہ چار ڊاڪٽر پيٿي، هوميوپيٿي، ملڪلوپيٿي، ڇقمق، گهر جون سٽيون ڦڪيون ڪري، توکي ساٿ وني نہ گهمايان تہ ڇڄ.“

”هان! مونکي گهمڪيندينءَ تو جهڙي جان جگر سان گهمڻ جهڙي ٿيس تہ تو وٽان اسپين مانہ چڪر هٽي ويڏيس. پر اهي پاڪر مهل ڇميون ڏيڻ ڇا جون سکيمڪي آهين؟“

”اتي اسپين ۾ اهو رواج آهي. زالون مردہ ملڪين ملنہپيوہتڊ توکي تہ خبر آهي منهنجو سڄو راڄ اسپين ۾ آهي. پر ولڪتين ۾ هر ڪنهن کي آهي شونق انڊيا لهڻ جو. هن سال پٽن ڇيو: ”اما توکي انڊيا گهمڻ جو شونق ڪونہ ٿو مٿي؟“ چيم، ”پٽ چو نہ اٿم. ليڪن اٿم رڳي هڪڙي دل - گهري ساهيڙي سا تہ اٿم ٻمبئيءَ ۾..ہبس منهنجو چوڻ ۽ پٽ هيٽري ۾ سڄوبندوبست ڪري ٽڪيٽہ گهرڪي ورتي.“

ڪشن ماءُ ڇيو، ”منهنجن پٽن کي تہ ڪپي رڳي منهنجي شيوا. پر مونکي سندنہار وٽندا پلي آهن، پر تيسماري انهن جي وٽيم ڪين. وينيون اٿن آيڪون ۽ نوڪر..“

”آيڪون نوڪر تہ مون وٽہ جيترا ڇئہ اوترلبيهن جيڪر. پر منهنجي سيني کي هڪڪي سکيا آهي تہ هڪبئي لاءِ من ۾ ايڏو موهہ جو هڪبئي کي خوش ڏسڻ لاءِ وهڻ ولورٽا پون تبہ پنتي نہ پئجي. نهرن پٽن پوٽن جي اندر ڏسندينءَ هڪڙي اهڙي موهہ جي تار اٿن جو سرڳي گڏريو تہ ڏسين ها ڪيئن مونکي منٿ

نہ اڪيلو ڇڏيندا هئا.“

”۽ توسان ڳالهائين سڀ سنڌي ۾؟ مئا ڪانوينٽون جو پڙهيا، سي اجايون ويئون...“

”ماٺ ڪر منهنجي ٻيوقوف ٻهندي. ڪوئي ٻڌي نہ وٺيئي!“ ڪانوينٽن جي انگريزي ڏنڊي لاءِ اٿن ۽ مون جو چمچي چمچي سان گڏ تہ ڏيندي ٻارن کي مادري سنڌي ٻولي سيکاري، سا پلي اجهائي وجي؟“

ڪنڌ لوڏي لوڏي ڪشن ماءُ پنهنجي اندر ۾ ڪيتري دير پيچ گهڙ ڪندي رهي. اوچتو ڪجهہ ياد اچي ويس سوفا جي پاسي گهنٽيءَ جو سئچ دٻائين تہ نوڪر اچي ٻيٺو. رام ماءُ کي پڇيائين، ”پلا ڇا پيئندينءَ سوڊا يا لمليٽ...“ چوندي چوندي ڪشن ماءُ ٻوٽ تي وٺو رکي کلڻ لڳي.

رام ماءُ چيو، ”اها گوليءَ واري لمليٽ جيڪا سنڌ ۾ آڱوٺي سان کوليندا هئاسين...“ چوندي چوندي کلڻ ۾ ٺهڪ ڏيڻ لڳي. ڪشن ماءُ چيس ”اصل سنڌ وارا ٻڌلبڌا ٺهڪ ٺيئي اچ تہ سنڌ ۾ سنڌيءَ جي سڪ واسي ڇڏيو اٿيئي.“

ٻهوساڻ

سندر جي ماءُ کي خبر پيئي ته اڄ سندس ننهن جو ٿي ويءَ تي نرتيه پروگرام آهي. سو سويلهئي اچي، پاڙي واريءَ جهامن ماءُ جي گهر پروگرام ڏسڻ ويٺي.

جهامن جو پروگرام ڏٺو ته سندر ماءُ کي پنيانٻنهي ڪلهن کان جهلي چيڪين، ”امي ! تنهنجو سندر ته پاڳن وارو آهي.“

”ايٻس ڪر هاڻي“... جهامن ماءُ پٽ کي جهڻڪيو، ”مان ته ماريا ههڙيءَ نچڻيءَ سان توکي ڪڏهن نه پرڻايان.“

سندر ماءُ جو منهن لهي ويو. ٽي ويءَ تي جيترو وقت نرتيه جو پروگرام هلئي هليو اوترو وقت ته ڪيس ننهن لاءِ ڪا شڪايت ڪانه هئي. پر جهامن ماءُ جو اعلان، ته مان جيڪر نچڻي ننهن نه وٺان، تنهن سندر ماءُ جو موڊ ئي خراب ڪري ڇڏيو. واپس گهر ۾ اچي ته ننهن جو ناچ ڏٺي اکين اڳيان ڦريس. جهامن ماءُ جا اکر ٻه مغز ۾ گهمي وڃيس.

سندر رات جو دير سان گهر ۾ آيو. ماءُ ڪاڏي جي ٿالهي پٽ جي اڳيان رکي، پاڻ مور جهور ٿي وچي ڪرسي تي ويٺي.

سندر چيو سياڻي ٿي وي وارو ٿي وي ڪٿي ايندءِ.

”آخر ٿهي ويئي... اڄايو اڄهين جي درن تي ڏکا ڪلڪتا پيا.“

سندر چيو، ”ڪڪين چو ڪونه ٿي؟“

”گرهه ڳيسيم ته ڪان نه!“

سندر ته چرڪ پري مٿي ڏٺو، ”چو ڪجهه ٿيو آهي چا؟“

”اڄ ٽي ويءَ تي ڏسي آيس تنهنجي نيلم نچڻي. مان ڪونه انهيءَ سان شادي ڪرڻ ڏيندي سانءِ.“

”تڏهن ڪنهن سان ته مان شادي ڪرڻ وارو ئي ناهيان.“

”ته ناچ ڇڏڪيس.“

”اما! چا پيئي چوين؟ ڪيڏا خرچ ڪري ته هن ڪڙيءَ تي پهتي آهي“ جهڙي اپسرا... تون ته شو جي پوڄارڻ آهين. شو جو تانڊو نرتيه نه ڏٺو اٿيئي؟“

”اهي ٿيا ديوتائون. انهن جي ڳالهه ئي نه ڪر. مان سيني جون ڳالهيون ٻڌندي رهان ته نچڻي ننهن ورتي اٿس!“

”ڪير آهن اهڙا چريا؟ هونديون ڪي مدي خارج زالون ٻاقي ٺهين نسل مان ڪير ڪين چوندو ته نرتيه ڪلا خراب چيز آهي. خبر اٿيئي مدراس ۾ هرڪا ڇوڪري نرتيه سکندي آهي.“

”ته اسين مدراسي آهيون ڇا؟“

”الائجي ڪهڙا چريا ماڻهو آهن؟ هاڻي اسانجي ڪملا کي راڳ جو هيڏو شوق آهي“ ”مان ڏسج ڪيئن تي اهو ڪاڪڙوءِ ئي پٽي رکانس. اجان ننڍي آهي. ملڻتي متيءَ جا ڏينهن ٿين ته ڏسج ڪيئن ٿي نرگهٽ ساڙي رکانس!“

سندر سوچ ۾ پئجي ويو. ڪيس ماءُ جي شڪل ۾ ڪالي ماتا نظر آئي. پر رات جو سمهڻ مهل وري سندر کي اهو نظارو اڳيان ڦرڻ لڳو جڏهن نيلم تي ويءَ تي نرتيه لاءِ وڃي رهي هئي ته پهرين گروءَ کي نمسڪار ڪري اچي سندس اڳيان ٻبيٺي هئي. سندس پاڪ پوتر من اڇل کائي هن ديوتا سروپ مورتيءَ کي ويڙهجي وڃڻ چاهيو هو.نيلم هٿ کڻي سندس پيرن تي رکيا ۽ وري اهي آڱريون ڏاڍيءَ صداقت سان پنهنجي اکين سان ڇهڻي ڇڏيائين. سندر جي انگ انگ ۾ هڪ سنگيت گونجڻ لڳو. آه زندگي! سرڳ! سرڳ آهي سچو. سندس لاليءَ لڳل هٿ جهڙا ملايم گلاب جا گل. نيلم سجي ساري سندر وسترن ۽ منين ۾ سينگاريل پارت ناٽيم جي پهراءُ ۾ سونهن جي ديوي تي لڳي. سندس مرڪندڙ چپ ته سندر ڪان وسريئي نٿي.

اوچتو سندر جي ڇاتيءَ تي ڪنهن اچي هٿ هنيا. سندس سپننو سنگيت ٽٽي پيو.

”مان ٻڌائي تي ڇڏيانءِ، مونکي اها ننهن گهر ۾ آڻڻي ناهي!“ چوندي چوندي ماءُ گهڙيءَ سندر جي ڇاتيءَ تي ٻه ٻجا تي هنيا، گهڙيءَ پنهنجو متو تي پٽيائين ٻلڪل هسٽيريا ۾ اچي ويئي. تڏهن سندر ڪيس پاڪر پائي چيو. ”اما جيئن تون چوندينءَ

ٿئين ڪندس. هاڻي شانت ڪري آرام ڪر.“

رات جي سناٽي ۾ اهو واد وواد ٻڌي، ڪملا ٻه اٿي ماءُ پيءُ جي ڪمري ۾. پيءُ جي آخري سٽ ٻڌي چيائين، ”پيءُ چوڻ ويٺو ته جيئن چوندين ٿيئن ڪندس.“ ته تون چو ٿي روئين. تون چوندي آهين نه ڇوڪريون ”ٽڪي ٿيهه پئسي ويهه“ ته اها ڇڏي ڏيندو نه!؟..“

سندر اکيون اکٽي پيڻ کي ڏسڻ لڳو، ”چيائين ڪملا ٻڌ هڪڙي ڳالهه! تون وري نه ڪڏهن اهو ٻڪلاڳ ڇئج. تون مميءَ جي دماغ سان نه ڳالهاءِ. سوچ، تون ٻه هڪ ڇوڪري آهين..“

ڪملا سهمجي ماءُ کي ٻئي ڪمري ڏي وني ويئي.

سندر کي ڏينهن ته ويچارن جي وهڪڙي ۾ لڙهندو رهيو. ماءُ کي شامل راءِ ڪرڻ لاءِ، وري هڪ پيرو ڪوشش ڪيائين. نيلم، کي هڪ ڏينهن ٻلڪل سادن سودن رواجي ڪپڙن ۾ گهر ۾ وني آيو.

ماءُ نيلم سان ڏاڍو ڪڙڪ ورتاءُ ڪيو. چيائينس، ”هي جيڪو ريل ڇيل نمونو ٿا ڇوڪرا ڇوڪريون هلو، سو سٺو ناهي. منهنجي ڪملا ته جيڪر ڪنهن ڇوڪري جي پٺيان پوي ته جيڪر ڌڙي رکانس. الاهي ڪيئن ٿا ملئٿ اڄڪلهه ڇوڪرين تي ايڏو ڀروسو رکن!“

نيلم ٻس مرڪندي رهي. ڪملا ته ان سادي پهراءُ ۾ ٻه ٻهڪندڙ نيلم مان، اک ٿئي نه پيئي ڪدي سگهي.

نيلم ويئي ته ماءُ ڪملا کي ڳل ۾ چموٽو پائي چيو، ”ڇوڪري اجا ته ننڍي آهين. سڄو ڏينهن پيئي فلمن جا گانا ڳائين. موچڙو ڪونه ڪنيو ٿمانءِ. ياد رکجانءِ مونکي ڪونه وڻندا آهن اهي نخرا ڇخرا. ڇوريءَ جي همٿ ته ڏس، پرائي ڇوڪري سان گهر ۾ گهري ٿئي آهي! توکي ڌارين ڇوڪرن سان ڳالهائيندو ڏٺو اٿم ته ڏند ڀڃي رکنديسانءِ.“

ڪملا منهن ڦلهڙو ڪري وڃي ٻالڪنيءَ ۾ ٻيني. ماءُ رڙ ڪئي، ”ڪونهي ضرور ٻالڪنيءَ ۾ ٻيهڻ جو..“

ڪملا اندر اچي ڪتاب کڻي پڙهڻ ويٺي.

وقت، گهڙيون، پل، هفتا، مهينا ٻڌجي گذرندو رهيو.

آخر هڪ ڏينهن دوستن جي ساٿ سان، سندر ڪورٽ ۾ شادي ڪري نيلم کي ڪنوار جي سجي ڌجي روپ ۾ گهر وٺي آيو.

ماءُ رنو رڙيو. ”سڪٽي ٻانهن، نه ٺول نه ڍنگ، نه ٻاجو، نه گانو، نه دهل، نه دمامو... وڃ ڪري پٽ شادي ڪري آيو آهي“.

ماءُ جو ننهن سان اسهڪار هلندو رهيو. نهن نوڪريءَ ڪندي هئي ڪڏهن ٽي وي پروگرام ۾ ڏيندي هئي، تڏهن سندر سان گڏ دير سان موٽندي هئي. ماءُ جو اسهڪار اهڙو جو ڪملا کي ته ڪڏهن پڪيءَ ۾ ياءُ ياڄڪيءَ سان گڏ گهمڻ جي موڪل نه ڏيندي هئي.

ڪملا هاٽي ڪاليج پڙهڻ لڳي. سکيون ساهيڙيون ايندين هيون ته انهن جي ڪل ڪل ۾ چوڪرن ۾ بلت يا چوڪرين ۾ بلت چرچامسخريون ڪيس ڪين وٺندا هئا. گهر ۾ فقط ماءُ جي ساهيڙيءَ جو پٽ تلجو ڪڏهن ڪتاب يا نوٽس جي سلسلي ۾ ايندو هو.

ڪملا چيو، ”مان ساهيڙيءَ کي ڪتاب موٽائي ٽي اچان“ پر ڪملا جي ويندي ئي ماءُ ٻالڪنيءَ ۾ وڃي ٻيٺي ته سندس اوسان خطا ٿي ويا. هي ڇا هو؟ تلجو ۾ الڪي ڪتي لڪو ٻيٺو هو. ڪملا کي ڏسي نڪري نروار ٿيو ۽ ٻئي ڳالهائيندا اڳتي وڌي ويا.

ٽئين ڏينهن ٻئي مهل جڏهن واپس ٺڏاڪڻ جيءَ ٻتيءَ ٻاري ويو، تڏهن هيٺان ڏاڪڻ مان ئي ڪملا پڇيو، ”نيلو مميءَ ڪٿي آهي ستسنگ مان؟“

نيلم چيو، ”اڄ ممي ستسنگ ۾ نه ويئي آهي“ جنهن ئي ماءُ ڪان ڊڄندي، ڪملا متيءَ ڪئي، ڏهن ئي موچڙن جو وسڪارو شروع ٿي ويو مٿانس.

ماءُ رات جو پٽ ڪيءَ ۾ پوندا ڏيئي چيو ”قتل چوري آٽي، قتليءَ نه منهنجو گهر!“

سندر وڪڙن وانگر پيٺ ڏي نهارڻ لڳو، ڪملا ڳوڙهن سان پريل نيڻ جهڪائي

ڇڏيا. چيائين ”مون... ڪجهه نہ.. ڪجهه نہ..“

سڏڪا ڀري پريا ڪملا.. سندر ايساهيءَ ۾ هو تہ آخر ڪهڙو ڪلور ٿيو آهي؟

”ڪجهه نہ ڪجهه نہ جي سڪي! وري جي توکي تلجي سان گڏ ڏنو اٿم تہ پير ڀڃي ڦٽي رکندي سانءِ. منبي ٿٺبي ڪري وهاريندي سانءِ... متانڀيو ڪجهه سمجهو اٿيئي..“

سندر سامت جو ساهہ کنيو. ”اڙي تلجي سان گڏ ويئي هئي؟ تلجو تہ سٺو ڇوڪرو آهي. تنهنجي ستسنگياڻيءَ جو تہ پٽ آهي.“

جڻڀاهہ جيڀرندڙڀنديءَ متان گاسليٽ هارجڻ سان پيپڪ ڏني ماءُ سندر کي. ٻس، ڪن پڪڙي سندر اٿ ويهہ ڪرڻ شروع ڪري ڇڏي. هاڻي ڪملا هئي جا ڪل نہ روڪي سگهي. ڪملا جي ڳلن تي ڳوڙها هئا جي صبح جي ماڪ جيان چمڪڻ لڳا.

تڏهن ماءُ ٿڪ ٿيئي ڪلندڙ ۾ اٿ ويهہ ڪندڙ سندر کيڀڀجا ڦهڪئي ڪڍيا.... پر سندر ڏاهو نڪتو. ماءُ کر پاڪر پيئي وڃي پلنگ تي وهاريئين...

ستسنگياڻين سان گڏجي سندر جي ماءُ ٿورا ڏينهن شرڌيءَ مان رهي مڳي. جڏهن ماءُ گهر ۾ گهڙي تڏهن سندس حيرت جي حدئي نہ رهي. جو ڏٺائين تہ نراڻ پاڇئي پاڻ ۾ ڪير ڪنڌ تي وينيون آهن. ڏيءَ کي پاسيرو وٺي زور زور سان ايڏو جهڻڪيائين جو نيلم پنهنجي نراڻ سان ڳالهائڻ ڀ گناهہ سمجهڻ لڳي. نيلم هٿ ڪٽي جوڙيا.

گهر ۾ سناٽو ڇانئجي ويو. اچانڪئي ماءُ ڏنو ڪملا روز سنيري سهي ڪونہ ڪوبهانو ڪريڀاهر نڪري تي وڃي. متانڀالڪنيءَ مان جاچ رکڻ سان معلوم ٿيس تہ تلجوڀ اڪثر ان ٽائيم تيڀئيڀاهر نڪري ٿو وڃي. هڪ ڏينهن رات جي وقت سندر جي ماءُ اچي اوچنگارن ۾ چٽڪي، سندر هڪوبڪو ٿي ويو. ماءُ چيو، ”هاڻي يا تہ تنهنجي جوءِ هن گهر ۾ رهندي يا مان.“

سندر سمجهي نہ سگهيو تہ آخر نيلم اهڙو ڪهڙو گناهہ ڪيو هو. ماءُ کان انجو سبب پڇيائين تہ انهيءَسبئي هٿ پنهنجن ڪوڏن تي هٽي چيو، ”مونکي تہ شڪ ٿو پوي

تنهنجي جوءِ جي اهڙي ڇايا پيئي آهي منهنجي ڌيءَ مٿان جو هوءَ به هاڻي ”تلجو“ ٿيڻ چئي اچي روئڻ ۾ ڇنڪي.

سندر چيو, ”تون اهو چو نه ٿي ڏسين ته ڪملا وڏي ٿي آهي ۽ گهر ۾ نيلم سان ڳالهائڻ ڪان به منع اٿس ته هوءَ بچي هنڌ پيار ۽ وندر ٿي ڳولهي. تون جلدي ڪيس پنهنجي دلپسند ڇوڪري سان پرڻائي ڇڏ. ”ماءُ چيو, ”پر پهرين جوءِ کي گهر مان ڪڍ.“

سندر آخر ٻڏي ٻڏي چيو, ”نيڪ آهي جوءِ اڪيلي ته هن گهر مان ڪانه نڪرندي, ضرور مونکي به نڪرڻو پوندو.“

ماءُ ٻئي ٻجا ڪٽي پنهنجي مٿي تي هنيا ۽ چيو, ”ڪني ڇوريءَ جي لاءِ ماءُ کي ڇڏيندين؟ جنهن کي اجا نياڻي ڪرڻ جو ٻار ڪلهن تي پيو آهي!“

سندر چيو, ”تون ئي ته لاچار ٿي ڪرين نه.“

هفتو گذري ويو. ماءُ پٽ, سس, ننهن ڪنهن کي به هڪ ٻئي سان ڳالهائڻ جي همت ڪانه پئي ٿي.

ڪملا کي راڳ ٻڌڻ کان منع ڪئي ويئي هئي. ٻالڪنيءَ وٽ ٻيهڻ تي به ٻندش هئي. سڄو گهر ڪنهن عجيب گهٽ ٻوساٽ ۾ گهٽجي رهيو هو.

هڪ رات اڌيءَ جو ماءُ اٿي رڙيون ڪندي پٽ جي ڪمري ۾ گهڙي ٿي. ايساهيءَ ۾ پٽ کي ٻانهن کان پڪڙي پنهنجي ڪمري ۾ وٺي ٿي.

سندر ڏٺو ڪملا تڏي تي به سڏ پيئي هئي. سندس وات مان گجي پئي نڪتي.

ميز تي مس ڪپڙيءَ هيٺان رکيل هڪ پنو پئي اڏاڻو. سندر مس ڪپڙي هٽائي پنو ڪٽي پڙهيو, لکيل هو:

”ممي! هيءَ گهٽ ٻوساٽ سني نٿي ٿئي. ياچڪيءَ سان نه ڳالهاءِ. هڪ ئي گهر ۾ ٻه گهر آهن...

”راڳ نه ٻڌاءِ ٻالڪنيءَ ۾ نه ٻيهه, ساهيڙين سان نه ڪل, تلجي سان نه ڳالهاءِ... تون چوندي آهين ڇوڪريون ٽڪي ٽيهه ٻئي سي ويهه, سو تلجي کي ته ڪوئي نقصان ڪين پوندو.. ملي ويندس ڪا مهانگي ڇوڪري. پر مون لاءِ... ڇوڪرا ته ٽڪي

ٿيھ ڀڳسي ويھ ڪونہ پيا وڪامن! ڪيترو دک آهي. ڪيترو دک آهي... ممي چوندي آهينڀي چيوڀار مڱو پلو.. مانڀمبي ڇڱي ٿيس... مري وڃان تہ خوش ٿج..“

طلاق ڪان طلاق تائين

”ڏنو ڏنو !هي ڇا هي ڇا هي“ چوندي گرڏاريءَ اڇي ڏنوءِ کي چوٽيءَ کان جهلي، هٿ جي اشاري طرف سندس منهن ڦيرايو.

ڏنوءَ چيو، ”ڇڏ نہ مڱا، چوٽي چو ٿو پٽين؟“

”مان چوان ٿو رتنيءَ ۽ شون کي تو ماڙي تي چو موڪليو آهي؟“

”رتنيءَ چيو مونکي شون سان اڪيلائي ۾ ڪجهہ ڳالهائڻو آهي.“

”پر ڪڏهن اپسرا توکي چوي، مونکي هڪ پوت سان ڳالهائڻو آهي تہ تون ڇا ماڙي کولي ڏيندينءَ؟“

”سمجهين ٿو، اول ڇا وينو ڳالهائين؟“

”پهرين تو سمجهو آهي تہ تو ڇا ڪيو آهي؟ شون سان دوستي تنهنجي آهي نہ؟“

”جي مونسان سندس سچي دوستي هجي تہ پوءِ قبول چو ڪيائن تہ مان رتنيءَ سان ڳالهائيندس؟“

”تنهنجو مطلب آهي تہ نو وڱڪنسيڀوردِ لٽڪڻي ڦري ها؟“

”ڇڏ مونکي گرڏاري، مان اڳيئي خفي ويني آهيان.“

”گهر کيڀاهہ لڳنگي، هاٽي خفي آهين! ڏن آهين، ماتا ڏن آهين.“

”مارينديسانءِ مڱا، وري جي مونکي ماتا چيو اٿيئي تہ ناهي ناهي ٿيھ پادر هٽندي سانءِ تنهنجي نوڙهہ تي.“

”ڏنو، تو ميٺ ڪٺورو پاتو، پر فينسٽڪي ڇا چيز ٿيندي آهي، انجو پتو ڪونہ

پيئي.“

ڏنوءَ پنهنجا وار پٽي چيو، ”مئا هان وٺ پاڻ کي ماريان؟ ڪهڙي فينسٽڪي منهنجي هلندي؟ جڏهن شون ڇهي چڪو آهي ته تنهنجي عمر مونکان چار سال وڏي آهي ته ڇا انکانپوءِ به ڪيس بڌي رکي سگهان ٿي؟“

”اڙي انهيءَ ٿوپڻ کي به ته نه بڌ هوءَ ته به خمل ۾ ويڙهي رکڻ جهڙي گڏي چو ٿي مٿس نڇاور ڪرين؟“

”وڃ چريا، گڏيءَ پاٽيهي اڇي گڏ وڳولهيو آهي ته مان ڇا ٿي ڪري سگهان؟“

”گڏو نه، ٿوپڻ چئه. ڳوليو اٿس.“

”تون حد آهين گرڌاري، مونکي چوين ٿو ٿوپڻ کي هٿن مان ڇو ٿي وڃايان ۽ رتنيءَ لاءِ شون توکي ٿوپڻ ٿو لڳي.“

”اڙي ڏنو چري! رتني رتني آهي رتني ڏنو ناهي.“

”ها پڪي رتني تولاءِ گڏي آهي ۽ ڏنو هڪڙي ٿوپڻي آهي ڇو جو پيڻ اٿيئي نه.“

”اڙي بابا توکي ڪيئن سمجهايان....“

هفتي کن ڪانپوءِ گرڌاريءَ ڏنو رتنيءَ سندس پيڻ ڏنوءَ جي گود ۾ منهن وجهو ويني روئي. ان مهل ته اتي ڪين ترسيو پر ڪاليج مان موٽيو ته سڌو ويو ڏنوءَ جي ڪمري ۾، ”چي، ٻڌاءِ اڄ رتنيءَ رنو ڇو پئي؟“

ڏنوءَ اکيون ڦاڙي چيو، ”هي ته عجيب مهاڀارت آهي بابا! اڄا ڪو شنڪ به ڪونه وڃيو آهي ته لڙائي شروع ٿي ويئي آهي.“

”مطلب؟“

”شون چويس ٿو: اسين شادي ڪنداسين سول مئريج، يعني شادي جنهن ۾ پاڻ منجهه نه نهي سگهن تي طلاق به ڏيئي سگهون.“

”ها، اها ته سني ڳالهه آهي؟“

”چريو آهين گرڌاري! سوچ ته سهين، هيءَ گڏي آهي ڪهڙي گهر جي بلڪل جهوني زماني جي ڇوڪري.“

”ڇا پئي چوين ڏنو! جيڪا ڇوڪري پاڻ پنهنجو مڙس ڳولهڻ نڪتي آهي؟..“

”اڙي‎ٻلبا تون ڪجهه ڪين سمجهندين. چوڪري مڙس ڳولڻ ڪانه نڪتي آهي. شون جو ڪوئي ليک پڙهيو اٿس. جنهن ۾ شون لکيو هو ته ٺئين زماني جي چوڪرن کي گهرجي چوڪرين کي پاڻ جهڙو سمجهن ۽ اسرڻ تي جهوني زماني جي مردن وانگرٻندشون نه وجهن..“

”اڙي انهيءَ ڪري هيءَ گوري هلي آهي شونجي جي دواري؟... پر مونکي ته عجب ٿو لڳي ته هنٻخمل جي گدي کي ڪهڙو اسرڻ جو وجهه ڪپي؟“

”اڙي‎ٻلبا هن کي آهي ڳڻڻ جو شونق..“

”اڇا اڇا پر هن شون جي مڙهيءَ ۾ ڳڻٽو ته نه. جهولٽو سو پوندس..“

”گرڌاري تون شل ڪنهن لاءِ ڏڪار ڌارڻ نه شروع ڪرينٻس انجي هر ڳالهه جي ڪل اڻڻيندين. شون کي توئي گهٽين ۾ ڳڻيندو ڏنو آهي.“

”چڏ ڏنو. انکي تون ڇا ڳڻڻ تي سمجهين؟ اهو ڦاٽڻ چئه. واڪا ڪرڻ چئه. نعرا هڻڻ چئه. مهرباني ڪري انکي ڳڻڻ جو شرف نه ڏي..“

”چڱو چڱو تونٻبس‌ٺئين چوندين. هڪڙ مزيدار ڳالهٻڌايانءِ؟“

”هون.“

”رتنيءَ کي جڏهنٻڌايم ته شون گهٽينٻازارين ۾ٻهي ڳڻيندو آهي ته چوڻ لڳي تمام سٺي ڳالهه آهي. تانسين اگر غريبٻستيءَ ۾ وڃي سر سينگار رچائي ته تانسين جي شاهاڻي دل کي ساراهڻ ڪانسواءِ رهي ڪونه سگهبو.“

”تنهنجو مطلب. پاڻي انهيءَ ڪڙي ٽئين چڙهي چڪو آهي!“

”توکي چيم جو رتنيءَ آهيئي اهڙي سياءَ جي جو رڳو ثوابئي ثواب ڏسڻ ۾ ايندو اٿس عيب ڏسڻ جي شايد قوتئي ڪين اٿس..“

گرڌاريءَ دل ۾ سوچيو يا ته رتني سچ پچٻلڪلئيٻيوقوف آهي يا ڏنو حسد وچان کيس اهو لقب ڏنو آهي. کيس رتنيءَ جي اڄ واري هلت سان پهرين ڳالهه وڌيڪ ٺهڪندي نظرٺئي نه ته سول ٺريج ته عورت لاءِ آزاديءَ جو پروانو آهي. اها ڳالهه نه سمجهي سگهڻ واري چوڪري واقعيٻيوقوف هوندي..“

”خير چڱوئي ٿيو.“ چئي گرڌاري هٿ چندبي اٿي ڪڙو ٿيو.

”چگو وري ڇا ٿيو... هوءَ ڪلهه ڪان ونيءَ بس روئيءَ روئي پيئي پئي: جڏهن مڇيءَ کي ڪنڊي اٽڪي پوندي آهي ڦٿڪي ٿي، ٺيڪ اهڙي آهي منهنجي حالت. جنهنکي هڪ پيرو من ۾ پنهنجو مڙس ڪري ڇڏيو انکان طلاق ملڻ جو ڪيئن سوچي سگھبو..“

”ڇري آهي تنهن ساهيڙي ڇري، ڪهڙي مڇليءَ کي شون ته ڇا دنيا جو هرڪو چوڪرو پسند ڪندو.“

ٻئي ڏينهن تي جڏهن هيڏيون هيڏيون سڃيل اکيون ڪڍي رتني ڏنو وٽ ٺڪي تڏهن ڏنوءَ يڪدم پاءُ واري ڳالهه ٻولهه ويهي ٻڌايس. گرڏاريءَ جي پچاڙيءَ جي سٽ ته، ”ڪهڙي ڇوڪريءَ کي شون ته ڇا هرڪو ڇوڪرو پسند ڪندو.“

رتني کي اها ڏاڍي آٿت واري لڳي پر ورڻهه چيائين: ”ڏنو ديدي تون شون کي مڃاءِ ته مونسان طلاق واري شادي...“ ٻس اڃي سڏڪن ۾ ڇٽڪي.

ڪيئين سال گذري ويا شون ۽ رتني جي شاديءَ کي... ڏنو ٻه ان وچ ۾ هڪ ولائت واري ملڪ سان شادي ڪريٻاهر هلي وئي.

هڪ ڏينهن، ڏنو ڏاڍي شان مان سان هڪ وڏي ناٽڪ گھر ۾ ناٽڪ ڪارن کي انعام ڏيئي رهي هئي، جو سندس نظر وڃي هڪ وڏيءَ عمر جي وڏوا تي پيئي. هوءَ انهيءَ ناٽڪ جي ڊائريڪٽر هئي. ڏنوءَ کان ڇرڪ نڪري ويو چيائين، ”رتني تون؟....“

رتني اکيون مٿي ڪيون ۽ ڏنوءَ کي گلي ۾ ٻانهن ڪڍي ورايائين. ۽ ڏنو جڏهن انعام وراهي واندي ٿي تڏهن سڏي گرين روم ڏي هلي وئي.

”اڙي رتني!..“

رتنيءَ هاڻي ٻنهي ٻانهن سان سڪيءَ کي ياڪر پاتو.

”ڇا ٿيو شون کي؟ ڪيئن گذاري ويو ايترو جلد؟“ ڏنو رتني جي ڪن وٽ پڇڪيو.

رتنيءَ فقط ڪنڌ سان نه نه ڪئي، سندس اکيون پرجي آيون.

ٻئي ڏينهن ڏنو، پنهنجي شاندار هوٽل ۾ هن ناٽڪ جي ڊائريڪٽرياڻيءَ کي

دعوت ڏني.

رتني هوٽل ۾ ملڻ کان پوءِ ته سندس ويس بلڪل ئي بدليل هو. ڪڏهن ڪڏهن پڇندي ڏنو، رتنيءَ کان ڪئين سوال پڇندي ويئي.

شون جي موت بعد ان سندس زنده هجڻ جي خبر ٻڌي ڏنو جا ڏند چپن سان لڳي ويا. ”ته چا لاءِ تو ڪيو آهي وڌوا جو ويس؟“

”بس...“ اکين ۾ چلڪندڙ آنسون ڪلي رهيا هئا يا روئي رهيا هئا، چوڻ ڏاڍو ڏکيو هو.

”شون کي مان وڌيڪ سهي نه سگهي ڪين. منهنجي ڪلهه ڳالهه سڻي نه لڳس. منهنجي گلئن ڪلا تي بندش وجهي ڇڏيائين.“

”پر ساري زندگي ته ڪوئي گلئن ڪلا ڪون ويهي ڏيکاريندو؟“

رتنيءَ جون اکيون ڏنو جي منهن تي هيون. ڏنوءَ کي لڳو انهن اکين اندر هڪ سرءُ جي رت وارو طوفان ڪڙو آهي. جنهن ۾ زندگي جا سڪل ڪک پن، اڏي... نه... رڙهي رهيا آهن.

”سمجهيم تو شون سان شاديءَ انڪري ڪئي هئي جو هن جو ليک پڙهيو هوءِ ته هو توکي پنهنجي ڪلا جو وڪاس ڪرڻ ڏيندو.“

”مگر ڪوئي سندس سنگت ۾ رهي پنهنجو وڪاس ڪري سگهي ٿو. انهيءَ ويچار جي گهمنڊ ڪيس سڻڪي ڇڏيو. جيڪي به گلئن ديا جا ڪلاونت منهنجي سنگت ۾ ايندا هئا، انهن لاءِ ڪيس شڪ ٿيندو هو ته هو مونکي ڏاڍو چاهين ٿا...“

”پر رتني! تون آهين ئي چاهڻ جهڙي. هيڏيءَ عمر ۾ به تنهنجي ڪاڏيءَ جي ڪڏ ۽ ڪلڻ مهل ڳلن ۾ ڪڏڙيون ڏاڍيون وڻن پيئون.“

”شون جي پالنا اهڙي ٿيل هئي جو هنجي ڪڏهن منهنجي سونهن تي ته نظر ڪانه ويئي پر ٻين جي نظر تي به ساڙ تي ڪاڻائين.“

”مگر رتني اهي ننڍيون وڏيون ڳالهيون ته هر ناريءَ جي زندگيءَ ۾ پيئون اچن. ان جي ڪري تون شون کان ڌار رهين ۽ وڌوا جو ويس ڪرين مونکي ته ڳالهه ڏاڍي ڏک ڏيندڙ ٿي لڳي. منهنجي گهوٽ لکين رپيا ڇڏيا آهن مون لاءِ پر سندس

سرڳواس ٿيڻ کانپوءِ ڪيتري اڪيلي ٿي پيئي آهيان توکي سمجهائي نٿي سگهان."

"اڙي ديدي!" رتني اکين ۾ آنسون پري ڏنو جا آنسو اگهڻ شروع ڪيا.

"ڇا منهنجي اڪيلائي مونکي تنهنجي اڪيلائيءَ جو احساس نہ ڪرائي سگهندي هوندي؟"

ٻنهي ڀانهن کان رتنيءَ کي جهلي ڏنوءَ اوچنگار ڏيئي چيو. "پوءِ ڇو ڇڏيائي آهين شون کي؟"

"اوهہ! ڪاش ڪوئي مونکي سمجهي سگهي. منهنجي ملائم طبعيت، منهنجو سيني سان قربائتو وهنوار، پيد پاو کان پري من جو آنند، سڀ هن لاءِ کندلائڻجي پيا. مٿ ملئت منهنجي همدرد سياءَ ڪري ويجهو اچڻ لڳا تہ شون کان سٺو نہ ويو."

"سمجهہ ۾ئي نٿو اچي اهڙي خيالات ڪيئن اچي ويئي شون وٽ؟ منهنجو پاءُ... منهنجو گرڌاري تہ شروع کان هن شاديءَ جي خلاف هو. هن نيڪئي پرکيو هو. توهان لاءِ چوندو هو اتر ۾ ڏکڻ ڪڏهن مليا آهن... مان چوندي هئس سچو پيار ۾ پتي پڳتي آهي ڪنهن ڇوڪري جي اندر، تہ شو پاروتيءَ وانگر ميل ڪائي رهندا..."

"مگر گرڌاري هاڻي ڪٿي آهي؟"

"گرڌاري؟" ڳوڙها اگهي ڏنو مٿي آگر ڪئين، سرڳ ۾ آهي. گرڌاريءَ کي زال اهڙي روڏ مليس جو ڪائڻ، پيئڻ ۾ جيئڻ حرام ڪري ڇڏيائينس. ڏاڍي وڏي ۽ ڇڙواڳ خاندان جي ڇوڪري هئي، سجو ڏينهن سگريٽ لاهي سگريٽ چاڙهي، هتان قرض هتان قرض ٻاهر جون ٽرپون هٽي، خوب فارين جا مال وٺي ايندي هئي، پر گرڌاري خود ليئرپورٽ تي سمگلرن مٿان نظر رکڻ جي عهدي تي هو ۽ خود سندس زال هڪ ڏينهن پڪڙجي پيئي. گرڌاري ٻي عزتي سهاري نہ سگهيو ان مهلئي وچي ليئر پورٽ جي ٻلڊنگ مان ٽپو ڏيئي آپگهات ڪري ڇڏيائين..."

"اوهہ..." ساهہ پڪڙي ٻڌندڙ رتني جي زبان مان نڪري ويو. "ڪاش طلاق

ٺيڪ ڇڏي ها اهڙيءَ زال کي!"

"طلاق؟" ڪلي ڇيو ڏنو. "تونڪي ھڪيڪن نہ رتني! جنھن ڪنھن ڏينھن منھنجي گود ۾ منھن وجھي اچي رنو ھو تہ شون ڪي سمجھڪيس تہ "سول مڪريج" نہ ، "ھندو شادي ڪري مونسان, مونکي طلاق جي نالي ڪانڀہ نفرت آھي."

اڄ رتنيءَ جو ڪنڌ ھيٺ ھو. آھستي چيڪين, "آپگھات ڪانڀچڻ لاءِ مونڀہ طلاق وٺي ڇڏيو آھي..."

ولر کان وچڙيل

ٻٻلا چيو، "اسانکي هاڻيءَ ئي ٻمبئي هلڻو پوندو." مون ذرا سهميل آواز ۾ پڇيو، "ته مان وڃهان ٻمبئي ۾ ڪيڙا؟"

وجئه جي نظر غلم تي هئي پر اندرينءَ اک اڳيان شايد ڪو ٻيو ئي نظارو ڏسي رهيو هو.

مون چيو، "ٻلا جن توهانکي چيو فون ڪري پهرين فلائيٽ ۾ ٽي سيٽون بک ڪرايو ٻمبئيءَ لاءِ!"

وجئه وري ٻه انهن ڪوڙين اکين سان ڏسندي چيو، "هان" مان وري پنهنجي ڪمري جو پردو هٽائي هال ۾ آيس ته ڏٺم ٻيو نوڪر اجا ٿلهين آدم قد ٿي وي پاسي ملڪين ئي اکيون ڦاڙيو بيٺو هو. جئن پنج منٽ اڳ ڏٺو هومانس. جڏهن سهرم ٻمبئيءَ کان فون تي ٻري خبر ٻڌي، ڏاڍي صبر سان اسانکي چيو هو، "سرلا وجئه! ٻڌو ته ... مينوءَ کي نوڪر ممبئيءَ کي خون ڪري وڌو آهي."

"چو – ڪيئن .... ڇا لاءِ.... مون ٻاڪاريندي گهٽيئي سوال پڇيا سهرم کان... مگر هئي رت مڙي آيل ٻلا جي منهن تي ماٺ ۽ مٿان هئي وجئه جي گهٽ!! مان ته اندرئي اندر لڇي رهي هئس . ڇا ڪريان؟ ڪيڏانهن وڃان؟ مينوءَ کي مون خبر ناهي، ڪيڏو پيار ڪيو هو 'بس شادي ڪري آيس ته اهوئي ته هڪ ٻولتو پکي هئي گهر ۾! ڪهڙا آهن هي ٻئي پيءُ پٽ؟ مونکي وڏيک ڪجهه ٻڌلڪين چو ڪين ٿا؟ هونئن ٻه هن گهر ۾ ٽي وي، ٽيپ يا چمچن ڪانٽن ۽ پليٽن ڪوپن ڪانسواءِ ڪو ٻه آواز ڪون ٻڌڻ ۾ ايندو آهي، اوچتو نوڪر وني رڙ ڪئي، "اڙي مينوءَ کي مون هٿن سان پاليو هو... مينوءَ کي ڪو ڪونه ماري سگهندو."

هاڻي وجئه ۾ ٻه سرت ملئي، پيءُ کان پڇيائين، "مينوءَ کي واقعي ٿنگم خون ڪيو آهي؟ هو ته مينوءَ کان ٻه سال ٻه ننڍو هوندو، 19 سالن جو مس هوندو."

ٻلا جن جي اکين ۾ پاڻي اچي ويو. ڳاڙهين وڏين اکين ۾ پاڻي اچڻ سان شعلي پڙڪو ڪاڏو، "شنکر فون تي ٻڌايم ته پاڻ دوست سان هيٺ لٿو هو ۽ آيا

پاڄيون ونڻ ويئي هئي..“

مونکان رڙ نڪري ويئي, ”آيا ڪي پاڄي ونڻ لاءِ ڪنهن چيو؟ ”مون تہ ڪيس چئي ڇڏيو هو تہ مينوءَ کي هڪ پلڪ بہ اڪيلو نہ ڇڏج. پاڄيون تہ هميشہ تنگ آڻيندو آهي!“

ليڪن هن سوال جو جواب ڏيڻ جو وقت هوئي ڪين, پگهر جون ٻوندون ٽپڪڻ لڳيون جن جي منهن ۾ ٻچيءَ مٿان. مون ٽشپيپر ڪڍي سندس هٿ ۾ ڏنو ليئر ڪنڊيشن تيز ڪري ڇڏيم. پاسيرو وڃڻ کي چيم, ”توهين تہ هن وقت پنهنجا هوش سالم رکو ڇاڪاڻ جو جي حالت تہ ڏسو ويٺا..“

”هيلو“ وڃڻ جي اندر مان آواز ٿيڻ ٻنڌڻ ۾ آيو جڻ ڪوئي اونهي غفا اندران ٻوليندو هجي. هيلو, ”سنڌ مان لڏڻ وقت ٻچن جن هن طرح ئي جڙ پٽر تي ويا هئا.“

هاڻي وڃڻ اتي ڪڙو ٿيو. فون تي ٻڌائيءَ مان جهاز جون ٽي سيٽون بڪ ڪرڻ ۾ ورتيون. باقي ايڪي ڪلاڪ هئا, اسين ڪلاڪ کن ۾ مسقط جي هوٽل کي اڏي تي پهچي وياسين.

ٻيئيءَ پهتاسين تہ اچا ميڙ هئي. گهر جي چوڌاري پوليس بيٺل هئي. هڪ آفيسر وڌي اچي ٻچن جن سان ڳالهايو, ”نندي نوڪر مينوءَ کي خون ڪرڻ کانپوءِ پاڻ کي بہ ماري ڇڏڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. پهرين پيڄڻ جي ڪئي اٿس جو بالڪنيءَ جي دروازي تي سندس رت وارن هٿن جا داغ آهن, پوءِ ڪانڪسد پي پاڻ کي اسٽوررومر ۾ بند ڪري ڇڏيو هئائين.“

”پوليس ڪيس بيهوشيءَ جي حالت ۾ اسپتال کڻي ويئي آهي. مينو ديديءَ جو پوسٽ مارٽم ڪرائڻو آهي..“ آفيسر وڌيڪ ڪجهہ چئي نہ سگهيو.

ٻچاجن چپ چاپ آفيسر سان گڏ هلڻ لڳا. مٿان بالڪنيءَ مان ڪيترين ئي اکيون اسانکي هيٺ ڏسي رهيون هيون. آيا ٽڪڙو ٽڪڙو هيٺ اچي منهنجي هٿ مان ٻڪ ورتي ۽ ٻچاجن جي پيرن وٽ ويهي, اچي ڦاٽي, ”منهنجي منڙي مينو... منهنجي مينو..“

پوئين صبح جو نندا ڪڙي سمي ۾ سڄي بلڊنگ جون سڀ بالڪنيون, هاڻي

اکيون ٿي اکيون ڀڄي ويئون. هاڻي ڪجهه زبانون به هلڻ لڳيون جن مان سنڌي ۽ سنڌي ڇوڪري لفظ ٿي سمجهه ۾ اچي ٿي سگهيا. اسين وڌيڪ اتي بيهي نه سگهياسين. ڪانسٽيبل سوڙا لفٽ ۾ مٿي هليا آياسين. شنڪر پٺ ته پيءُ کي چنبڙي رڙي پيو. پيءُ کٽي کيس پاڪر پاتو. وڃڻ به پاءُ کي صبر ڪرڻ لاءِ پنهنجون اکيون رومال سان ڍڪي کيس چيلهه ۾ ٻانهن وجهي بيهي رهيو.

کن ڪانپوءِ, "چو چڏي ويا اسان پاءُ پيڻ کي اڪيلو پاپي!" چوندو شنڪر منهنجي پيرن ۾ ڪري پيو.

"هاءِ هاءِ... مونکي کهڙي خبر, شنڪر مونکي کهڙي خبر ته هيڏو وڏل ٿي ويندو..."

پاڻ کي منهن ۾ ڏک هٽي مان ته روئي پيس, "چو ويس ڇڏي اڙي! مينو! چو ويس مان..."

وڃڻ کي ٻانهن کان جهلي چيم, "تو ته مونکي ڏاڍو چيو ته, نه هل... اڙي مان چو ويس انديا مان... چو ڇڏيم مينوءَ کي اڪيلو.... هاڻي ڪنهن کي بيبي ڪري سڏيندس!"

وڏي شاهي هال ۾ هن روح راڙي کي وڏو پڙاڏو ملي ويو. مينوءَ جون ساهيڙيون ۽ شنڪر جا دوست, اسانجي ڪن ملڻ سميت هال جي ڪنڊ ۾ ٿي ڏجهي رهيا هئا.

"نه ماٺ هين نه چوڙيل هين" ڪندي پڦي اچي بلبا جن جي اڳيان متو پٽڻ لڳي.

ڪانسٽيبل مينوءَ جي ڪوٺي جو در ڪوليو. وڃڻ کان ڪيک نڪري ويئي. مان ته جنسي پاڳل ٿي ويس. مگر بلبا جن بنا اکين چنيڻ جي ڊريسنگ ٽيبل اڳيان ڊرڪيل مينوءَ جي پاسيريءَ ۾ ڪتل ڪپ کي ملئين ڏسي رهيو هو, جڻ هنجون سڀ حسرتون بي جان ڀڄي ويئون هيون.

مينوءَ جلبئي هٿ لڙکي پنهنجي پاسيريءَ مان وهيل خون جي تلاءُ ۾ وجي پيا هئا.

"هاءِ هاءِ ڪيئن ويهي ڪنو اٿس ههڙي ڪنول گل کي مئي پاپيءَ؟" چوندي

پڇي اچيمبلبا کي پاکر پاتومبلبا کان اوچنگار نکري ويئي. سجي هال ڀئي گونگو ڳاريو. خود مينوءَ جي کونيءَ جو در جهلي‌بيٺل پوليس آفيسر جي اکين ۾ ڳوڙها ڀرجي آيا. هن دربند ڪري ڇڏيو.

مينوءَ جي اگني سنسڪار کي ٽي ڏينهن گذري چڪا هئا. مان ۽ وجئه وري وري پاڻکي ڦٽڪارڻ تي لڳاسين ته ”چو ڇڏي وياسين شنڪر ۽ مينوءَ کي انديا ۾.“ پڇيءَ چيو, ”ڏوهه توهانجو ڪونهي. 21، 22 سال عمر تائين‌ٻار ڀيا پڙهن, اسانجي زماني ۾ انهيءَ عمر ۾ ٽي‌ٻار جمي ويندا هئا“بلباجن پنج‌ئي آڱريون نرڙ تي رکي چيو, ”نصيب نه ته ڇا اچا سٺيو هوم هن چوڪريءَ لاءِ. اهڙي ڏام ڏوم سان شادي ڪرائيندس, سنڌ جا دهلاري ۽ شرنائي گهرائيندس جو ماڻ جي لکمئي نه پوندي. پڇيءَ چيو, ”دولت! مان جيڪر چوان سچ منيان نه لڳيئي. گهر ۾ جوان ڌيءَ هجي ته نوڪر نه رکڻ کپندو هوءِ؟...“

بلباجن ڏاڍي‌ٻي وسيءَ سان چيو, ”ليڪن هيترو ننڍڙو ته لڳو ڀئي. چار سال اڳ جڏهن نوڪري ۾ رکيومانس!“

”پر عمر ته سترهان ارڙهان سال هئس نه؟ وري پنهنجي گهر ۾ آهي گوشت, ڪباب سو مئو ڪلئي پي مچي مڙس ٿي پيو هو هيتري ۾.“

رات جو وجئه اچي ڳالهه ڪئي ته نوڪر کي ٽن ڏينهن کانپوءِ اسپتال ۾ هوش آيو ۽ وٺي ڇڙهيون هٽي ڦٽڪڻ لڳو. ڊاڪٽر کيس چيو ته جيڪو زهر پيتو هو. سو تمام گهٽي وقت جو رکيل هو انکري توتي گهٽو اثر نه ٿيو. هاڻي اسان تنهنجو سچو زهر ڪڍي ڇڏيو آهي هاڻي تون خطري کان‌ٻاهر آهين‌بس اسپتال کي متي تي ڪٽي ڏنائين, ”مونکي چوبچايو. مونکي مرڻ ڏيو ها.“

پڇيءَ چيو, ”سچي ته ڳالهه ٿو مئو چوي ههڙي خونيءَ کي‌بچائڻ مان ڪهڙو فائدو....“

وجئه چيو, ”فائدو؟ هن پاجيءَ کي ته جڏهن ڦاسيءَ جي تختي تي لٽڪندو ڏسندس تڏهن وڃي مونکي شانتي ملندي.“ شنڪر جون ته منيون پيڙجي ويئون ۽ اکين ۾ رت مڙي آيس. ان مهل اهو نوڪر سامهون هجيس ها ته شايد نونشن سان مئي پورو ڪري رکيس ها...

مگر ٻاجن هي سڀ ڏڻ مهل بلڪل اڏول وينا رهيا. وجئه چوندو آهي ته ”سنڌ ڇڏڻ ڪانپوءِ ٻاجن جي من جو ڪو حصو بلڪل ماٺ ۾ اچي ويو آهي. جيستائين ماءُ جيئري هئي تيستائين ته اولاد ۾ پيءُ جي وچ ۾ ٿورو گهڻو ڳالهائڻ جي پل ٻڌل هئي پر انهيءَ جي گذاري وڃڻ ڪانپوءِ ته ٻاجن بلڪل ڳاڻ ڳڻيا لفظ ڳالهائڻ لڳا هئا. مائين ته شنڪر مينوءَ ۾ وجئه ٻه گهر ۾ گهٽ ڳالهائيندا آهن. هر ست ڪانپوءِ فل اسٽاپ ڏيندا آهن پر پنهنجي دوستن دڙن سان خوب ڳالهيون ڪندا آهن . ” ها هڪڙي پڦيئي آهي جنهن سان ڪلي دل سان چرچا پوڳ پيا ڪندا آهن.“

”هڪ ڀيري پڦيءَ چين ته سڄو ڏينهن ته انگريزيءَ ۾ ٿلڪو لنڊن ڇو نه ٿا وڃي رهو؟ سنڌ ته مجبوريءَ ڇڏيسين. توهان ته سنڌي ٿيڻ ٻه ڇڏي ڏنو آهي. اٿو ڪو شاهه جو ڏوهيڙو ڪا سچل جي ڪافي ياد ڪو ساميءَ جو سلوڪ مڪ تي؟“

ڪلي ڪلي شنڪر چيو. ”ته پوءِ دادي سمجهي وڃو نه ته اسين ٻمٻئيءَ کي لنڊن ٻڻائڻ وارا آهيون!“

پڦي غصي ٿي ويئي چيائين. ”ماريا ڪي چريا ٿيا آهيو ڇا؟ لنڊن ڇا لاءِ هتي ٺاهيندا؟ ڇو سنڌ ٺاهينداسين. ٻابا ڏاڏا توهان جا سنڌ ۾ هئا نه؟ ته سنڌ ٺاهيندا نه هتي؟ لنڊن ڇو ٺاهيندا؟“

مون چيو. ”دادي! هر ڳالهه ۾ ٻين جو نقل ڪندا رهيا ته اهڙا سنڌي نڪي لنڊن ٺاهيندا نڪي سنڌ. اهي ته ترشنڪو ٿيا آسمان ۾ ڌرتيءَ جي وچ ۾ لٽڪيل پيا هوندا.“

پڦيءَ ڏاڍي ڏک مان چيو. ”هنس پنهنجي چال وساري ته ڪانوءَ جهڙو ملهه ٻه ڪونه رهندس.“

وجئه تنهن تي پڦيءَ کي ڪڙڪايو. ”يلا اها هنس واري چال ڪهڙي آهي تنهنجي؟“

”ڪٿ ڇو پيا ڪريو مونکي“ پڦيءَ چيو. ”جڻ توهان کي خبر ئي ڪانهي ته اڄ لنڊن آميريڪا جون ڪيسيٽون پرڻ ئي پيا سنڌيءَ جو جاپ جپين. هتي توهانجي گهر ۾ ئي سڄو ڏينهن انگريزيءَ جي ٿاٿا ٻابا ۽ ٻاٻاءِ پيئي پوي. وري ٿي ويءَ تي فلمون ڪهڙيون ٿا هلايو... مون پريءَ ڀيريءَ ڪي ٻه ڏسي لڄ پيئي اچي...“

پڦيءَ جي هن ڳالهہ تي سڀ ٺهڪ ڏيئي کليا هئاسين. مگر اڄ جڏهن ڪنجهي جهڙي ڪل واري مينو نہ رهي آهي تہ مونکي اهي يادگيريون تيزاب وانگر پيئون ساڙين. 19 سالن جي نوڪريءَ اسانجي گهر ۾ الاجي ڪهڙيون ڪهڙيون فلمون ڏٺيون هونديون. وڃڻ جي ڳالهہ تہ نوڪر اڃا جيئرو هو منهنجي دل تانءِ نٿي لٿي.

رات جو ڪيڏي دير تائين مونکي ننڊ نہ پئي اچي، اٿي اچي بالڪنيءَ ۾ ويٺيس. گهر جا اٺئي ڪمرا اڄ سنسان پيا هئا. اڳي تہ هن مهل تائين هن گهر ۾ ڏينهن هوندو هو. اٺئي ڪمرا جهاڙن ۽ بلبن جي روشنيءَ سان، دوستن ۽ ساهيڙين جي ناچ ٽاپ ۽ انگريزي ڌنن سان پيا وڄندا هئا، اڄا تہ بلباجن پر وارو هڪ پيو بہ فليٽ خريد ڪرڻ لاءِ رقم ادا ڪري ڇڏي هئي... پاڙي وارا اسانکي ڀاڳيشالي سمجهندا هئا... مگر مينوءَ جي خون ٿي وڃڻ تي تہ ڪاري چادر وچائجي ويئي هئي هر چيز مٿان. پاڙي وارا هاڻي اسان لاءِ ڇا سوچيندا هوندا، سو تہ خدا ڄاڻي، ليڪن مٿن ملڻ تہ حد ڪري ڇڏي هئي. جيترا هئا مک اوتريون ڳالهيون هيون. وري بہ پڦيءَ جي باڪار سيني بہ ڏي هئي جنهن رڙيون ڪري ڇاتي پٽي پٽي پئي چيو، ”منهنجي ڪونجڙيءَ موت قبوليو پر عزت نہ وڃايائين“ هن قسم جون ڳالهيون ڳٽي ڳٽي مان ڏاڍي بيزار ٿي پيئي هئس بالڪنيءَ ۾ بيٺي مونکي تارن پريو آسمان بہ اوتروئي پري ٿي لڳو جيترا هي تيرهن ماڙ هيٺ ڌرتي تي. اوچتو ڪوئي پکي ڇهہ ڇهہ ڪندو آڪاس ڏي اڏامي ويو.

هيڏيءَ رات ڪٿوئي مينوءَ وانگر هيءَ ولر کان وڇڙيل پکيءَ جي اڏام! اف هيءُ منهنجو وياڪل من! ڪهڙي آڪاس تي ڳولي پنهنجي ڪونجڙيءَ کي....